

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

MARDİN'DEN İSVEÇ'E (STOCKHOLM VE UPPSALA) 1980 SONRASI YAPILAN GÖÇ VE GÜNDELİK HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Deniz Can KIZIL**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Kadriye ŞAHİN**

Hatay-2023

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI**

**MARDİN'DEN İSVEÇ'E (STOCKHOLM VE
UPPSALA) 1980 SONRASI YAPILAN GÖÇ VE
GÜNDELİK HAYAT**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Deniz Can KIZIL**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Kadriye ŞAHİN**

Hatay-2023

ONAY

Deniz Can KIZIL tarafından hazırlanan “**MARDİN’DEN İSVEÇ’E (STOCKHOLM VE UPPSALA) 1980 SONRASI YAPILAN GÖÇ VE GÜNDELİK HAYAT**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

20/ 01 /2023

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Kadriye ŞAHİN (Tez Danışmanı-Başkan)	
Doç. Dr. İsa KALAYCI Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	
Doç. Dr. Abdullah AYDIN Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	

Deniz Can KIZIL tarafından hazırlanan “**MARDİN’DEN İSVEÇ’E (STOCKHOLM VE UPPSALA) 1980 SONRASI YAPILAN GÖÇ VE GÜNDELİK HAYAT**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Prof. Dr. Leyla HARPUTLU
Enstitü Müdürü V.

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.20/02/2023

Deniz Can KIZIL

ÖN SÖZ

İnsanoğlu, tarih boyunca yer değiştirme eyleminde bulunmuştur. Bu yer değiştirme eylemi, bazen insanlığın geleceğine etki edecek sonuçlar doğurmuş, bazen ülke sınırlarına şekil vermiş bazen de günümüze kadar gelen karma kültürlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yer değiştirme eylemini göç olarak tanımladığımız düşünüldünce, göç kavramının insanlık için önemi anlaşılabacaktır. Göç bazen bir yere veya bir duruma ulaşma gayesiyle yapılırken bazen de bir yerden veya durumdan uzaklaşma gayesiyle yapılmıştır. Bu çalışmada bir durumdan uzaklaşma gayesiyle yola çıkmış, doğduğu ve yaşadığı topraklardan zorunlu göç eden bir grubun hikâyesi ele alınmıştır. Göç sürecinin her aşamasına dair bilgiler toplanmaya çalışılan, her aşamadan, farklı katılımcıların duygu ve düşüncülerine yer verilmiş olan bu çalışma Mardin’den İsveç’e yapılan göçler konusunda mevcut birkaç çalışmadan biridir. Bu çalışmada, katılımcıların kendilerini sınırlamadan daha rahat anlatabilmesi ve 6698 Sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu’na uygunluğu gereği katılımcılar anonim tutulmuş, kodlanarak isimlendirilmişlerdir ancak katılımcıların kişisel bazı bilgileri okuyucuya sunularak; okuyucunu, katılımcının demografik ve sosyoekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmıştır.

Alan araştırmasına dayanan bu çalışma süresince pek çok zorlukla karşılaşmış, Covid-19 salgını da bu problemleri iyice arttırmıştır. Covid-19 sürecinde yaşanan seyahat zorlukları, durdurulan vize işlemleri yüz yüze görüşmelerin önüne geçmiştir. 6 Şubat 2023’te yaşanan deprem de yarattığı maddi manevi yıkımla araştırmacılar olarak bizi oldukça yıpratmıştır.

Bu zorlu süreçler de dâhil olmak üzere yüksek lisans eğitimine başladığım günden beri her daim bilimsel ve insanî desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Kadriye Şahin’e en güzel teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca değerli katkıları ile çalışmama yön veren Doç. Dr. Abdullah Aydın ve Doç. Dr. İsa Kalaycı ile hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen babam Müslüm Kızıl’a, annem Sema Kızıl’a ve kardeşim Arda Eren Kızıl’a çok teşekkür ederim.

06.02.2023 deprem felaketinde çok genç yaşta kaybettiğim dostum Ferhan Beşkardeş ve onun nezdinde tüm kayıplarımızın anısına...

Hatay-2023

Deniz Can KIZIL

MARDİN'DEN İSVEÇ'E (STOCKHOLM VE UPPSALA) 1980 SONRASI YAPILAN GÖÇ VE GÜNDELİK HAYAT

Deniz Can KIZIL

Göç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023

Danışman: Doç. Dr. Kadriye ŞAHİN

ÖZET

12 Eylül 1980 sonrasında, Türkiye’de darbe döneminden doğan sosyal ve siyasi baskılardan dolayı, çoğunlukla Avrupa ülkeleri olmak üzere yaklaşık 30 bin kişi siyasi mülteci olarak başka ülkelere sığınmıştır. Bu sayıyı oluşturan kişilerin bir kısmı da İsveç’e göç etmiştir. “12 Eylül” nedeniyle gerçekleşen bu göç dalgası, 1990’lı yılların başları itibariyle yavaşlamıştır. Bu çalışma, 1980’li yıllarda siyasal nedenlerle İsveç’e göç edenlerin hem, İsveç ülkesine ulaşmalarına kadar süren süreci hem de İsveç’te yaşamaya başladıklarından sonraki süreci, bu sürecin, adaptasyon, dil öğrenme, kültürün korunması, diğer göçmenlere karşı algı, toplumsal cinsiyet rolleri gibi konularda yarattığı değişimleri incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada İsveç’te Türkiye kökenlilerin yoğun olarak ikamet ettikleri Stocholm başta olmak üzere, Uppsala, Bolnes ve Göteburg şehirlerinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan kişiler Kürt etnisitesine mensup bireylerdir. Alandan toplanan veriler üzerinden ana sorunsala yönelik siyasal göç ve sürgünlerin arka planında yatan nedenler tespit edilmeye çalışılmış, göçmenlerin İsveç’e göç etmesiyle beraber, sosyo-kültürel, eğitimsel, ekonomik durumlarındaki değişiklik, İsveç ülkesine adaptasyonları ve sentez kültürleri incelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Mardin’den İsveç’e Göç, Politik Göç, Gündelik Hayat, Öteki, Kimlik

MIGRATION FROM MARDIN TO SWEDEN (STOCKHOLM AND UPPSALA) AFTER 1980 AND DAILY LIFE

Deniz Can KIZIL

Department of Migration Studies, Master Thesis, 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Kadriye SAHİN

ABSTRACT

After the social and political oppression caused by 1980 Military Coup in Turkey, approximately 30 thousand people, mostly from European countries, sought refuge in other countries as political refugees. Some of those people immigrated to Sweden. This migration wave, which took place due to "September 12", slowed down in the early 1990s. This study examines the process of those who immigrated to Sweden for political reasons in the 1980s, both until they reach the country of Sweden and after they started living in Sweden. This study also examines adaptations of immigrants, language learning process of immigrants, preservation of culture by immigrants, perception towards other immigrants and gender. In this study, in which the qualitative research method was used, interviews were conducted in the cities of Uppsala, Bolnes and Göteborg, especially in Stockholm, where people of Turkish origin reside in Sweden. The interviewees are individuals of Kurdish ethnicity. Through the data collected from the field, the reasons underlying the political migration and exiles towards the main problematic were tried to be determined. Along with the immigration of immigrants to Sweden, the changes in their socio-cultural, educational and economic situations, their adaptation to the Swedish country and their synthesis cultures were also examined.

KEYWORDS

Migration from Mardin to Sweden, Political Migration, Daily Life, Other, Identity

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEMİ VE ALANI

1.1. Araştırmanın Konusu.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri.....	6
1.3.1. Çevrimiçi (Online) Araştırma	7
1.3.2. Gönüllü Katılımcı Formu	8
1.3.3. Gönüllü Katılımcılar	9

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç, Nedenleri ve Türleri	13
2.1.1. Zorunlu Göç	15
2.2. Göç ile İlgili Kuramlar	18
2.3. Göç ve Statü	21
2.3.1. Göçmen	22
2.3.2. Mülteci	22
2.3.3. Sığınmacı/Sığınma Arayan	23
2.4. Kimlik ve Kültür	23

2.5. Gündelik Hayat.....	24
2.6. Ötekileştirme.....	25
2.6.1. Ötekinin Ötekileştirilmesi.....	25
2.6.2. Kültürel Irkçılık	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÖKEN VE VARİŞ: MARDİN, İSKENDERUN VE İSVEÇ

3.2. Transit Göç Basamağı Olarak İskenderun	32
3.3. Kişiler Açısından Göçün Gerekliliği/Gerekçeleri.....	34
3.3.1. Sosyo-Ekonomik Yapı	34
3.3.2. Siyasal Nedenler: 1980 Darbesi	34
3.4. Göçün Hedef Ülkesi: İsveç.....	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR: GÖÇ SÜRECİ VE SONRASINDA YAŞANAN DENEYİMLER, ANILAR, ANLATIMLAR

4.1. İsveç Bize Refah ve Özgür Geldi.....	42
4.2. Göç Yollarında Kimlerle Beraber.....	43
4.3.Barınma: Devletin Tahsisi, Akraba Evi ya da Kira	43
4.4.Göç Etmemek ya da İyi ki Göçmüş Olmak.....	46
4.5. Yeni Bir Dil Öğrenme Süreci ve Eğitim	47
4.6. İktisadi Faaliyet Alanları.....	51
4.7. Etnisiteye Göre Algı: Onlar Öyle Bunlar Böyle, Biz Şöyleyiz.....	51
4.8. İsveçlilerin Gösterdiği Ayrımcılık.....	53
4.8.1. Hibrit/Melez Kültür.....	55
4.8.2. Bir “Damgalama” Aracı Olarak Göçmen ve Suç/Suçluluk	57
4.9. Göçmen Olarak İsveç’in Göç Politikası Algısı.....	61
4.10.Yeni Karşılaşmalar, Eskiyle Kıyaslama	63
4.11. Toplumsal Cinsiyet.....	64
4.11.1. Göç ve Toplumsal Cinsiyet.....	65

4.11.2. Göç Öncesi Durum.....	66
4.11.3. Göç Sonrası Paylaşım	67
4.12. Aynı Kalanlar/ Korunanlar/Değişenler	69
4.12. Geçiş Ritüelleri	71
4.12.1. Çocuklar Nasıl İsimlendiriliyor?	72
4.12.2. Düğünlerimiz Aynı Türkiye’de ki gibi	75
4.12.3. Cenazemiz Türkiye’de ki gibi	77
4.12.4. Kutsal Günler: Bayramlar	78
4.13. Özlenilen Şeyler: Anavatandan Tatlar ve Mutfak	78
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
KAYNAKLAR	87
ÖZGEÇMİŞ.....	103

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcı Profili	11
Tablo 2. Göç sınıflaması	15
Tablo 3. İsveç'in göç konusu üzerine yaptığı reformlar	39

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Makro, Orta ve Mikro Düzeyde Göçün Nedenleri	14
Şekil 2. Göçte Menşei, Hedef Ülke Faktörleri ve Engeller.	19

KISALTMALAR LİSTESİ

IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
GKF	: Gönüllü Katılımcı Formu
UNHCR	: United Nations High Commission for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
MFA	: Ministry of Foreign Affairs (Dış İşleri Bakanlığı)
SAP	: Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti
SD Partisi	: Sverigedemokraterna
BRÅ	: Brottsförebyggande rådet (İsveç Milli Suç Önleme Konseyi)

GİRİŞ

Göç insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar her zaman sevdikleri için veya hayatlarındaki dramatik durumlardan kaçmak için kendilerine daha iyi yaşam koşulları arayışına girdiler (Castelli, 2018: 2). “İnsan türü (Homo sapiens) diğer canlı türlerinin aksine, temel ihtiyaçlarını gidermek için yarattığı stratejilerden biri olarak, dünyanın neredeyse tamamına yerleşmiş ve kendi habitatını inşa etmiştir. Bu durum insanı diğer canlılar arasında hareketliliği en yüksek varlık yapmıştır.” (Aydın, 2003: 341). Göç, insanlık tarihi boyunca her dönemde görülen, sonuçları pek çok disiplinin inceleme alanını oluşturan önemli bir olgudur (Koçak, 2012: 164). Lee, göçün mesafesi, gönüllü olup olmaması gibi herhangi bir ayrıma gitmeden, genel olarak kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak tanımlar (1966: 49). Günümüzde de tarihte olduğu gibi, demografik, ekonomik, sosyokültürel birçok etkisiyle dünya düzenini, politikalarını ve işleyişi gibi birçok konuyu derinden etkilemektedir. Uluslararası göç ise şüphesiz bu etkilerin en fark edilir sonuçlarını yaratan göç başlığıdır. Uluslararası göç, kişilerin doğduğu ülke sınırlarını terk ederek başka bir ülke içinde yaşamaya başlamasını ifade eder. Son yıllarda milyonlarca insan hareket halinde olup göçmen, sığınmacı ya da mülteci durumundadır. Günümüzde yaklaşık 1 milyar uluslararası ve ülke içi göçmen bulunmakta olup, göç eden nüfus, dünyanın yedide birini oluşturmaktadır (McAuliffe ve Ruhs, 2017). Marshall (1999: 685) göçü bireylerin sembolik ve siyasi sınırları aşan bir şekilde yeni yerleşim yerlerine ve farklı toplumlara doğru ortaya çıkan bir nüfus dinamiği olarak tanımlar. Göçün tarih boyunca birçok farklı sebebi olmuştur. Bu sebeplere örnek olarak, depremler, sel baskınları, yangınlar, kuraklık, çatışma ortamları, savaşlar, kötü ekonomik koşullar gösterilebilir. Yılmaz’a (2014: 1685) göre göç nedenleri, amaçları ve göç edilecek yer ulaşma yöntemleri bakımından sınıflanabilir. 20. ve 21. yüzyılda ise yaygın olarak göçe sebep olan iki faktör olmuştur. Bunlardan birincisi savaşlar veya çatışma ortamları iken ikincisi kötü ekonomik koşullardır. Türkiye’de 1961-1974 arası dönemde 800.000 işçi, İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığıyla Avrupa’ya göç etmiştir (İçduygu, 2006). Bu göçmen işçiler Almanya’ya, Fransa’ya, Avusturya’ya, Hollanda’ya, diğerleri ise çeşitli Avrupa ülkelerine göç etmişlerdir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 192). Ekonomik sebeplerin yanında bulunduğumuz yüzyılda ortaya çıkan silahlı çatışma ortamları, belirli coğrafyalar üzerinde süren güç dengesi değişimleri ve yine belirli coğrafyalarda ortaya çıkmış ekonomik darboğaz, insanları refaha ve barışçıl ortamlara doğru yola

çıkmaya itmiştir. Bu nedenlerle yola çıkan göçmenlerin genellikle göç edecekleri ülkeler olarak gelişmiş ülkeleri seçmeleri de rahatlıkla açıklanabilir.

Gelişmiş ülkeler arasında da İsveç, göç konusu ele alınınca özel bir örnek teşkil etmektedir (Akarçay, 2018). Türkiye’den de İsveç’e önemli sayılarda göç olmuş, hatta bu göçler kaynak bakımından yer yer özel örnekler yaratmıştır. 25 Ekim 1965'te İsveç'e giden ilk üç Türk göçmenin, ardından 1 Ağustos 1966'da 60 göçmenin izlediği hikâye ilerleyen zamanlarda sığınmacılar ve Kürt mültecilerin baskın hale gelmesiyle devam eder (Bayram, Nyquist, Thorburn ve Bilgel, 2009: 92). Türkiye ile İsveç arasında 10 Mart 1967 yılında imzalanan İşgücü Göçü Anlaşması ile Türkiye’den İsveç’e göç süreçleri resmi olarak başlatır ve az rastlanan diğer bireysel göçler dışında İsveç’e kitlesel olarak giden ve zamanla zincirleme bir göçe dönüşen göç hareketleri Konya’nın Kulu ilçesinden olmuştur (Gökay, 2013: 144-5). Konya’nın Kulu, ilçesinden İsveç’e gerçekleşen göçlerin, 50 binin üzerinde olduğu tahmin edilmekte olup Kulu ilçesinde, İsveç yemekleri servis eden restoranlar, Olaf Palme’nin adının verildiği bir park ve İsveç Fahri Konsoloslugu mevcuttur (Tosun, 2019: 83-85).

Türkiye’den İsveç’e göç ve göçten sonraki sürecin farklı yönlerine dair bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmalardan bazıları şunlardır: Stockholm ’da yaşayan Kululu Türkler (Lundberg, 1991), Tek Çatı Altında: İsveç’te Bir Türk Olmak Üzerine Narrowe, 1998), Avrupa’da Göç ve İşgücü: Türkiye ve İsveç’ten Örnekler (Zeybekoğlu ve Bo Johansson, 2003), Süryanilerin Mardin Dargeçit (Kerboran) yaptıkları göçler ve İsveç (Aras, 2005), gettolaşma ve mekân (Erder, 2006), çokkültürlü bir toplumda kimlik algısı: İsveç’te yaşayan Türk Göçmenleri (Anık, 2008), Ulusal ve Ulusaşırı Kimlikler: Danimarka, İsveç ve Almanya’da Türk Kimliği (Jørgensen, 2008), İsveç’te yaşayan Türklerin entegrasyonu (Bayram ve ark. 2009), göç, kimlik, aidiyet: kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler (Göker, 2013), Türkiye’den Stokholm gelen göçmenler ve torunları (Westin, 2015), Stockholm-Rinkeby’de yaşayan Türkler, Türkiye’den İsveç’e göç, göç sonrası uyum, eğitim, siyaset, ekonomi (Başer ve Levin, 2017) İsveç’te Türkiye kökenli olanların siyasete katılımı (Aydın, 2019), Kulu İlçesinden İsveç’e yapılan göçler (Tosun, 2019), İsveç’te yaşayan Türkiye kökenli gençlerin ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamlarda Türkiye algıları (Aydın, 2019).

Yapılmış olan araştırmalarda, İşkenderun'dan yapılan uluslararası glerle ilgili bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu baēlamda bu tez basamaklı ve zorunlu göç kategorisinde yer alabilecek olan Mardin'den İşkenderun'a İşkenderun'dan İsveç'e yapılan g alanında ilk çalışma olma zelliēine sahiptir denilebilir. Bu tez drt ana başlıktan oluşmaktadır.

Tezin birinci blm araştırmanın konusu, amacı, yntemi ve çalışma yapılan alanından bahsetmektedir. Bu blmde, araştırmanın konusuna, konulara ilişkin zet birtakım bilgilere yer verilmiştir. Bu blmde, konunun devamında araştırmayla ulaşılmaya çalışılan amaca ve bu amaçların seçilmesindeki sebeplere yer verilmiştir. Nitekim araştırmanın amacı da en az konusu kadar önem arz etmektedir. Bu blmde diēer yandan, araştırmada kullanılan nitel araştırma yntemleri ve araştırmanın yapılmış olduēu hem fiziki hem sanal alanlar incelenmiş ve okuyucunun bilgisine sunulmuştur.

Tezin ikinci blmnde kısaca kavramsal ve kuramsal çerçeveye deēinilmiřtir. Bu blmde, gn tanımı, g kategorileri, bu kategorilerin alt dalları ve tüm bunların tanımları ve birbirlerinden farkları ve çalışmayla ilgileri incelenmiştir. Farklı göçmen statüleri bu göçmen statülerinin çalışmadaki karřılıēı ortaya konmuştur. G araştırmalarında kuramsal yaklaşımlar incelenmiş ve okuyucusunun bilgisine sunulmuştur. Çalışmalarda kavramsal ve kuramsal çerçevenin ortaya konulması okuyucunun çalışmanın devamında okuyacaēı bilgileri daha anlamlı ve tasnif edilebilir kılacaēından byk bir önem arz etmektedir.

Tezin nc blm, Mardin, İşkenderun ve İsveç hakkında genel bilgiler ile araştırma baēlamında ele alınan konuları kapsamaktadır. Bu blmde gn kaynaēı olan şehir Mardin ve bilhassa gn kaynaēı olan ile hakkında dnemsel izlenimlere, sosyoekonomik duruma, şehrin kültürel yapısına ve şehrin demografik bilgilerine yer verilmiştir. Devamında, ge aēırlıklı olarak basamak olmuş olan Hatay'ın İşkenderun ilçesi hakkında dnemsel izlenimlere, sosyoekonomik duruma, şehrin kültürel yapısına, şehrin demografik bilgilerine ve basamak şehrin g tecrübesini nasıl etkilediēi irdelenmiş ve bunun ardından varış lkesi İsveç'e ve varış şehirleri Bollnes, Uppsala ve Stokholm'a dair bilgiler açıklanmıştır. İsveç'in devlet olarak g politikasına ve bu farklı şehirlerin belediyelerinin göçmenlerle ilgili çalışmaları burada

incelenmiş ve göçmenlerin bu şehirleri ve ülkeyi neden seçtikleri hususunda yorumlarına başvurulmuştur.

Tezin dördüncü bölümü ise bulgu ve yorumlardan oluşmaktadır. Tezin bu kısmında yer alabilecek bazı bulguların önceki bölümlerde de yer alması uygun görülmüştür. Bu bölümde, yukarıdaki bölümlerin tamamında açıklanan ve incelenen hususlar birlikte değerlendirilerek, ağırlıklı olarak nitel çalışmanın en önemli unsuru olan katılımcıların görüşmelerinden kesitlere yer verilmiş. Bu kesitlerin çalışma için anlamına değinilmiş, katılımcıların yorumları teorik olarak değerlendirilmiş. Göçmenlerin anıları ve anlatımları, yer yer göç konusunun sadece politik olarak yorumlandığı, siyasi tartışmalara konu edildiği günümüzde göçün insani yanını bize ve okurlara hatırlatmış, göçün temelinde siyasetin değil insanın olduğunu ortaya koymuştur.

Tezin sonuç bölümünde ise: tüm bu kavramsal ve kuramsal çerçevenin verdiği bilimsel temel ile katılımcıların ortaya koyduğu nitel yorum ve izlenimler harmanlanarak, çalışmanın her aşamasına dair tespit ve yorumlar açıklanmış.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, YÖNTEMİ VE ALANI

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu tez çalışması Mardin'in bir ilçesinde doğmuş veya ailesinin kökeni oraya dayanan katılımcıların, 1980'li yıllardan başlayarak günümüze kadar hala devam eden göç etme süreçlerini konu almıştır. Bir kırılma noktası olarak belirlenen 1980 yılı, Türkiye'de askeri darbenin sonucu olarak başlayan siyasi karışık ve ülke içinde farklı boyutlarda meydana gelen istikrarsızlığın bir yansıması olarak aynı zamanda ekonomik koşullarında etkisiyle Mardin'den ilçesinden İskenderun'a gelen, farklı tarihlerde ve farklı yollarda İsveç'e giden akraba olan Kürt kökenli bir grubun göç öncesi rüç, göç süreci ve İsveç'e gittikten sonra gündelik hayat deneyimleri, ötekileştirme, uyarlanma, damgalanma, toplumsal cinsiyet, ritüeller vb konular ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin göç bağlamında çeşitli amaçları bulunmaktadır. Daha önce çalışılmayan bir alanda nitel veriler ışığında ortaya konulan bu çalışmada öncelikle zorunlu göçün nedenlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Yasal veya yasadışı göç ve göç yollarında yaşanan deneyimlerin aile ve akrabalık ilişkileri nasıl bağlandığı, göçten sonra İsveç'te ilk karşılaşmalar ve deneyimlerin göç eden insanlar için ne anlama geldiğini somutlaştırmak diğer bir amaçtır. Bir göç ülkesi olan İsveç'in seçilme nedenlerini özelde ele alının grup bağlamında yeniden betimlemek, beklenti ile yaşanan deneyimlerin örtüşüp örtüşmediği diğer bir amaçtır. Ayrıca gündelik hayatta kamusal ve özel alanda İsveç'te sürdürülen, değişen veya melezleşen kültürel örüntülere ilişkin detayların ortaya konulmasıdır.

1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi bir konuda anlam oluşturma sürecini sorgular, belgeler ve nihayetinde yorumlayan (Patton, 2015: 39) bir yöntemdir. Nitel araştırmanın bir parçası olan gözlem aslında ele alınan konularda düşünsel durumun kültürel köklerine odaklanır (Lofland, 1971: 93). Ayrıca bulgulara doğrudan ulaşmak, detaylara dikkat çekmek açısından önemlidir (Patton, 2014: 501). Nitel araştırma, özellikle göç konulu çalışmalarda gündelik yaşam pratiklerini ve kişilerin duygu durumlarını ortaya koyar (Morawska, 2018). Nitel bir çalışma olan alan araştırması “orada olmak”, “katılarak gözlem” ve “yerlinin bakış açısı” nı kavramayı (Altuntek, 2015: 7) mümkün kılar ve “bireylerin konuşma ya da eylemlerinden, uygun dilsel ya da toplumsal davranışın genel betimlenişine uzanmaktadır” (Özbudun, Şafak ve Altuntek, 2007: 185). Ele alınan konu hakkında olabildiğince ayrıntılı veri oluşturabilmek için farklı teknikler kullanılır (Kümbetoğlu, 2012: 38). Bu araştırmada açık uçlu sorulardan oluşan Gönüllü Katılımcı Formu, derinlemesine görüşme, amaçsal örneklem, ses kaydı teknikleri kullanılmıştır. Nitel çalışmaların açmazlarından birisi katılımcı sayısıdır. Bir nitel çalışmada katılımcı sayısını araştırılan konu ve alana göre değişmekle birlikte, araştırmacı açısından yeterli doygunluğa ulaşıldığı zaman durdurulabilir. Ancak bazı araştırmacılar 5 ile 25 kişi arasında yer alabilecek bir örneklem grubundan bahsetmektedir (Patton, 2005; Creswell, 2013; Neuman, 2014). Ancak yine de nitel araştırma için bir örneklem sayısı verilmesi gener geçer kabul edilen bir durum değildir. Barglowaki’nin (2018) belirttiği gibi nitel araştırmada ele alınan vaka, tekil de olsa, biyografi de olsa bir temsil gücü vardır ve nitel araştırmada ele alınan örneklem büyüklüğünün nicel yöntemdeki gibi olması beklenemez, çünkü nitel araştırma sonuçlarının önemi örneklem büyüklüğünden ziyade amprik çeşitlilik ve farklılıkları kapsamasıdır. Bu bağlamda bu çalışmada 23 katılımcının yer alması yeterli bulunduğu için çalışma sonlandırılmıştır. Elbette başlangıçta gözlem ve katılımlı gözlem tekniklerinin de dâhil olduğu çalışma 2019 yılında dünyada ortaya çıkan Covid-19 pandemisi¹ nedeniyle bir zorunluluk

¹ “Dünya Sağlık Örgütü Çin Ülke Ofisi, 31 Aralık 2019 tarihinde, Çin’in Hubei Eyaleti’nin Wuhan şehrinde, sebebi o an için bilinmeyen zatürre vakaları bildirmiş ve 5 Ocak 2020 tarihinde ise, daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir coronavirus tanımlanmıştır. Başlangıçta 2019-nCoV olarak ifade edilen bu hastalık, daha sonra Covid-19 olarak adlandırılmış ve Çin’de ortaya çıktıktan sonra, üç ay gibi kısa bir süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına almıştır. 12 Mart 2020 itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir” (Budak ve Korkmaz, 2020: 62). Covid-19’un pandemi ilan edilmesinden sonra “ülkeler; seyahat kısıtlaması, karantina alımı, sokağa çıkma yasağı gibi önlemler aldılar.” (Çelebi ve İnal, 2020: 302).

olarak çevrimiçi yapılmak durumunda kalmıştır. Son olarak bu tez çalışması Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 04.02.2021 tarih ve 25 sayılı kararı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

1.3.1. Çevrimiçi (Online) Araştırma

Başlangıçta doğrudan alanda gerçekleştirilmesi planlanan çalışmada belirlenen katılımcılara görüşme için İsveç'e gelineceği bilgisi verilmiştir. Ancak Covid-19 sürecinde ortaya çıkan seyahat yasağı ve sonrasında da izin alınamadığı için çalışma mecburi olarak çevrimiçi gerçekleştirilmek durumunda kalmıştır. Dijital ortamda yapılan çalışma da telefon veya sosyal medya hesapları üzerinden arama veya anlık mesajlaşma teknikleri ile gerçekleştirilmiştir. Anderson'un (2005: 241) belirttiği gibi alan araştırmasının temel tekniği olan katılımcı gözlem tekniği kullanılamamış, Emerson, Fretz ve Shaw' un (2015: 61) önerdiği gibi "alandan ayrılır ayrılmaz derhal notların yazılıyor olması" durumu geçerli olamamıştır. Yine katılımcıların jest ve mimiklerine odaklanan, kendi yaşam çevresinde davranış örüntülerini ve ilişki ağlarına uzanabilen katılımcı gözlem tekniği kullanılamamıştır. Kısaca yüz yüze yapılan somut bir varlık alanından sanal/çevrimiçi bir dünyanın sesi ile nitel veriler elde edilmiştir. Çevrimiçi çalışma konusuna kısaca değinmek gerekirse, çevrimiçi çalışmalar ilk olarak 1990'lı yıllarda çevrimiçi toplulukların etnografisi şeklinde görülmeye başladığı (Hine, 2008: 258) söylenmektedir. Sosyal araştırmalar, elbette uzun yıllardır çevrimiçi olarak yürütülmekte olup görüşmeler uzun süredir telefon veya skype üzerinden yapılabilmektedir (Lupton, 2021). Uzun yıllardır yürütülen bu çalışmalar farklı isimlerle ve temel bazı farklılıklar ile açıklanmaktadır.² Kitle iletişim araçlarının bu denli gelişmesi ve elbette dünyayı küresel bir yaşam alanına dönüştüren internet teknolojisinin araştırma yöntem ve tekniklerini de etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Zaman içinde gündelik hayatın bir parçası olan internet teknolojisi bir araştırma için yöntemsel araç olarak kabul edilmişti (Stephens, 2007). Skype,

² "Dijital etnografi (digital ethnography) (Murthy, 2008), sanal etnografi (virtual ethnography) (Hine, 2000), netnografi (netnography) (Kozinets, 2010), çevrimiçi etnografi (online ethnography) (Garcia vd., 2009), söylem merkezli çevrimiçi etnografi (discoursecentered online ethnography) (Androutsopoulos, 2008), siberetnografi (cyberethnography) (Dominiguez vd., 2007; Robinson ve Schultz, 2011), internet etnografisi (internet ethnography) (Boyd, 2008; Sade-beck, 2004), ağ etnografisi (network ethnography) (Howard, 2002), internette etnografi (ethnography on the internet) (Beaulieu, 2004), internetle ilişkili etnografi (internet-related ethnography) (Postill ve Pink, 2012), webnografi (webnography) (Puri, 2007), webetnografi (webetnography) (Prior ve Miller, 2012) ve hatta gerilla etnografisi (guerilla ethnography) (Yang, 2003) bu isimlerden bazılarıdır." (akt. Özbaş-Anbarlı, 2020:93).

Facebook, Twitter, Face time, Google Hangouts vb. sosyal medya araçları yoluyla yapılan çalışmalarda sesli veya video kaydı yapılanlar olsa da, katılımcı ile online olsa dahi yüz yüze görüşme yani birbirini görerek görüşme tekniği daha yeni bir durumdur (Weller, 2017: 613).Özbaş-Anbarlı (2020: 108), disiplinler arası çalışmalara ve farklı araştırma yöntemlerinin uygulanmasına geniş olanak veren dijital uzamlar, araştırma yöntemlerini eskiden koparmamakla birlikte, uzamın olanakları ve sınırlılıklarına bağlı olarak yeni bir biçime büründürdüğünü” söyler. Özbaş-Anbarlı’nın belirttiği gibi dijitalleşmenin dönüştürdüğü nitel araştırma yöntemi, bağlamından kopmadan birtakım tekniklerin uygulanmasına izin veren bir tekniktir.

Farklı coğrafi konumlarda yaşayan insanlarla kolayca bağlantı kurabilmek, hiç şüphesiz çevrimiçi araştırma için en büyük fırsatlardan biridir. Örneğin bu çalışma kapsamında ikamet Hatay’da olmasına rağmen birçoğu İsveç’te yaşayan katılımcılarla görüşme imkânı bulunmuştur. Yüz yüze yapılan görüşmelerde olduğu gibi katılımcıların çoğunun araştırma konumuzla son derece ilgili olmaları, görüşmeler sırasında deneyimlerini ve katılımcıları teyit etmeye açık olmalarını sağlayarak daha sonraki aşamalarda uzun vadeli katılımı sağladı. Görüşmelerde herhangi bir yönlendirme yapmadan katılımcıların ifade ettikleri fikirleri destekleyecek örnekler verilmesi onları fikirlerini çok daha özgüvenli ve detaylı bir şekilde sunmaya teşvik etmiştir. Diğer taraftan; her görüşmenin başında, sorularımıza "doğru" yanıtlar aranmadığı, onların düşünce ve deneyimlerinin önemli olduğunu, istedikleri zaman çalışmadan ayrılacaklarının belirtilmesi, görüşmenin kayıt altına alındığını belirtmek elde edilen bulguların daha da ayrıntılı olmasına olanak sağlamıştır.

1.3.2. Gönüllü Katılımcı Formu

Araştırma da Gönüllü Katılımcı Formu (GKF) kullanılmıştır. İki bölümden oluşan bu formun ilk bölümü demografik verilerden oluşmaktadır. Örneğin, medeni durum, cinsiyet, eğitim ve konuştuğu dil/diller vb. gibi. GKF’un ikinci bölümü ise açık uçlu sorulardan oluşan bölümdür. Yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan ikinci bölümünde Mardin’den göç edilmesinin nedenleri, İskenderun ve İsveç’i seçme nedenleri, göçe nasıl karar verdikleri, hangi yollar üzerinden göç güzergâhını belirledikleri, akrabalık bağlarının göç etmeye etkisi ve göçten sonraki durum, göçten sonra dil öğrenme süreci, aldıkları eğitimler, barınma, uyarlanma, yasal statülerinin belirlenmesi, göç sonrası devam ettirilen gelenekler, değişen gelenekler, Türkiye ile

iletişim vb konular yer almaktadır. Araştırma sırasında ortaya çıkan yeni konularla ilişkin görüşme anında, yeni sorular üretilerek görüşmecilere sorulmuştur.

1.3.3. Gönüllü Katılımcılar

G politikası ve pratikleriyle İşve ise her zaman ana akımın dışında bir ülke rneği teşkil etmiş ve g konusunu tarihi boyunca çoğunlukla problematik olarak el almamış bir ülke olmuştur. Çalışmada bu ülkenin seçilmesinin önemli sebeplerinden biri budur. Aynı zamanda araştırma grubuna erişimin kolay olması ve bu grubun araştırmaya açık olması üzerinde çalışılmak için oldukça uygun bir konu ve ortam yaratmıştır. Göçmenlerin, aile üyelerinin ve arkadaşlarının gn teşvik edip kolaylaştırdığı, bazen bir yörede yaşayan bireylerin hepsinin (ya da neredeyse hepsinin) tek bir yere göç etmesi ile sonuçlanan sürece zincirleme g denir (Bartram, Poros ve Monforte, 2017: 63). Aile bağları zincirleme gn başlama noktasıdır ve bu bağlantı özellikle yasal olmayan gce yardımcı olmaktadır (Massey ve Espinosa, 1997). Massey ve Espinosa'nın yorumuna ek olarak akrabalık bağları yasal olan g sürecini de hızlandıran bir durum olabilir. Bu araştırmada yaşları 37 ile 60 arası değişen 23 kişiden oluşan bir katılımcı grubu yer almaktadır. Katılımcıların tamamı akraba olan Kürt etnik kimliğine mensup kişilerdir. Katılımcılardan 7 tanesi kadın diğerleri erkektir. Görüşme yapılan 3 katılımcıdan ikisi Mardin'de birisi ise İşkenderun'da yaşarken diğerleri ise İşve'in Stockholm, Bollnes ve Uppsala şehirlerinde yaşamaktadır. Her ne kadar tezin ilk araştırma aşaması Stockholm ve Uppsala ağırlık olsa da nitel veriler ışığında Bollnes'te yaşayan katılımcılarda çalışmaya dâhil edilmiştir. Katılımcıların onayı ile görüşmeler diktafonla kaydedilmiştir. Ses kaydını onaylamayan katılımcılar için görüşme verileri yazılı olarak kayıt altına alınarak elde edilmiştir. Elde edilen ses kayıtları sonradan dikte edilerek yazı ortamına taşınmıştır.

Katılımcıların belirli bir süre, İşkenderun'da yaşamalarından kaynaklanan, bazılarıyla da akrabalığa dayanan ilişki, görüşmelerin rahat olacağı, kendilerinin g süreciyle ilgili bilgileri tarafımla paylaşmaktan çekinmeyeceği düşüncesi bu grubun seçilmesinde etkili oldu. Ayrıca bu grubun daha sonraki çalışmalarda ele alınabilecek, İşve'te doğan, İşve kökenli bireylerle evlenen çocuklarının bulunması da katılımcı grubunun köken olarak homojen bir yapıdayken, toplumsal cinsiyet, kültür, yaşam tarzı gibi konularda heterojen bir yapıya sahip olduğunu göstererek, grubun

seçilmesine etkili olmuştur. Son olarak gönüllülük esasına dayalı olarak yapılan araştırmada her katılımcıya görüşme yapılmadan önce istedikleri zaman cevaplandırmayı sonlandırabilecekleri bilgisi verilmiştir.

Tablo 1.
Katılımcı Profili

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Medeni Durum	Göç Ettiği Tarih	Nereden Göç Etmış	İsveç'te Yaşadığı Şehir/Şehirler	Konuştugu Dil/Diller	Çocuk Sayısı
KK01	66	Kadın	Lise Mezunu	Evli	1986	İskenderun	Bollnes, Uppsala	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	5
KK02	70	Erkek	Lise Mezunu	Evli	1986	İskenderun	Bollnes, Uppsala	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	5
KK03	58	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	1989	İskenderun	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe İsveççe	1
KK04	56	Kadın	Üniversite Mezunu	Evli	1991	İskenderun	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe İsveççe	1
KK05	38	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	1991	Mardin	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe, İngilizce, İsveççe	2
KK06	60	Erkek	Lise Mezunu	Evli	1992	İskenderun	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe İsveççe	3
KK07	52	Kadın	Lise Mezunu	Evli	1994	İskenderun	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	3
KK08	62	Erkek	Lise Mezunu	Evli	1986	Mardin	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	5
KK09	40	Kadın	Yüksek Lisans	Evli	1986	İskenderun	Bollnes, Uppsala	Türkçe, Kürtçe, İngilizce, İsveççe	2
KK10	42	Erkek	Lise Mezunu	Evli	2014	İskenderun	Uppsala	Türkçe, İsveççe	2
KK11	46	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	1986	İskenderun	Bollnes, Uppsala	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	2
KK12	48	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	2014-2021	Mardin	Uppsala	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	1
KK13	36	Erkek	Lise Mezunu	Evli	2010-2012	Mardin	Stockholm	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	1
KK14	55	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	-	-	-	Türkçe, Kürtçe	2
KK15	38	Kadın	Lise Mezunu	Evli	2002-2021	Mardin	Stockholm	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	1
KK16	46	Erkek	Lise Mezunu	Evli	2002-2021	Mardin	Stockholm	Türkçe, Kürtçe	1
KK17	32	Erkek	Lise Mezunu	Evli	1992	İskenderun	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	1
KK18	68	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	1985	Mardin	Bollnes, Stockholm	Türkçe, Kürtçe, İsveççe	3

KK19	42	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	1986	İskenderun	Bollnes, Uppsala	Türkçe, Kürtçe, İngilizce, İsveççe	2
KK20	36	Kadın	Üniversite Mezunu	Evli	1991	Tahran	Uppsala	Kürtçe, İngilizce, İsveççe	1
KK21	46	Erkek	Üniversite Mezunu	Evli	-	Mardin	-	Kürtçe Türkçe	2
KK22	40	Kadın	Üniversite MEzunu	Evli	-	Mardin	-	Kürtçe Türkçe	2
KK23	36	Kadın	Üniversite MEzunu	Evli	-	İsveç	Bollnes, Uppsala	Kürtçe, Türkçe, İngilizce, İsveççe	1

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

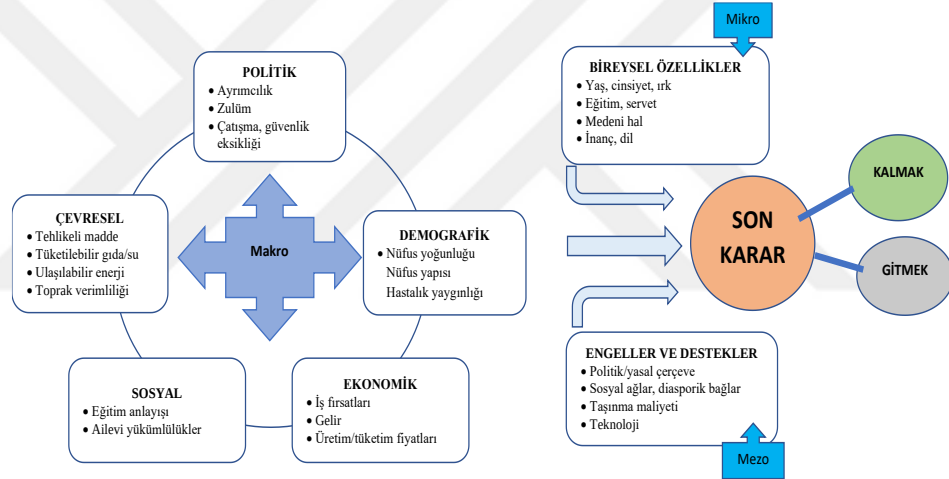
2.1. Göç, Nedenleri ve Türleri

Yaşanılan mekânı değiştirmek, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur ve küreselleşme ile beraber büyük bir pazar haline dönüşen dünyada göç sürecinin etkisindedir (Çataloğlu ve Bulut, 2019). “Tarih boyunca uygarlıklar insanlığın geçirdiği tekâmül sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve göç olgusu tarihin merkezinde olan ve uygarlık tarihini etkileyen ya da etkileyecek olan bir durumdur” (Berk, 2020: 131). Temel anlamıyla göç her şeyden önce coğrafi bir olgudur, sosyal bir olgudur ve aynı zamanda göç binlerce yıl öncesine uzanan insanlık tarihinin ortak bir olgusu olarak oldukça sık şekilde yaşanan bir deneyimdir (Bartram, Poros ve Monforte, 2017: 13,47). Aydın’a (2003: 341) göre göç, bir coğrafi hareketlilik olup bu hareketliliğin neden olduğu nüfus dinamiğidir. Göçler, ekonomik buhranlar, iç savaşlar ve terör, iklim değişiklikleri, doğal afetler, dini nedenler, hastalık, nüfus değişimleri, bireysel nedenler, siyasi ve politik sebepler ile savaş gibi birçok nedenden dolayı ortaya çıkmış ve bir şekilde tarih boyunca devam etmiştir. (Longino, 2000; Brown ve Bean, 2005; Gökay, 2013; Önal ve Keklik, 2016; Apak, 2014; Bulut, 2019; Çiftçi, 2019; Döner ve Şahin, 2021; Çetin ve Coşkun, 2020; Suna ve Cereci, 2022). İklim koşullarında yaşanan değişimler, kıtlık ve salgın hastalıklar (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 342). Göç, bireylerin göç etmeyi düşündükleri bölgelerde karşılaşacakları olumlu yöndeki olanaklara bir tepki olarak değerlendirilebilir (Cohen ve Sirkeci, 2016: 98). Genel olarak kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak tanımlanan göç konusunda, hareketin mesafesine veya eylemin gönüllü veya gönülsüz niteliğine herhangi bir kısıtlama getirilmez, dış ve iç göç arasında hiçbir ayrım yapılmaz (Lee, 1966: 49). İnsanlar tarih boyunca karşılaştıkları savaş, doğal afet, iklim değişikliği gibi çeşitli nedenlerle yaşadıkları yerlerden göç edip yeni yurt arayışına girmiştir (Karpas, 2013: 7). Göçe etki eden dinamik faktörlerin başında çoğunlukla ülkeler, bölgeler ve gruplar arası ekonomik dengesizlikler gelmektedir. Ancak siyasetten kültüre çeşitli alanlarda ve düzeylerde karşılaşılan fırsat eşitsizlikleri ve çatışmalar da göçte önemli

rol oynamaktadır. Göç, coğrafi bir durum olmakla birlikte, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik boyutları da bulunan bir olgudur. (Adıgüzel, 2016: 3). Küresel göç sürekli dinamiktir ve nedenleri değişse de insanların amacı daha iyi bir yaşam sürmektir (Delgado, 2018: 2). Ayrıca menşe ülke veya bölgelerdeki çatışmalardan kaynaklanan huzursuzluklar (Sirkeci, Utku ve Yüceşahin 2019: 179) sürekli olarak göçe teşviği artırır. Bu durumda göç, zorlayıcı koşullar sonucunda siyasi ve idari sınırların aşılması veya menşe ülkeden başka bir ülkeye hareket olarak tanımlanabilir (Casles, 2000: 125). Bu durum sonucunda; coğrafi konum ve ticari bağlar ile akrabalık bağının etken değişkenler olarak belirtilmesi uygun olacaktır (Paksoy ve diğerleri, 2015: 145; İncili ve Akdemir, 2016: 132).

Şekil 1.

Makro, Orta ve Mikro Düzeyde Göçün Nedenleri³

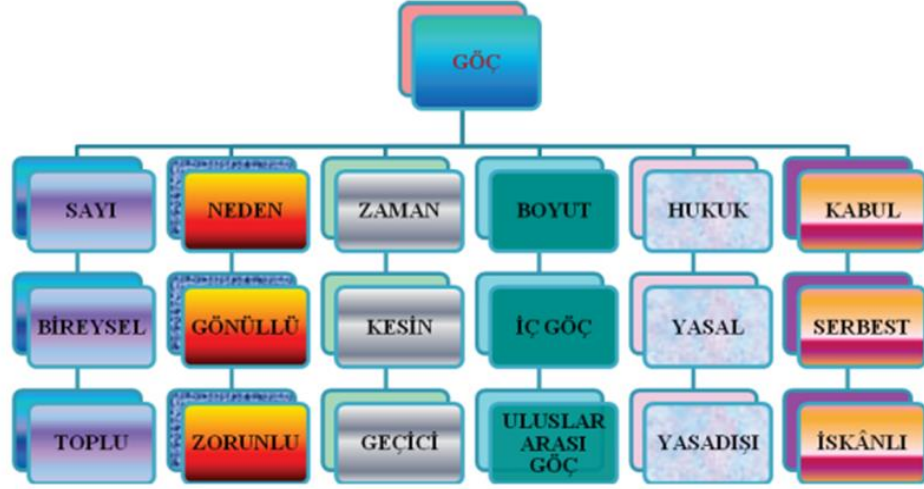

Catelli (2018) göçün nedenlerine ilişkin ortaya koyduğu değerlendirme en genel ve detaylı veriyi sunmaktadır (Şekil 1). Castelli, (2018: 2) en genel anlamda göçmenleri iki ana geniş kategoriye ayırır: (a) İşçi (veya ekonomik) göçmenler (ve aile birleşimi); b Zorunlu göçmenler (sığınmacılar ve mülteciler). Burada ele alanına göç bir anlamda zorunlu göç kategorisinde yer aldığı için bir sonraki bölümde zorunlu göç detaylı olarak işlenmiştir. Kalaycı tarafından göç türleri ise sayı, neden, zaman, boyut, hukuk ve kabul süreçleri bakımından kategorilere ayrılmıştır (Tablo 2).

³ Göç ve Küresel Çevresel Değişim (2011) Nihai Proje Raporu, Londra kaynağından modifiye edilmiştir (Castelli: 2018: 3)

Tablo 2.

Göç sınıflaması⁴

2.1.1. Zorunlu Göç

Doğası gereği göç temelde birçok zorunluluktan kaynaklanabilir. Kişilerin bireysel tercihleri doğrultusunda yapılsa dahi göç etmeye neden olan itici bir güç mevcuttur. Bu itici gücün etkisi coğrafi, tarihi, inançsal, çevresel, ekonomik veya etnik birçok nedenden kaynaklanabilir. Küresel ölçekte dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkan kısa ve uzun süreli çatışmalar küresel insan hareketliliğinin devamlılığını sağlamaktadır (Sirkeci ve Erdoğan, 2012: 298). Ayrıca menşe ülke veya bölgelerdeki çatışmalardan kaynaklanan huzursuzluklar (Sirkeci, Utku ve Yüceşahin 2019: 179) sürekli olarak göçe teşviği artırır. Bu durumda göç, zorlayıcı koşullar sonucunda siyasi ve idari sınırların aşılması veya menşe ülkeden başka bir ülkeye hareket olarak tanımlanabilir (Casles, 2000: 125). “Bazı araştırmacılar zorunlu ve gönüllü göçleri devletin tutumuna dayandırmaktadır. Devlet otoritesi tarafından göçe zorlanma durumunda bu göç türüne zorunlu, kişilerin kendi kararları ile göç etmesine ise gönüllü göç demektedirler. Başka bir ifadeyle zorunlu göç; kişinin karar süreçlerinde bulunmadığı, göçün öznesi olarak değil de nesnesi olarak bulunduğu göçlerdir” (Zeytinli, 2012). Yalçın’a göre (2004: 14) zorunlu olarak yapılan göçün temelinde

⁴ Göçlerin çeşitliliği ve buna bağlı olarak göçle ilgili kavramların fazlalığı, göçlerin tasnifinde de söz konusudur. Göçler nicelik, neden, zaman, mesafe, hukuk, kabul vs. açısından değişik kategorilere ayrılmaktadır (Kalaycı, 2014: 13).

sosyal ve toplumsal neden yatmaktadır. Şiddet içeren anlaşmazlıklardan büyük ekonomik zorluklara kadar uzanan farklı koşullardan doğan, kişinin hayatta kalması veya mutluluğuna yönelik olan baskı veya tehdit olgularının sonucu olan göçtür (Bartram, Poros& Monforte, 2017: 151). Zorunlu göçte ise yaşanan bölgenin doğa olayları gibi birtakım sebeplerle tahribe uğraması veya savaş, terör, siyasal istikrarsızlıklar gibi sebeplerden dolayı yaşanan bölgede güvenliğin sağlanamaması birey ya da bireyleri zorunlu göçe itmektedir. Zorunlu göçü, gönüllü göçten ayıran temel etmen, bireyin kendi iradesi dışında bir yerden başka bir yere yer değiştirme hareketi olarak ifade edilebilir (Koçak ve Terzi, 2012: 167-168).

Zorunlu göç ise, bireyin özgün yaşam alanından (habitatından) zorunlu ve elinde olmayan nedenlerle kopmak durumunda bırakılmasıdır (Gürel, 2001: 141).

“1980’li ve 1990’lı yıllar ülkede toplumsal oluşumun, ekonomik serbest piyasa ekonomisi, özelleştirme gibi nedelerle yeniden örgütlenmeye çalışmasına tanık oldu. Bu arada modernleşmenin “küreselleşme” adı verilen süreçle algılanır oluşu, Türkiye’nin bir yanda uluslararası düzeyde diğer yandan ise ulusal düzeyde yeni sorunsal alanları ile karşılaşmasını gündeme getirdi. “İletici” etkenlerle açıklanan göç örüntüsü daha çok bu dönemde belirginleşti. İletişim ve ulaşım koşullarının gelişimindeki süreklilik, bireysel yaşamın toplumsal yaşam karşısında öne çıkması ve sivil toplumun önem kazanması ile insanların toplumsal hareketliliği daha da arttı. Diğer yandan, bu dönemde Türkiye’de iç göç, siyasi nedenlerin de katkısıyla giderek daha da yoğunlaştı: Zorunlu ve gönüllü göç ayrımı da bu yoğunluğun bir parçası oldu” (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 253).

Göçmenin bir ülkeden bir başka ülkeye girişi hukuki ise bu yasal bir göçtür. Göçmenin bir ülkeye girişi hukuki boyutta değilse bu da yasal olmayan bir göçtür. Örneğin göçmen ülkenin, hedef ülke ile yapmış olduğu işçi antlaşmaları veya nüfus değişimleri hukuki bir süreçtir bu yönüyle bu göçler yasaldir. Göçmenin sahte belgelerle ya da pasaportlarla hedef ülkeye kaçak yollarla giriş yapması ise yasal olmayan bir göç sürecidir (Zhanadilova 2018: 117). Diaspora 1980’li yılların hemen başında Türkiye’de gerçekleştirilen askeri müdahale sonrasında çok sayıda kişi sığınma yoluyla Türkiye’den başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine göç etmiştir. (Gökay, 2013: 38). 1976 yılında Avrupa ülkelerindeki sığınmacı sayısı yalnızca 809 kişi, 1980 yılında bu sayı 57 bin 913 kişi olmuştur (Abadan-Unat, 2007: 8).

1970'lerin ortalarından itibaren işçi sınıfı ile sol hareketler arasındaki mücadelede yükseliş eğilimi görülüyor, solda bazı gruplar şiddeti yöntem olarak kullanmaya başladılar ve yine bu süreçte radikal milliyetçi kesim vatan savunması söylemiyle bu şiddet sarmalının parçası oldu (Akça, 2013: 184)⁵. 1980 yılının darbeye kadar olan döneminde terör dolayısıyla 1606 kişi hayatını kaybetmişti (Dursun, 2000: 201). 12 Eylül 1980 Darbesi, Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihindeki üçüncü ve darbenin gerçekleşmesiyle sonuçlanmış son askeri darbedir. (Çoban, 2015: 245). “1980’li yıllar boyunca, tahminlere göre 10 bin kişi Batı Almanya’ya iltica etmiş; Fransa, Belçika, Hollanda, İsveç, Avusturya ve İngiltere’ye de yaklaşık 20 bin kişi siyasal nedenlerle göç etmiştir” (Mutluay, 2019: 99).

80’li yılların sonunda ortaya çıkmıştır: Almanya, Fransa, İsveç, Avusturya, İngiltere vb. mültecileri kabul eden ve uluslararası anlaşmalarla yükümlülüklerini yerine getiren ülkelere yönelik “aslen ekonomik/yaşamsal” ama “şeklen siyasal” göç neticesinde Türkiye’den İngiltere’ye ciddi rakamlarda bir göç yaşanmıştır” (Mutluay, 2019: 104). “1980’li yılların sonuna doğru başlayan ve 1990’lı yılların ilk yarısında yoğunlaşan ve sonraki yıllarda da devam eden bu göç dalgasının temel nedeni Türkiye’nin Güneydoğu bölgesinde yaşanan çatışmalardır. Bu yoğun çatışma döneminde uygulanan “köy boşaltma” ya da “zorunlu göç” olarak literatüre giren kimi politikalar neticesinde Güneydoğu bölgesinin özellikle kırsal kısımlarında hem Türkiye’nin batısına doğru hem de yurtdışına doğru bir göç yaşanmıştır” (Mutluay, 2019: 106-107).

Mardin, İskenderun ve İsveç rotasında gerçekleşen göçün başlangıç noktası 1980 yılıdır. 1980 sonrası dönem bütün alanlarda olduğu gibi siyasal alanda da değişmelerin hızının ve yoğunluğunun arttığı bir dönemdir. 1980 sonrası dönemde Soğuk Savaş Dönemi sona ermiştir. Buna bağlı olarak da “ideolojilerin sonu” ilan edilmiş, siyasette sağ ve sol arasındaki keskin sınırlar aşınmış ve siyasal partiler birbirleriyle benzeşmeye başlamıştır” (Öztürk ve Ertürk, 2013:212). 1980 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nde askeri bir darbe gerçekleşmiştir ve bu darbenin sonucunda etnodinsel gruplarlar farklı şekillerde etkilenmiştir. Ortaya çıkan siyasi kargaşa,

⁵ 12 Eylül darbesini kışkırtan sebeplerden biri de uluslararası durumdaki değişiklikti. İran’da Şah rejiminin devrilmesi, İslam Devrimi ve Afganistan’ın SSCB tarafından işgal edilmesiyle Türkiye’nin Batı’daki güvenliğinin önemi arttı. Seçilmiş hükümetler, Batı’nın Türkiye’den taleplerine cevap veremediler. Dolayısıyla askeri darbe sonucunda beklentileri karşılayacak iş birliği daha kısa sürede sağlanabilecekti. Bunun örnekleri daha önceki dönemlerde de yaşanmıştır (Akıncı, 2013: 42).

şiddet, güvensizleşme ve elbette ekonomik koşullar Kürt etnisitesine mensup olan akraba bir grubun göç sürecini tetiklemiştir. Politik söylemler ve siyasi iradenin çatışması insan hareketliliğinin ortaya çıkmasında temel itici güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Göç ile İlgili Kuramlar

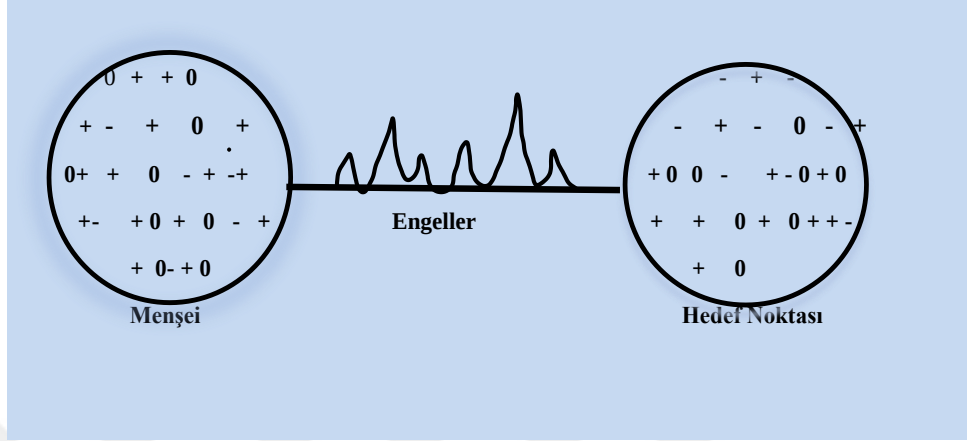
İnsanlık tarihi kadar eski olan göçü ele alan çalışmalar farklı kuramlar temelinde hareket eder. Bunlardan ilki Ernst Georg Ravenstein Kuramıdır. 1885 ve 1889 yıllarında yayınladığı "Yeniden Yerleşim Yasaları" isimli makalesinde Georg Ravenstein bazı temel noktalara değinmiştir: Sanayileşmiş bölgeler göçün yönünü belirler çünkü sanayileşme ve ticari ağlar bu bölge etrafında yerleşim yerlerinin oluşmasına neden olur. Başlangıçta yakın mesafeli başlayan göç zamanla kitlesel göçlere dönüşmektedir. Kısa mesafeli göçler dışında kırsal alandan doğrudan sanayileşmiş bölgelere yapılan uzun mesafeli göçler de vardır. Göçmenler sanayi bölgelerinde işçi ihtiyacından dolayı bu bölgelere göç etmiştir. Kırsal alandan kentsel alanlara göç daha yoğun görünür. Ayrıca toplumsal cinsiyet açısından da Kısa ve uzun mesafeli göçlerde farklılıklar vardır. Kısa ve iç göçlerde kadınların sürece daha çok dahil olduğu görülürken uzun mesafeli göçlerde ise erkekler ön plana çıkmaktadır (Ravenstein, 1885: 198-9; Ravenstein, 1889).

Everett Lee tarafından ilk kez 1966 yılında yayınlanan Göç Teorisi (The Theory of Migration) İtme Çekme Kuramı diğer bir kuramdır. Everett Lee İtme-çekme kuramı göçmenden daha çok göçün mekânsal özelliklerine odaklanmıştır. (Aydemir ve Şahin 2017: 364). İlk olarak Lee tarafından önerilen "itme ve çekme" teorisi bireysel vatandan dışarı iten ekonomik, çevresel, sosyal ve politik faktörleri kapsayan ve onu varış ülkesine doğru çeken faktörlere odaklanır (Castelli, 2018: 2). Lee'nin kuramı temelde dört sürece odaklanır (Lee,1966: 49-50):

1. Menşe bölgesi ile ilişkili faktörler
2. Varış alanıyla ilgili faktörle
3. Araya giren engeller
4. Kişisel faktörler

Şekil 2.

Göçte Menşei, Hedef Ülke Faktörleri ve Engeller (Lee, 1996: 50).

İtme çekme kuramında hem menşei hem de hedef ülkede göçe neden olan sebepler vardır. Ayrıca göç sürecinde kişileri bekleyen birtakım engeller vardır. Menşei ülkenin olumlu ve olumsuz yanları ile hedef ülkenin sunduğu imkan ve engeller bireylerin göç etmesi kararında etkili olmaktadır (Şekil 2).

Göçle ilgili diğer bir kuram Merkez-Çevre Kuramıdır. Bu kuram bağımlılık kuramı olarak da bilinir (Çağlayan, 2006: 78). Wallerstein (2011: 2005) göre dünya sistemi, içinde farklı ve geniş bir iş bölümü olan bir sistemdir Dünya Sistemi Kuramına göre özellikle finansal açıdan fayda-maliyet analizi gerçek ekonomik hedeflerle harekete geçirmeyi amaçlar (Todaro ve Smith, 2006: 342). Dünya sistemleri kuramına göre, gelişmiş merkez ve az gelişmiş çevre ülkeler arasında ekonomik temellere dayalı karşılıklı bağımlılık söz konusudur (Yamanlar, 2020: 560). Bu durumda çevre ülkelerden merkez olarak kabul edilen ülkelere bir insan hareketliliğinin olduğu kabul edilir.

Göç hareketliliğini açıklamak için ortaya atılan bazı teorilerde ekonomi temel olarak alınmıştır. Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı bunlardan birisidir. İnce (2019) bu kuramın dayandığı temel varsayım, iç göç ve uluslararası göçün arz ve talep dengesindeki coğrafi farklılıkla ilgili olduğu varsayımına dayandığını belirtir. Ayrıca bu kuramda göçün ortaya çıkmasında neden olan asıl neden işgücüdür ve ülkeler

arasında ortaya çıkan ücret farklılıkları göçün itici nedenidir. Çünkü ücretin yüksek olduğu iş piyasası göçün yönünü belirler (Abadan-Unat, 2002: 6)

Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı ise daha çok ülkeler arası gelir farklılıklarını göçe neden olur ve ülkelerin göçmenler tarafından tercih edilmesine bağlı olarak artan göçmen sayısı karşısında ülkeler önlemler almak durumunda kalır (Massey, 1999: 35-36). Yeni Ekonomi Kuramları bireylerin aldığı kararlara göre değil, daha çok kolektif bir hareketten bahseder (Stark ve Bloom, 1985: 174). Bu durumda göç konusunda yapılan çalışmalarda kolektif birliktelikler, haneler üretim araçları gibi birçok konu ele alınır ve asıl noktalardan birisi bu kurama göre ülkeler arası ücret farklılığının göçe etkisi geri planda kalmaktadır (Massey ve diğerleri, 1993: 439). Aile bireylerinden bazılarının başka ülkelerde çalışarak geride kalanlara yardım eder ve böylece geride kalanlar ile kaynaklarını paylaşmış olurlar (Abadan-Unat, 2002: 8)

Ekonomi temelli diğer bir kuram İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramıdır. Bu kuramın en temel çıkış noktası sanayi toplumu açısından değerlendirilen göçün, sanayi toplumun talebinden kaynaklandığını, göçmenlerin modern toplumlarda endüstriyel piyasanın işleyişinde temel unsur olduğu konusudur (Abadan-Unat, 2002: 114).

Göç Sistemleri Kuramına göre göç hareketlerinin genellikle veren ve alan ülke arasında sömürgecilik, siyasal etkileşim, ticaret, yatırım veya kültürel bağlara dayanan ve önceden var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığını ileri sürer (Castles ve Miller, 2008: 36). Göç sistemleri kuramına göre, göç hareketliliği hem kaynak hem de hedef ülkelerinin sosyal, ekonomik ve kurumsal koşullarını değiştirmektedir (İnce, 2019: 2598).

İlişkiler Ağı Kuramı ya da ağ teorisi mikro düzeyde göç eden bireyler ile geride kalanlar arasındaki ilişkinin göç sürecine etkisinden hareket eder (Brown ve Bean, 2005: 358). Abadan-Unat'a (2002: 18) göre akrabalık bağları, vatandaşlık, eski ya da yeni göçmenlik gibi durumlar göç sürecini, öncesini ve sonrasını etkileyen bir durumdur. (Abadan-Unat, 2002: 18).

Kümülatif nedensellik kuramı, göçün ekonomik boyutuna üzerine odaklanan bir teori (İnce, 2019: 2605-6) olarak tanımlanırken kurumsal kuram ise ekonomik sermaye açısından güçlü ülkelere gelen göçmenlere olan talep azalırken, dünyadaki

güncel olaylara bağılı olarak potansiyel göçmen sayısı hızla artmasıyla (İnce, 2019: 2604) ilgilenen kuramdır.

Ele alınan bütün göç teorilerinin, göçü açıklayıcı tarafları mevcuttur. Ancak göç çalışmalarında bütüncül bir göç kuramına henüz ulaşılmadığı ifade edilmelidir (Gökay, 2013: 30). Gökay'ın belirttiğı gibi göç sürecinin tamamını açıklayacak tek bir kuramın olması, göçün çok boyutlu bir yapı olmasından dolayı çok olası görünmemektedir. Buradan hareketle bu çalışmada ele alınan göç kuramlarının birçoğunun izleri olmakla birlikte özellikle Everett Lee'nin itme çekme kuramı bağlamında değerlendirilebilir.

2.3. Göç ve Statü

Göç ve statü arasındaki ilişki, sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve ekonomi dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda geniş çapta tartışılan karmaşık ve çok yönlü bir konudur. Sosyolojide statü kavramı, sosyal hareketlilik ve eşitsizlik konularıyla yakından ilişkilidir. Sosyolog Pierre Bourdieu, "Distinction: A Social Critique of the Judgment of Zevk" (1984) adlı kitabında, sosyal hareketlilik ve eşitsizliğin bireylerin ve grupların, kültürel bilgi ve eğitim gibi kültürel sermayeye erişme ve bunları kullanma biçimleriyle yakından bağlantılı olduğunu savunarak bu konuya değinir.

Antropolojide statü kavramı, kimlik ve aidiyet konularıyla yakından ilişkilidir. Antropolog Aihwa Ong, "Esnek Vatandaşlık: Ulusötesinin Kültürel Mantığı" (1999) adlı kitabında, statü kavramının bireylerin ve grupların sosyal ve kültürel sermayeye erişme ve sosyal ve kültürel sermayeyi kullanma biçimiyle yakından bağlantılı olduğunu savunarak bu konuya değinir. Siyaset biliminde statü kavramı vatandaşlık ve siyasi haklar konularıyla yakından ilişkilidir. Siyaset bilimci Rogers Brubaker, "Citizenship and Nationhood in France and Germany" (1992) adlı kitabında statü kavramının bireylerin ve grupların farklı ulusal ülkelerde siyasi haklara ve ayrıcalıklara erişme ve bunları kullanma biçimleriyle yakından bağlantılı olduğunu savunarak bu konuya değinir. Sonuç olarak, göç ve statü arasındaki ilişki karmaşık ve çok yönlüdür. Sosyal hareketlilik, eşitsizlik, kimlik, aidiyet, vatandaşlık ve siyasi haklar konularıyla yakından ilgilidir ve göçmenlerin yasal statüsü bulunulan ülkedeki hak ve yükümlölükleri yönünden belirleyicidir.

2.3.1. Göçmen

Türk Dil Kurumu'na göre göç “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme” olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>). En genel ifadesiyle, belirli bir ikamet alanından başka bir ikamet alanına giden kişiye göçmen denilmektedir. Bu göç, siyasal, ekonomik, etnik, din veya inanç temelli nedenlerle gerçekleşebileceği gibi kültürel ve tarihsel de olabilir (Mutluay,2019: 61-62). Dünyada yasal ve yasa dışı göç ayrımı sürecinin başlangıcı kısaca şu şekilde özetlenebilir:

“Göçü yasal zeminine bakarak “yasal göç (legal migration)” ve “yasa dışı göç (illegal migration)” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu ayrımın tarihine baktığımızda, 19. yy’a kadar Dünya’da yasal-yasa dışı göç ayrımının mevcut olmadığını görürüz. Çinli nüfusun yoğun biçimde Amerika’ya göç etmesi sonucu 1882 yılında Chinese Exclusion Act (Çinlileri Hariç Tutma Yasası) kabul edilmiştir, Bu yasa ile birlikte Dünya’da yasal- yasa dışı göç ayrımı yapılmaya başlanmıştır.” (Sariteke, Kahraman ve Aydın, 2018: 388).

2.3.2. Mülteci

Mülteciler bir zulüm tehdidi altında, başka bir ifade ile zulme uğrama korkusu ile ülkesini terk eden kişilerdir (Sariteke, Kahraman ve Aydın, 2018: 391). Diğer bir ifade ile “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 43) mülteci olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası hukuk açısından, mültecilerin hukuki statüsünün temeli, 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi’nde belirlenmiş ve 1967 yılında kaleme alınan protokol üzerinden kimlerin mülteci olabileceği tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tüzüğünde yer alan Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Sözleşme’nin 1. Maddesinde (United Nations General Assembly & UNHCR, 1996: 16-20), “(...) mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin 1967 protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması fark etmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişi[leri]” mülteci (refugee-mandate) olarak tanımlanmıştır.⁶

⁶ <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>

2.3.3. Sığınmacı/Sığınma Arayan

Mülteci olarak kabul edilmeden önceki aşama sığınmacı olarak başvuru yapılan aşamadır. Sığınmacı statüsü geri göndermeme yasağı uyarınca başvuru süresi sonuçlanana kadar geçirilen geçici bir statüdür ve belirtmek gerekir ki sığınmacı olabilmek için “mülteci” statüsünde sayılmak üzere başvuru yapmış olma şartı mevcuttur (Sariteke, Kahraman ve Aydın, 2018: 392). Sığınmacı ise; “mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış kişiler” olarak tanımlanmaktadır (BMMYK 2001) ⁷. Sığınmacı statüsünde bekleyen kişinin başvurusu olumsuz değerlendirilmesi durumunda kişi sınır dışı edilerek kendi ülkesine geri gönderilir (Castelli, 2018; Mutluay, 2019).

2.4. Kimlik ve Kültür

Göç salt bir yer değiştirme değildir. Bireyler ve toplumlar göç ederken dahil olduğu etnisiteye dair ne varsa yeni yerleşim alanlarına taşırlar. Eriksen’e göre (2002: 15-16), etnisite, kendilerini kültürel açıdan farklı tanımlayan ve başkalarının da bu şekilde tanınan gruplar arasındaki ilişkileri ifade etmektedir. Kültürün, benimsenmiş soyun ve soy ideolojilerini üretilip yaşatılması ve dilin belirleyici bir sosyal farklılık ögesi ve bir halkın simgesi olarak kullanılması, bu sürecin merkezinde yer almaktadır (Fenton 2004: 14). Somersan, etnisite kavramının ağırlıklı olarak kültürel, dilsel ve toplumsal benzerlikleri vurguladığını (2008: 87) söyler. Anthony Giddens’e (2010: 75) göre bireysel kimlik kişinin refleksif olarak algıladığı benlik kavramıdır. Bireysel kimliklerin birleşmesi ortak bir toplumsal kimliğin dolayısıyla da kültürün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kültür konusunda birçok tanımlama olmakla birlikte en bütüncül tanımlama İngiliz antropolog E.B. Tylor’ın 1871 yılında yayınladığı *Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom* isimli eserinde yer alan tanımlamasıdır: “kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği, bilgi, sanat, gelenek, görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür.” Kültür toplumsal bir durumdur, çeşitli işlevleri vardır, toplumdan topluma değişiklik gösterir ve kültür öğrenilir (Güvenç, 2002: 101-103).

⁷ BMMYK. “Mültecilerin Korunması”, Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi. Parlamenterler İçin El Kitabı, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi, 2001, Sayı: 2.

Kolektif bir kimlik toplulukların varlıklarını sürdürmeleri için gerekli görülmektedir. Dahası, Ortak bir yaşam biçiminden gelişen grup dayanışması duygusu, insanları bir araya getirerek, ortak bir amaç ve ortak bir payda kazandırdığından, kişinin aidiyet ve güvenlik duygusu oluşturduğu bir yapının üyesi olması toplum için hayati önem taşır (Çakır, 2019: 17). Aydın'a (2003: 471) göre, "insan doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkisini kültür yoluyla kurar ve içinde biçimlendiği kültüre bitişik bir kimlik taşır". Kişinin ait olduğu ve kendini tanımladığı kimlik ve kültürü göç sürecine ve göçten sonraki sürece etki eden bir durumdur. Kişinin etnik ve dini aidiyeti, konuştuğu dil, gelenek ve alışkanlıkları gibi konular göç sonrası durumlarda göçmen ağlarının oluşturulması ve yeni yerleşim alanında ayakta kalınması için gereklidir. Bir taraftan kabul edilen yeni kültürün öğeleri eski kültürel tercihlerin yerine geçebilir ya da yeni melez bir kültür ortaya çıkabilir. Konumuz bağlamında aynı etnisiteye mensup olan göçmen grup İsveç'te hem köken ülkede edindikleri kültür ve kimliği sürdürmekte, hem de buna "İsveçli olma" olarak tanımladıkları yeni edinimleri dahil etmektedir.

2.5. Gündelik Hayat

Gündelik hayat Bourdieu'nun tanımlaması ile bir habitustur. Pierre Bourdieu'ya (1990) göre habitus toplumun veya bireyin önceki deneyimlerinden ortaya çıkan bir alışkanlıklar bütünü veya eğilimdir. Connetron'a (1999: 58) göre toplumsal alışkanlık bir anlamda meşru kabul edilen, toplum tarafından onaylanan perfermons olarak uygulanabildir İnsan yaşamı seküler yani gündelik hayat ve törensel hayat olmak üzere ikiye ayrılır. Lefebvre gündelik hayatı açıklarken "Gündelik olan"- "gündelik olmayan", "özel alan"- "kamusal alan" (Lefebvre 2016: 50-51) ayrımları üzerinde ilerler. Biri gündelik hayat başlığı altında yer alabilecek, eş, dost, akraba, komşu ziyaretlerini içine alan "gündelik hayattaki misafirlikler"; diğeri ise doğum, ölüm, sünnet, adaklar, bayramlar vb. gibi dini içeriği ve törenselliği olan misafirlerdir (Reyhanoğlu ve Şahin, 2021). Kırış'a (2019: 134) göre gündelik hayattan bir günde uyuma, gezme, çalışma, yeme-içme gibi rutin faaliyetler olarak tanımlansa da Balta'ya (2018: 53) göre kişilerin bir günde yaptıkları ve yaşamları için gerekli olan tüm faaliyet alanlarını kapsar. Sabit bir gündelik hayat döngüsünden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü giderek artan ilişkiler ağı, teknoloji ve uzaklaşma gündelik hayatı yeniden inşa etmektedir. Bu durumu Bennet şu şekilde tanımlamaktadır:

Gündelik hayat deneyiminin parçalanması, küresel hareketliliğin (mobility) artışıyla ve bu artışın uzam ve mekân mefhumları üzerindeki etkisiyle daha da yoğunlaşmaktadır. Bir zamanlar görece durağan, etnik olarak homojen topluluklarla birlikte açık bir biçimde sınırı çizilmiş gündelik hayatın “uzamları” ve “mekânları” günümüzde son derece çoğul ve çekişmelidir; yer değiştirme ve kültürel melezleşme süreçleriyle devamlı tanımlanmaktadır. (Bennet, 20013: 16).

İsveç’e gündelik yaşama dair veriler, ötekilik, komşuluk ilişkileri, paylaşımlar, özel günlerin paylaşılması gibi konular üzerinden ele alınmıştır.

2.6. Ötekileştirme

"Öteki" kavramı, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, edebiyat çalışmaları gibi alanlarda geniş bir şekilde tartışılmıştır. Özellikle sosyolojide, bu kavram kimlik ve ait olma ile ilgili konularla yakından ilişkilidir. Öteki genellikle farklı olarak algılanır ve sonuç olarak toplumun sınırlarına marjinalize edilir.

Sosyolog Zygmunt Bauman, "Yabancılar, Tehlikeli Ötekiler" adlı kitabında "öteki" kavramını ele alır. Bauman (1992:3) "Öteki bizim gibi olmayan, bize ait olmayan yabancı, farklı olan kişidir" diyerek, "öteki" kavramının güç ve kontrol ile ilgili konularla yakından ilişkili olduğunu vurgular. Felsefede de "öteki" kavramı önemli bir yer tutar. Örneğin, Fransız filozofu Jacques Derrida, "Grammatology" adlı eserinde bu konuyu ele alır. Derrida (1976:158) "öteki aynın zıttı değil, aynın kimliğinin kaynağıdır" diyerek "öteki" kavramının sadece farklılıkla ilgili olmadığını, aynı zamanda bireylerin ve grupların kendilerini diğerlerine göre tanımladığını vurgular.

2.6.1. Ötekinin Ötekileştirilmesi

"Ötekinin Ötekileştirilmesi" kavramı sosyoloji, psikoloji, antropoloji, edebiyat çalışmaları gibi alanlarda geniş bir şekilde tartışılmıştır. Özellikle sosyolojide, kavram güç, ayrımcılık ve eşitsizlik gibi konularla ilişkilidir. Ötekinin ötekileştirilmesi, bir birey veya grubun tarafından temel olarak egemen grup için daha az değerli olarak tanımlanması ve sonuç olarak bu grubun kapsadığı başka bir grubun da aynı şekilde bu grup tarafından daha az değerli olarak tanımlanmasıdır.

Toplumsal güçler dengesindeki bir değişiklik, bazı grupların prestijini ve sosyal ve ekonomik durumlarını diğerlerinden daha fazla tehdit edebilir (Wimmer 1997: 31). Öteki; kişiler, toplumlar, kültürlerce sınıfsal ya da etnik olarak geçmişten günümüze farklı dönemlerdeki ilişkiler baz alınarak bir kişi, grup, sınıf ya da halkın farklılaştırılması ve ayrıştırılması şeklinde tanımlanabilir (Nahya, 2011). “Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür” (Cornolly, 1995: 92).

“Tüm bu teorik alt yapı göz önünde bulundurulduğunda ötekileştirme kavramının iki ucu olan ben ve ötekine tekrar bakıldığında, toplumsal ve haksal açıdan sorumluluk yüklenen, hoş görülmesi ve tolerans göstermesi beklenen ya da ötekine karşı etik sorumluluklar çerçevesinde davranması gereken bir ben görüyoruz” (Çağ Sağlam ve Yaşar, 2017: 149). “Günlük yaşam, bireyin toplumsal yaşam içinde, temel ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal bir varlık olmanın gerekliliklerini yerine getirmek ve yaşamını devam ettirebilmek için yapmış olduğu faaliyetleri ifade etmektedir” (Özensel, 2020: 370).

“Günlük yaşam aslında sıradanlığın, tekdüzeliğin ve tabii olanın alanıdır. Eski ile yenin, aynı ile farklın, ‘ben’ ile ‘öteki’nin karşılaştığı ve yine “ötekinin” “ötekileştirildiği” alandır.” (Özensel, 2020: 371). “İnsanın, ötekiyle karşılaşma serüveninin can alıcı noktası, günlük yaşamda kurulan yüz yüze ilişkiler sonucu edildiği deneyimleridir” (Yıldırım, 2019: 17). ‘Öteki’ kabul edilebilirin ötesinde yer buluyorsa, bunun nedeni kültürel farklılıktan çok ötekinin kendisi için de anlaşılmasından dolayıdır (Eagleton, 2011: 115). “Bireyler arasında ya da toplumlar arasında meydana gelen çatışmalar genellikle ayrışmalara neden olur. Çatışma sonucunda meydana gelen ayrılıklar ise ötekileşmeye ya da yabancılaşmaya neden olacaktır” (Özalp, 2014: 233).

Sosyolog Pierre Bourdieu, "Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste" adlı kitabında "ötekinin ötekileştirilmesi" kavramını ele alır. Bourdieu "ötekinin ötekileştirilmesi, egemen grup tarafından sosyal dışlanma ve ayrımcılık mekanizmasıdır, bu sayede egemen gruplar güç ve ayrıcalıklarını korurlar" (Bourdieu, 1984, 112) diyerek, "ötekinin ötekileştirilmesi" kavramının sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik gibi konularla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır.

Antropolojide, "ötekinin ötekileştirilmesi" kavramı, kültürel emperyalizm ve Batı normlarının ve değerlerinin Batı dışı kültürlere dayatılması gibi konularla ilişkilidir. Antropolog Edward Said, "Orientalism" adlı çalışmasında, Batı'nın Doğu için distorsiyonlu ve insanlık dışı bir resmi oluşturduğunu ve bunun emperyalizm ve sömürgecilik gibi konuları meşrulaştırmak için kullanıldığını iddia eder (Said, 1978).

Edebiyat çalışmalarında, "ötekinin ötekileştirmesi" kavramı, edebiyatta azınlık gruplarını analiz etmek için kullanılır. Örneğin, postkolonyal edebiyat eleştirmeni Homi Bhabha, "Kültürün Konumu" adlı çalışmasında, edebiyat ve diğer kültürel üretim biçimlerinin, dominant kültürün öteki için bir imajı inşa etmeye ve pekiştirmeye yaradığını iddia eder (Bhabha, 1994). Sonuç olarak, "ötekinin ötekileştirilmesi" kavramı çok yönlüdür ve birçok alanda geniş bir şekilde tartışılmıştır. Güç, ayrımcılık, ırkçılık, sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik gibi konularla yakından ilgilidir. Bu çalışmada, ötekinin ötekileştirilmesi kavramı, katılımcıların kendileri de göçmen olmalarına rağmen söylemlerinde, diğer göçmenlere karşı ayrımcı bir tutum takınması sonucu yer almıştır.

2.6.2. Kültürel Irkçılık

Irkçılık biyolojik ve kültürel açıdan iki gruptan birisinin diğeri üzerinde kurduğu egemenlik ideolojisi (Clair ve Danis, 2015: 857). Irkçılığa dair hayat bulmuş diğeri bir tanım ise Guillaumin'e aittir. Sembolik bir sistem tanımlamasıyla belirli bir toplum parçasının güç ilişkileri sistemi dâhilinde faaliyet gösteren belirli bir sembolik sistem olarak nitelemektedir (Guillaumin 1995: 30) "20. yüzyılın başlarında soy kavramı, ten rengi, fizyolojik yapı gibi dış görünüme yansıyan farklılıkların beraberinde, görünmeyen farklılıkların yansımaları olarak da ortaya çıkmaktadır" (Ünlütürk, 2015: 100). Kaya'ya göre ise ırkçılık şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Irkçılığın ilk nüvesi olan biyolojik ırkçılığın getirdiği ayrımcılık ve farklı olanların dışlanması anlayışından küresel dünyada yeni bir ırkçılık alanı olarak kültürel ırkçılık fikri ortaya atılmıştır. Ulusal köken ifadesinden daha geniş bir şekilde grup farklılaşmasını ifade eden etnisite kavramı, sosyal düzeni değişikliğe uğratan ya da bu sistemce değişikliğe uğrayan karakteristik birtakım özellikler anlamında kullanılmıştır" (Kaya, 2022: 40).

Birçok farklı sınıflandırmada kullanılan "ırk" kavramı, ırkçılığı temsil etmeye zorlanması nedeniyle artık biyolojik anlamda geçerliliği kalmamış, kültürel olarak inşa edilmiş kategoriler haline gelmiştir.” (Ünlütürk, 2015: 107). Irkçılık, zenofobi⁸ (yabancı fobisi), ayrımcılık bu kavramların tamamı, göç olgusu incelenirken ele alınması gereken kavramlardır. Göçmen karşıtlığı, ırkçılık ve milliyetçilik birbiriyle ilişkili olgulardır. Dünyada giderek yükselen ırkçı saldırganlık özellikle göçmenler açısından en önemli sorundur (Yılmaz, 2008: 13). Kültürel ırkçılık, ekonomik kriz ve sosyal ayrışma yaşayan post-endüstriyel Avrupa'da verimli topraklar bulmuştur (Wren, 2001: 141). Irkçılığın yeniçağ versiyonu olan kültürel ırkçılık özellikle son zamanlarda gündemdedir. Kültürel (yeni) ırkçılık, bireyler ve ulusla arasındaki farklılıkları açıklamak için kültürü kullanır (Çakır, 2019: 17). Kültürel ırkçılık kısaca, sosyal dışlanma veya şiddet örneğinde olduğu gibi “olumsuz etnik klişeleştirmenin ırkçı etkileri” olarak tanımlanabilir (Pred, 2000: 6). Grup farkının ana belirteci olan kültürel ırkçılık, grupları algılanan kültür, din veya genel olarak "yaşam tarzı" gibi ideolojik farklılıklar (Bosetta, 2012: 4). İsveç'te 'göç açısından kritik' bir bakış açısına sahip olanlara yönelik olarak “ırksız bir kültürel ırkçılığın” varlığını varsaymaktadır (Bosetta, 2012). Ancak yasa koyucular ve siyasi irade bu yönde eğilim gösterse de özellikle kriminal durumlarda kültürel ırkçılık kavramının inşa edildiği görülmektedir.

⁸ Yabancı düşmanı söylem, yalnızca milliyetçi öz-imgeler krize girdiğinde kimliği güvence altına almaya hizmet etmez, aynı zamanda devlet ve toplum tarafından kimin ilgilenilme hakkına sahip olduğuna dair siyasi mücadelenin yanı sıra modern devletin kolektif çıkarları için verilen mücadeledir (Wimmer 1997:17).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÖKEN VE VARİŞ: MARDİN, İSKENDERUN VE İSVEÇ

Çalışmanın bu bölümünde hem literatür hem de nitel bulgular birlikte kullanılmıştır. Menşei olan Mardin, geçici olarak ikamet edilen İskenderun ve hedef ülke olan İsveç'e dair bilgi ve bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir. Ayrıca çalışmanın başından beridir ifade edildiği gibi görüşme yapılan katılımcıların hangi ilçeden göç ettiği konusu burada da etik kurallar gereği açıklanmamıştır. Ancak menşei olan Mardin ile söz konusu ilçenin ayrı olan özellikleri konusuna yer verilmiştir.

3.1. Göçün Kaynağı: Mardin'de Bir İlçe

“Mardin; önemli medeniyetlerin ortaya çıktığı Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Mezopotamya sınırının birbirine geçtiği yerde konumlanır” (Çağlayan, 2016: 3). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Mardin, doğuda Şırnak ve Siirt, batıda Şanlıurfa, kuzeyde Diyarbakır ve Batman illeriyle; güneyde ise Suriye devleti ile sınır komşusudur. Mardin farklı birçok dine inanan insanların bir arada yaşadığı çok dinli ve çok etnili bir kenttir. Mardin bölgesi, insanlık tarihi boyunca önemini korumuş bir coğrafyada, tarihi ticaret yollarının ve kültürel ilişki ağlarının kesiştiği bir merkezdir. Mardin'in bu önemi, her şeyden önce coğrafi konumuyla ilgilidir. 19. ve 20. Yüzyılda bütün dünyayı dönüştüren dinamiklerin etkisi altında oluşan yeni kültürel ve politik sınırlarla gerilemeye başlamıştır. Mardin'in bulunduğu coğrafya, sadece derin bir toplumsal ve siyasi tarihe değil, kültürel tarihe de sahiptir (Sarı, 2007: 41). “Mardin, Türkiye’de çok-kültürlü, çok-dilli ve çok dinli yapısı ile tanınmaktadır. Çokkültürlülük ile etnisite birlikte düşünülmektedir. Mardin’de farklı din, dil, ırk ve kültürden insanlar yüzyıllardır birlikte barış içinde yaşamış olsa da siyasal temsil ve siyasi gücün eşit dağılımı açısından bir dengeden söz edilemez.” (Öztürk ve Ertürk, 2013: 212). Mardin 1980 ile 1990 yılları arasında 96 bin civarında göç veren bir ildir (Günel, 2012: 250). Süryaniler, Kürtler, Araplar, Mahalmiler, Türkler, Ermeniler, Şemsiler, Keldaniler, Yahudiler gibi etnik gruplardan

oluşmaktadır (Işık ve Güneş, 2015). Karasal bir iklime sahip olan bölgede yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçmektedir. (Dağ, 2007: 9).

Katılımcıların paylaştığı geçmişe dönük bazı bulgular o dönemin bir resmini çizmektedir. Devlet, 1960'tan başlayarak, güneydoğu bölgesindeki halkın da ekonomiye ve sosyal hayata daha fazla katılımını sağlayabilmek amacıyla, eğitim politikalarında eşitlikçi ve katılımcı bir model benimsemeye uğraşmış, güneydoğu halkının çocuklarını eğitime göndermelerine yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Göç sürecine katılmayan ancak döneme tanıklık eden katılımcının paylaşımı bunu destekler niteliktedir.:

Bizlerin o dönem okuması konusunda engel yoktu, en güzel örneği de benimdir. Tek kelime Türkçe bilmeden başladığım okulu birincilikle bitirip ortaokul ve liseyi İskenderun'da okuduktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni kazandım. Türkçe bilmeden okula başlamak zordu. Lakin, öğretmen şefkati ve devletin bu konuda yaratmış olduğu imkanları kullanarak okulu bitirdim (KK01).

O dönemde kamuda görev yapan KK18'nin döneme ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Eğitimle ilgili bir sorun yoktu, hatta o dönemki eğitim daha kaliteliydi diyebilirim, ben öğretmendim zaten devlet memuruyken Türkiye'den ayrıldım (KK18).

Mardin, 2000'lere kadar, çeşitli sosyal ve siyasi sebeplerle devlet destekli yatırımların yeterince yapılmadığı, özel teşebbüslerinse güvenlik sorunları sebebiyle riskli görerek yatırım yapmadığı bir şehir olmuştur. Bu eksiklikler de hala hissedilmektedir, şehrin gelir kaynağının büyük çoğunluğu o gün olduğu gibi bugün de tarım, hayvancılık ve ticarettir.⁹ 2000'lerin başından itibaren başlayan kültürel yatırımlarla Turizm de gelir kaynaklarından biri olarak yerleşmiştir.

Ekonomik açıdan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinden biridir (Gündüz, 2019: 4). Dönemin yöre halkı, geçiminin

⁹ Bkz. İller itibarı ile iktisadi faaliyet kollarına göre Gayri Safi Yurt içi Hasıla". Türkiye İstatistik Kurumu, 2001).

tamamını hayvancılık ve tarımdan karşılamaktaydı, beklentilerin daha az olması, sosyokültürel yaşamın veya eğlence, turizm gibi sektörlerin gelişmemiş olmasından dolayı düşük miktarlara geçinilebilen geçim sıkıntısı hissetmemiştir. Katılımcılardan KK14’de aşağıdaki sözlerle bu durumu ortaya koymuştur.

Köy destekli bir iktisadi model söz konusuydu, köydeki yaygın meslek de çiftçilikti, toprağa bağlı ekonomik gelir söz konusuydu. Babam, toprak sahibi bir ailenin ferdiydi, keza babası ve dedesi de toprak sahibiydi. Yılın 11 ayı toprakla uğraşır, mahsul döneminde ise topraktan elde edilen gelire borçlarını kapatır, arta kalan kısım ile geçinirdi. O dönem geçim sıkıntısı pek yoktu, çalışmayanların bile akrabaları bir şekilde onu destekliyordu ama ne uzuyor ne kısıyorlardı. Çünkü beklentilerimiz de büyük değildi aç kalmadıkça açta kalmadıkça bize yetiyordu (KK14).

Güneydoğu’nun birçok şehrinde olduğu gibi, Mardin’de de 1970’li ve 1980’li yıllarda derebeylik veya feodal yapı olarak adlandırılabilir bölge halkının aşiret ve ağa dediği kurumlar devam etmekteydi. Aşiret, yöre halkının birbirlerine destek olması, birlik içinde hareket etmesini sağlarken bir yandan da özgürlük kısıtlayıcı, toplum baskılarına da sebep olabilmekteydi. O dönem orada yaşayan insanlar için aşiret kelimesi olumsuz bir algıya sahip değil, bu kavramdan zarardan çok fayda gördükleri kanısı hakim. Nitekim katılımcıların sözleri de bunu destekler nitelikte.

Eskiden aşiret ve aşirete bağlılık söz konusuydu, zaman geçtikçe aşiret bağlarının zayıflayıp yerine iktisadi, maddi bağlantıların hakimiyet sağladığı bir döneme geçtik. Köyde güvenlik sorunu olmadığı için çoğunlukla o yıllarda köyden çıkmıyorduk. Köyde aşiretimiz olduğu için, aşiretin verdiği güvenle köyde huzurla yaşayabiliyorduk (KK14).

Bunun yanında, 1970 sonlarına doğru, Kürt sorunuyla ilgili birçok suç veya terör örgütünün türemesi, bu örgütlerin silahlı eylemler yapması hem darbenin zeminini hazırlamış hem de bölge için o dönem güvenlik hissini yıkmış, sosyal hayatı sekteye uğratmıştı.

“O dönemde Kürt Sorunuyla ilgili örgütler yaygınlaşmıştı bunlar arasında, çatışmalar da oluyordu bu da güvenlik sorunu haline gelmişti. Babamız bizi sokağa çıkarma konusunda endişe ve tereddüt yaşıyordu, zira her an çatışmalar çıkabiliyordu ve bu çatışmada masum halk arada kalıp kör kurşuna kurban gidebiliyordu. Köyde güvenlik sorunu olmadığı için çoğunlukla o yıllarda köyden çıkmıyorduk. Halen devam eden bir terör örgütü, köyümüzü ideolojik olarak kendisine bağlamaya çalışmıştı o dönem, köyümüz bu terör örgütüne karşı direndiği için, bu örgüt köyümüze birden fazla baskın düzenledi ve köyü sindirmeye ve zapt etmeye çalıştılar ne var ki köy olarak direndiğimizden dolayı, bunu başaramadılar.” KK14

3.2. Transit Göç Basamağı Olarak İskenderun

İskenderun, Türkiye’nin en güneyinde yer alan Hatay ilinin en büyük 2. İlçesidir. 2016 nüfus sayımlarına göre 246.639 kişilik nüfusa sahip bu ilçenin deniz kıyısı uzunluğu 29,6 km olup, batı bölümünü Akdeniz çevreler, doğusunda yüksekliği 2262 metreyi bulan Amanos Dağları, kuzeyinde Payas, Güneydoğusunda Belen, güneybatısında Arsuz İlçesi yer almaktadır. İlçe, Amanos Dağlarının eteklerinde 5 km²’lik alan üzerinde kurulmuştur. Körfezin gerdanlığı olarak anılan İskenderun; sahil kordonu bakımından özel bir statü kazanmıştır.

“Türkiye’de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtyol Örneği” başlıklı tezde “Araştırma alanları yoğun göç alan merkezlerdir. Buna etki eden faktörler genellikle ekonomik sorunlar, işsizlik, terör ve kan davasıdır. Ayrıca araştırma sahasında, göç eden ailelerin akrabalarının birçoğunun daha önce buralara göç etmiş olması da göçte etkin olmuştur. İskenderun, ağır sanayi bölgesi olarak hem ekonomik açıdan hem de sunduğu iş imkânları sayesinde göç için cazip bir bölge profili çizmektedir” (Eraldemir, 2013: 46)

“Türkiye’de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtyol Örneği” başlıklı tezde “yıllara göre göç yoğunluğunun 1981-2000 yılları arasında olduğu, özellikle 1991-2000 arası daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum göçte etki eden faktörün güvenlik ve terör olayları bağlamında olduğu izlenimini vermektedir ve en çok göç veren yerin Mardin olduğu anlaşılmaktadır ” (Eraldemir, 2013: 56-57). “Hatay’ın kentleşme seyri, İskenderun Demir-Çelik Fabrikası’nın 1975

yılında faaliyete geçmesiyle kentleşmede sanayi fonksiyonu ön plana çıkmıştır” (Çetin, 2013: 238). Hatay’da 1970-1975 tarihlerine kadar büyük oranda tarım ve tarıma dayalı sanayi aktivitelerine bağlı gelişme gösteren kentleşme, 1975 yılında İskenderun Demir-Çelik Fabrikası’nın hizmete girmesiyle farklı bir özellik kazanmıştır (Çetin, 2013: 246). İskenderun körfezindeki kentleşme hareketlerinde 1970 sonrasında gerçekleşen sanayi yatırımlarının önemi büyüktür.

1975 yılında hizmete giren İskenderun Demir-Çelik Fabrikalarıyla (İsdemir) başlayan sanayileşme sürecinden etkilenmiştir. Sanayi tesislerinin dağılışı, sanayinin gelişimine müteakip belirginleşen göçlerin İskenderun ve Dört Yol’la sınırlı kalmamasına, dolayısıyla çevre yerleşmelere doğru yayılmasına yol açmıştır. Böylece İskenderun körfezi boyunca tek merkezli-noktasal bir kentleşmeden çok, sanayi tesislerinin dağılışıyla paralellik gösteren çok merkezli bir kentsel yapı ortaya çıkmıştır (Çetin, 2012: 266). İskenderun Demir Çelik fabrikalarının kurulmasıyla, sanayileşmiş, gelirinin büyük bir bölümünü ticaret ve sanayiden elde etmiş bir ilçedir. Coğrafi konumu ise gerek deniz gerekse kara nakliyatı için kritik öneme sahip olduğundan, liman ve lojistik hizmetlerinden ekonomisini büyütebilmiş yerlerdendir. Dönemin İskenderun’u, içerisindeki elçiliklerden, yabancı şirketlerden, çok kültürlü ve çok dinli metropol yapısından dolayı, uluslararası kabul edilebilecek bir ilçeydi. Bu çok kültürlü yapı, ilçeye hoş görü ve empati duygularını kazandırmış, siyasi baskıları dışarıda tuttuğumuzda toplum baskısının olmadığı özgürlükçü kabul edilebilecek bir ilçe konumuna oturmasına sebep olmuştur. Dönemin İskenderun’unda, dostlukların, komşuluk ilişkilerinin gelişmiş olduğu ayrımcılığın ortam bulamadığı hoş görünün hakim olduğu katılımcıların anlatımlarıyla da ortaya konmuştur.

O dönem kapılarımızı kitlemezdik, komşularımızın evine gece gündüz farketmeksizin girer çıkardık, hırsızlık olmazdı, kavga gürültü pek yaşanmazdı yaşansa bile mutlaka birileri ara bulur barışılırdı. İskenderun da Mardin de hoşgörülü coğrafyalardı, İskenderun’da, Mardin’deki kadar siyasi baskı olmuyordu ortam daha özgürdü, İskenderun’da halk açısından da devlet açısından da Kürt olmamızdan kaynaklı bir ayırım hissetmemiştik ta ki darbe oluncaya kadar. Darbenin ardından da İskenderun halkından bir ayrımcılık görmedik ama polis ve asker tarafından ayrımcılık gördük. KK14

3.3. Kişiler Açısından Göçün Gerekliliği/Gerekçeleri

3.3.1. Sosyo-Ekonomik Yapı

Göçe iten nedenlerden birisi sosyal ve ekonomik nedenlerdir. Katılımcılardan, KK12, diğer katılımcılardan farklı olarak, 2010'lu yıllarda göç etmiş ve kararının sebebini, 1980 darbesine değil de çocukları için daha iyi bir gelecek kurma isteğine bağlamıştır.

İsveç'e gitme sebebim en temelinde aile bireylerinin orada olmasıydı yani kardeşlerimin çoğunun orada olmasıydı. Diğer sebep ve en önemli sebep hatta çocukların eğitim yaşına gelmiş olmalarıydı yani eğitim yaşlarının artık yaklaşmış olmasıydı o sebeple istedim yurt dışına gitmeyi. Az çok ülkede istikrarsızlık falan vardı, gelecek anlamında çocuklar için, ilerisini Avrupa'da düşündüm, Avrupa'da daha iyi olabileceğini düşündüğüm için İsveç'e yerleşmeyi tercih ettim, düşündüm o yünde karar verdim (KK12).

3.3.2. Siyasal Nedenler: 1980 Darbesi

1980'lerden itibaren Türkiye'de siyasi karışıklıklar nedeniyle, Türkiye'den göçler artmaya başlamıştır. 1990'larla beraber Türkiye'nin güneydoğusunda terörün artmasıyla başta çoğunlukla Kürtlerin ve Alevilerin ilticası yoluyla göçler meydana gelmiştir (Kan ve Kanmaz, 2022: 67) Mardin ve İskenderun'dan göçün çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlar, politik, ekonomik ve akrabalık ilişkileri olarak sayılabilir. Çalışmaya konu katılımcı grubunun göçünde ise ekonomik koşulların da etkisi olsa da temel sebep, politik sebepler olmuştur. 7 görüşmecinin 5'i, 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen askeri darbenin ardından gelen, yönetim tarzının üzerlerinde yarattığı, sosyal, siyasal ve ekonomik baskıyı göçün sebebi olarak göstermiştir

1980 darbesinden sonra Mardin'den İskenderun'a göç etmiştik, orada darbe hükümetinin baskıları çok fazlaydı, İskenderun'a gelince biraz düzeldi, 80'ler gibi değildi ama 90'larda da baskı hissetmeye devam ettik. O dönemler İskenderun'da insanlar iyiydi ama ekonomik olarak geri kalmıştı. Komşularımızla bir sıkıntı yaşamadık, insanlar hoşgörülüydü. Göç etmeden önce Avrupa'yı araştırdım, İsveç demokraside çok ileride bir ülkeydi, insan

haklarına saygılıydı böyle söyleniyordu. Bizden önce abimler de İsveç'e göç etmişti, ekonomisi de güçlüydü bu sebeplerle İsveç'e karar verdik. Sadece abimle İsveç'te diye tercih etmedim, İsveç bu kadar demokratik olmasaydı buraya gelmezdim (KK06).

Katılımcılardan KK07, göç ettikleri dönem olan 80'li yıllarda İskenderun'un çok kültürlü yapısını ve çok kültürlü yapıya karşı bazı tutucu davranışları dile getirmiştir.

İskenderun'da insanlar iyiydi, çok fazla dinden, ırktan insan vardı, iç içe yaşıyorlardı ama mesela kız alıp verme konusunda tutuculardı. Herkes çocuğunun kendi kökenlerinden bir insanla evlenmesini istiyorlardı, başka ırktan, dinden insanlarla evlenmelere karşı çıkan insanlar çoktu (KK07).

Katılımcılardan KK02, dönemin İskenderun'una ve kendi tecrübelerine dair şu cümleleri kurmuştur.

İskenderun o zamanlar daha küçüktü, bir liman şehriydi ama liman durduktan sonra, çok geriledi. İskenderun o zamanlar şimdikinden daha sakindi, her konuda daha sakindi. Darbeden sonra, hayat değişti. Çok fazla baskı oldu, birkaç kez götürdüler de getirdiler de bizi, artık bıktık gitmek istedik (KK02).

Katılımcılardan KK12, çocuklarının geleceğine dair endişesini göçe sebep olarak bu cümlelerle göstermiştir.

İskenderun ben gençken güzeldi, şimdi eskisi gibi değil. Ben daha çok çocuklarım için göç ettim, burada eğitim daha iyi hayat güvencesi daha iyi, ekonomim Türkiye'de iyiydi ama çocuklarım için endişeleniyordum (KK12).

Bu atmosferde, işkence, kötü muamele, dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalan Kürt etnisitesine mensup insanlar için göç bir çözüm olarak görülüyordu. Bu da 1980 Darbesi sonrası siyasi olarak Türkiye'den göç eden grupların en başında Kürtlerin yer almasına sebep oldu. Darbe sonrası karşılaşılan baskıya ilişkin katılımcılardan KK14'ün sözleri durumu özetler niteliktedir.

Darbe gerçekleşikten sonra, bu defa, Devlet Güvenlik Güçlerinin, hatalı politikalar izlemesi sebebiyle köyümüz bu sefer

de bu baskının altında kaldı. Devlet, köyden en az 10 korucu istedi, korucu olmak, terör örgütünün köye saldırmasına sebep olacağı için köylü ahalisi bundan da çekindi, durum böyle olunca, köyümüz hem devlete korucu vermediği için hem de terör örgütlerini desteklemediği için iki tarafın da baskısı altında huzursuzluk ve sıkıntı yaşadı. Devlet tarafından gördüğümüz baskı tipi, tarafsız olmayan politikaları, emniyet güçleri, askerler bize farklı davranıyordu. Darbe olunca ve darbe sonrası birkaç yıllık dönemde, Kürt olmamızdan kaynaklı olarak devletten baskı gördük. Devletten kastım polis ve askerdir. İlk gözaltımı İskenderun'da yaşadım, ben ve abimi, büyük abilerimin adreslerini öğrenmek için, Mardin'den gelen bir polis ekibi gözaltına aldı o dönem 13 yaşındaydım, abime gözlerimin önünde işkence yaptılar, abimin gözleri önünde ise bana işkenceye yeltendiler sırt üstü yatırdılar, falaka aletine beni bağladılar, abim onlara küfredince tekrar abime işkence yapmaya devam ettiler abim beni korumak için küfretmişti. Oysa ki ne benim ne de abimin suçu yoktu yalnızca büyük abilerimizin yerini öğrenmek istiyorlardı. Bu yaşadığım hukuksuzluk, hukukçu olmamın da temelinde yatan sebeplerdendir (KK14).

İşkence kavramı genel olarak aşırı eziyet etme, maddi ve manevi mahiyette eza verici hareket, şiddetli eziyet, zulüm, herhangi bir amaçla birisine maddi veya manevi büyük acı (cismen eza) verici harekette bulunmak, bir kimseye çeşitli yöntemlerle uygulanan bedensel eziyet veya çektirilen ruhsal acı gibi anlamlara sahiptir. (Abdulhalim Yılmaz, 2007 Türk Ceza Hukukunda İşkence Suçu (5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 94 ve 95. Maddeleri, s:3-4). Hukuki olarak ise; işkence, bir kamu görevlisi tarafından bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştirilmesini kasteder.¹⁰ Nitekim katılımcıların açıklamaları da dönemin işkence uygulamalarının hem göçe hem de diğer önemli kararlarına nasıl etki ettiğini şu sözlerle özetlemişlerdir.

¹⁰ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu mad. 94.

Kürt olmamızdan kaynaklı olarak devletten baskı gördük. Devletten kastım polis ve askerdir. İlk gözaltımı İskenderun'da yaşadım, ben ve abimi, büyük abilerimin adreslerini öğrenmek için, Mardin'den gelen bir polis ekibi gözaltına aldı o dönem 13 yaşındaydım, abime gözlerimin önünde işkence yaptılar, abimin gözleri önünde ise bana işkenceye yeltendiler sırt üstü yatırdılar, falaka aletine beni bağladılar, abim onlara küfredince tekrar abime işkence yapmaya devam ettiler abim beni korumak için küfretmişti. Oysa ki ne benim ne de abimin suçu yoktu yalnızca büyük abilerimizin yerini öğrenmek istiyorlardı. Bu yaşadığım hukuksuzluk, hukukçu olmamın da temelinde yatan sebeplerdendir (KK14).

Katılımcılardan KK03, dönemin Türkiye'sini ve daha 12 yaşındayken, nasıl işkenceye maruz kaldığını şu sözlerle ortaya koymuştur.

Darbenin yarattığı etki, işte bir Kürt olarak nereye gitsen o da seni izliyordu yani. Özgürlüklerini kısıtlıyordu, rahat bırakmıyorlardı, dediğim gibi işte 81'de(1981 yılını kastederek) ben içeri alındım, benim kardeşim de 12 yaşındayken onunla birlikte içeri aldılar. Yani hem psikolojik hem fiziki sürekli işkenceler vardı yani (KK03).

Katılımcılardan KK06, darbe döneminde, ne tür baskılara maruz kaldığını ve bunların kendisinin göç etme kararına nasıl etki ettiğini şöyle anlatmıştır:

Mardin'den göç etmemizin nedeni, 12 Eylül darbesinden sonra İskenderun'a göç ettik, tabii ki şeyler (Olayları kastederek) devam edince İsveç'e göç etmek zorunda kaldık. Darbenin kendi şahsıma ait bir şeyi (olumsuz tarafını kastederek) yoktu, yalnız aile içindeki ağabeylerimden dolayı baskılar yüzünden. Siyasi baskı tabii ki polisle askerle ilgili. (Nasıl baskılar olduğu sorulunca) Göz altı tabii ki, sürekli baskılar, ev baskınları, alıp götürmeler, işkenceye kadar varıyordu yani. Hiçbir şeyimiz (Suçu olmadığını kastederek) olmadığımız halde ağabeylerimizi yüzünden bizi de işkenceye alıyorlardı yani (KK06).

3.4. Göçün Hedef Ülkesi: İsveç

İskandinavya Yarımadasında yer alan İsveç'in resmi adı İsveç Krallığı olup başkenti Stockholm'dür. Yüzölçümü itibariyle İskandinavya Yarımadasının en büyük ülkesi olan İsveç, kuzey güney yönlü Baltık Denizi ve Botni Körfezi boyunca uzanır. Batıda Norveç kuzeydoğuda ise Finlandiya ile komşudur (Tosun, 2019: 17). Çoğu kişi İsveç'i bir ada ülkesi olarak düşünmez, ancak aslında İsveç tam olarak bir adalar ülkesidir (Källgård, 2005: 295). Ülkede en fazla konuşulan dil halkın %90'ından fazlasının konuştuğu İsveççedir. Onu Fince takip etmektedir. İsveç'te halkın büyük çoğunluğu Luther mezhebine mensuptur (Tosun, 2019: 18). Resmi dini Hristiyanlık olan İsveç, 1 Ocak 2000 tarihinden sonra resmi olarak laik bir ülke olmuştur (Korkmaz, 2011: 151). Göçmenler açısından bir çekim merkezi olan İsveç; "tek millet, tek halk ve tek dil" söylemi temelinde hareket eden bir yönetim anlayışına sahiptir (Sander, 2004: 206). "... İsveç, sosyal refah devleti olgusuna dayalı politik görüşü ve işleyen demokrasisi ile sadece Avrupa'nın değil, dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olmuştur" (Anık, 2008: 92). 1975 yılında çokkültürlü bir devlet olduğunu ilan eden İsveç eşitlik, seçme özgürlüğü ve iş birliği ilkelerini temel almıştır (Abadan-Unat, 2006; Kalaylıoğlu, 2009).

Çokkültürlülük, homojen bir nüfusun giderek daha fazla heterojenleşmesini, evsahibi ülkelerin göçmenlerin ihtiyaçlarını tanımasını ve onların politikalarını kültürlerini ve göçün sosyal sonuçlarını kendi kültürlerini geliştiren bir olgu olarak görülmesini ifade eder (Entzinger, 2000). "Ancak İsveç'te çokkültürlülük olgusunun gündeme gelmesi ve İsveç'in kültürel çeşitliliğe dayalı bir ülke olarak kabul edilmesi göç süreçleriyle birlikte ortaya çıkmıştır" (Gökay, 2013: 122). İsveç'te göçmen kabulü, 2. Dünya Savaşı'ndan itibaren diğer Avrupa ülkelerine göre daha ılımlı politikalarla yürütülür (Akarçay, 2019: 208).

İsveç'in göçmenlerin kabulü için daha az zorunlu kurallar koyar ve İsveç'in aile birleşimi başvuruları konusunda katı ve bağlayıcı kurallarının olmaması ve aynı zamanda ılımlı bir çifte vatandaşlık politikasına sahiptir (Akarçay, 2019: 218-219). İsveç, özellikle 20. Yüzyılda iltica başvurularına verdiği olumlu yanıtlar, göçmenlere sağlanan iyi koşullar, göç reformları, uygun entegrasyon politikaları ve "çokkültürlülüğe" bakış açısıyla 20. ve 21. Yüzyılda göçün hedefi ülkelerden biri haline gelmiştir (Oppen, 1983: 193-196). 1999-2000 yıllarını kapsayan dünya değerler

araştırmasına göre İsveç, Avrupa ülkeleri içerisinde yabancılara yönelik tutum ve fırsat eşitliği açısından en pozitif ülke olarak gösterilmektedir (Gerhards, 2009: 65). Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İsveç'in Avrupa pazarında söz sahibi olabilmesi için göçmen işçilerin varlığı önemli hale gelmiştir (Riniolo, 2016: 8). 1975 yılında mecliste onaylanan "Göçmen ve Azınlık Politikası", çokkültürcülüğün resmi ilanı olmuştur.

Başlangıçtaki çokkültürcülük politikası, sosyal ve siyasal alanda göçmenler ve azınlıklar ile İsveçliler arasında eşitlik sağlamayı öngören yaklaşımlarla bir nevi komüniteryan anlayışı barındırmıştır. Meclis tarafından onaylanan yeni göçmen politikası; "eşitlik, iş birliği ve seçme özgürlüğü" sloganı ile özetlenmiştir. (Anık, 2008: 122). Göçmen çocuklarının anadil eğitimi ile ilgili ilk kanun İsveç Parlamentosu'nda 18 Mart 1976 tarihinde kabul edilmiştir (Altuğ, 1979: 6). 1985 yılında İsveç kültür bakanı Bengt Göransson konuşmasında hem kültürel kimliğin korunması hem de entegrasyondan bahsetmektedir (Sever, 1985: 11). İsveç'in göç konusunda yaptığı çalışmalar aşağıda verilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3.
İsveç'in göç konusu üzerine yaptığı reformlar¹¹

Yıl	Reformlar
1965	Tüm göçmenler, akşam okullarında verilen ücretsiz İsveççe Eğitimlerine katılma hakkına sahiptir.
1966	Hükümet, göçmen sorunları üzerine bir çalışma grubu atadı. Finlandiya azınlığının eğitimlerini geliştirmek amacıyla Finlandiya-İsveç Konseyi oluşturuldu.
1967	Belediyeye bağlı olan ilk Göçmen Hizmetleri bölümü Stockholm'de açıldı.
1968	Yeni göç politikası parlamento tarafından kabul edildi. Çocuklar, haftada en az 2 saat ana dillerini öğrenme hakkına kavuştu. Göçmenlerin durumu ve mevcut tekliflerini, sosyo-kültürel adaptasyonlarını incelemek adına yeni bir araştırma başlatıldı.
1969	Göç hukuku alanında ve göç kurulunda reformlar yayınlandı.
1972	Göçmenler için İsveççe eğitimi geliştirildi. Göçmenlerin eğitim ve aktivitelere katılımı konusunda belediyeler ve diğer kuruluşlara destekler yapıldı.
1973	Göçmen işçiler işgünleri ve iş saatleri içerisinde, işverenler tarafından işçilik ücretleri ödemesi kesilmeksizin yılda en fazla 240 saate kadar İsveççe dil eğitimine gidebilme hakkını kazandı.

¹¹ 1966, 1986, 2008, 2010 ve 2011 yılları Gökay, 2013:134'ten alınmıştır. Diğerleri ise, Bayram vd., 2009: 91 tarafından yapılan çalışmadan alınmıştır.

1975	Parlamento göç politikasında yeni bir yol benimsedi: “Eşitlik, özgürlük ve birlikte çalışma.” İsveç Göç Kurulu, göçmen kuruluşlarına destek verdi. Başka dillerde çıkarılan gazete ve dergiler İsveç Göç Kurulu tarafından finansal olarak desteklendi.
1976	İsveç’te 3 veya daha fazla süredir yaşayan başka ülke vatandaşlarına il ve bölge sınırları bazındaki seçimlerde oy verme hakkı tanındı. Göçmen çocuklarına okul öncesinde ve 1. Sınıftan 9. Sınıfa kadar kendi anadilleri üzerine eğitim görebilme hakkı verildi.
1984	Parlamento, göçmenlerin belirli kısıtlı bölgelerde yaşamasındansa tüm ülkeye yayılmasına karar verdi. Buna Tüm Ülke Stratejisi adı verildi.
1986	1 Temmuz’da, yeni etnik ayrımcılık ombudsmanı göreve başladı. Ayrımcılık ombudsmanının görevi, etnik kökenleri nedeniyle kişisel ayrımcılık durumu içerisinde olan göçmenlere yardım etmektir. Göçmen politikası, azınlık politikasından ayrılmıştır.
1997	Parlamento tarafından yeni göç politikası belirlendi. İsveç Göç Kurulu, Entegrasyon Kurulu ve Göç Kurulu olarak ikiye ayrıldı.
2001	Çifte vatandaşlığa izin verildi.
2003	Ayrımcılığın yasaklanmasına ilişkin yasa teklifi kabul edildi. Etnisiteye, dine, cinsel yönelime veya bedensel engele dayanan her türlü ayrımcılık yasaklandı
2008	Hükümetin 2010 yılına kadar devam etmesini planladığı entegrasyon üzerine çalışmaları başladı. 8 stratejik maddeden oluşan bu çalışmada; yeni gelenler için daha etkili bir kabul ve giriş sistemi, çalışma yaşamında ve girişimcilikte daha fazla göçmen, okullarda daha iyi sonuçlar ve eşitlik, daha iyi dil becerisi ve yetişkin eğitiminde daha fazla fırsat, etkili anti-ayrımcılık önlemleri, kent alanlarındaki yaygınlaşmış sosyal yalıtım konusunda olumlu gelişmeler ve giderek çeşitlilikle karakterize olan bir toplumda ortak temel değerlerin oluşturulması gibi konular ön plana alınmıştır
2010	1 Aralık 2010 tarihi itibarıyla İsveç Kamu İstihdam Servisi (Arbetsförmedlingen) göçmenler için başlangıç tedbirlerinin koordinasyonunu yerel yönetimlerden devraldı. Bu durum entegrasyon politikasının merkezileşmesinin bir sonucudur.
2011	1 Ocak’ta entegrasyon politikasının koordinasyonu Çalışma Bakanlığı’nın sorumluluğuna geçti.

İsveç’te son dönemde yükselişte olan İsveç SD Partisi özellikle demografiyi işaret ederek, İsveç halkının eskisi gibi bir birlik olmaktan uzak, kültürel ortaklığını kaybettiğinden dem vurmakta ve açıkça “Aşırı göç, İsveç’in ulusal kimliğini ve ülke bütünlüğünü tehdit etmektedir.” ifadelerine parti politikalarında yer vermektedirler.¹² Bu radikal fikrin altında yukarıdaki nüfus piramidinde de gözüken baskın genç nüfusun katkısı vardır. SD Partisi, İsveç hükümetinin göçmenlerin gelişini destekler tavrı nedeniyle, sosyal refahı yıkmakla suçlamakta ve böyle giderse, İsveçlilerin, İsveç’te çoğunluğu temsil etmediği bir noktaya gelineceğini öne sürmektedir.¹³

¹² SD- İsveç Demokratları Partisi 2011 Parti Program, <https://sverigedemokraterna.se> (Erişim Tarihi:10.06.2020)

¹³ <https://www.theguardian.com/world/2018/sep/02/sweden-democrats-far-right-anti-migrant> (Erişim Tarihi: 07.06.2020)

İsveç entegrasyon politikası, genellikle sosyal dışlanma, ayrımcılık ve fırsat eksikliğinden mustarip gruplar için uygulanan bir güçlendirme politikası doğrultusunda işlemektedir. (Bayram, Nyquist, Thorburn ve Bilge, 2009: 91). Ancak İsveç'in yıllardır göçmenlere uyguladığı entegrasyon politikasının başarısız sonuçları da bulunmaktadır. Bayram vd. bu başarısızlığı şu örneklerle açıklamaktadır:

Başarısızlığın büyüklüğünün en bariz kanıtı, ekonomik bağımsızlığa ilişkin istatistiksel araştırmaların kapsamının ötesinde yatıyor; İsveç şehirlerinin ve özellikle de başkent Stockholm'ün aşırı mekânsal ayrışmasında açıkça görülüyor. Açıkça tanımlanmış "İsveç" barınma alanları ve etnik bağlardan ziyade farklılık ve dışlama ile sınırlanan "göçmen" barınma alanları vardır.

Mekâna, özellikle kamusal alana erişim, entegrasyon sürecinin çok önemli bir bileşenidir: Mekân, entegrasyonun gerçekleştiği bağlamdır. Kamusal alanlarda göçmenler, ev sahibi toplumun kültürünü ve dilini öğrenme, yerlilerle temas kurma ve iş bulmak veya uygun eğitim fırsatları için gerekli sosyal ağları kurma fırsatına sahip olacaklardır. Bütün bunlar, başarılı entegrasyon için temel unsurlardır. Bu nedenle İsveç aktif olarak bu olumsuz durumu değiştirmeye çalışmaktadır (Bayram, Nyquist, Thorburn ve Bilgel, 2009: 106).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

GÖÇ SÜRECİ VE SONRASINDA YAŞANAN DENEYİMLER, ANILAR, ANLATIMLAR

Çalışmanın bu bölümü nitel bulgu ve yorumlardan oluşmaktadır. Çalışmanın altı başlıkları katılımcıların söylemleri doğrultusunda oluşturulmuş sembolik başlıklar kullanılmıştır. Hem göç öncesi hem de göç sonrasında yaşanan deneyimler, yeni karşılaşmalar, farklılıklar, uyum ve öteki gibi konular katılımcıların paylaşımları doğrultusunda ele alınmıştır.

4.1. İsveç Bize Refah ve Özgür Geldi

İsveç'in ikinci dünya savaşından 2000'li yıllara kadar aldığı göçler, ağırlıklı olarak, siyasal veya ekonomik sebeplere dayanmıştır. Çalışmaya konu katılımcıların çoğunun göç sebepleri de bu iki ana başlık altında kümelenmiştir.

Katılımcılardan KK02, KK01, KK03 ve KK04 İsveç'in göç politikasının ve ülkedeki demokrasi ve insan hakları kültürünün, İsveç'i seçmelerinde nasıl bir faktör olduğunu aşağıdaki sözleriyle ortaya koymuşlardır.

İsveç demokratik bir ülkeydi, insan hakları vardı. Bu yüzden biz burayı seçtik. Önceden akrabalarımız da buraya gelmişti bu da burayı seçmemizi etkiledi. İskenderun o zamanlar daha küçüktü, bir liman şehriydi ama liman durduktan sonra, çok geriledi. İskenderun o zamanlar şimdikinden daha sakindi, her konuda daha sakindi (KK02).

İsveç, insan haklarına saygılıydı, demokratikti. Çocuklar rahat okuyacaktı. Abim de İsveç'e gelmişti (KK01).

İsveç'i sevmemin tek sebebi özgürlüktü. Her konuda özgürlük, eğitim de iyiydi. Akrabalarımın da burada olması tabi ki etkilemiştir.

Benim gidişim planlı değildi, İsveç'teyken bir arkadaşım vesilesiyle burada kalmaya karar verdim. Ben ekonomik sebeplerle gelmedim, ekonomim iyiydi... ..Ben göç etmeden önce bir petrol firmasında iyi bir konumda çalışıyordum, hayatım çok hareketliydi, devamlı yurt dışına gidip geliyordum... (KK03).

Ben nişanlım İsveç'te diye göç ettim. Ama İsveç'in de iyi bir ülke olduğunu biliyordum. Türkiye'deki hayatımdan da memnundum, öğretmendim Türkiye'de (KK04).

4.2. Göç Yollarında Kimlerle Beraber

Göçe karar vermek ve göç sürecinde yaşanan deneyimler katılımcıların vurguladıkları diğer önemli noktalardan birisidir. Göçü doğrudan İsveç'e gerçekleştiren veya İskenderun ve komşu ülkeleri kullananların yanı sıra göç yolculuğuna ailesi ya da tek başına çıkan kişiler de mevcut. Göç sürecinin “doğal” sonuçlarından birisi parçalanmış ailelerdir. İster bireysel isterse kitlesel olsun bölünmüş aileler yoğun olarak çalışmalarda yer bulmaktadır. Ayrıca göçten önce giden sonra giden ilişkisi, göçün sonraki sürecini belirleyecek iletişim ağlarının kurulmasına da neden olmaktadır. Göçe tek başına çıkmaya karar veren KK06'nın, *“Göç sırasında tek başıma hareket ettim önce. 2 çocuğum vardı o sırada, eşim onlara baktı ben oraya göç etmeye tek gittim ben göç ettikten sonra eşimi yanıma getirdim.”* söylemi bölünmüş ailelerin yeni yerleşilen yerde kendini güvende hissetme ve tamamen göç etmeye karar verme sonucunda yeniden bir araya geldiğini göstermektedir.

Suriye'ye ailecek çocuklarla ve eşimle gittik. Bir fırsat bulunca gittik. 1 hafta kadar Halep ve Şam'da kaldık öyle gittik İsveç'e (KK02).

Ben daha sonra geldim. Amcamdan 2 yıl sonra geldim. Gelip bakmak istedim, denemek istedim, ücretsiz izin alarak çünkü bilemedim, ne ile karşılaşacağımı, yapıp yapamayacağımı, nasıl bir durum. O şekilde geldim ama geldikten sonra da dönmedim (KK04).

4.3.Barınma: Devletin Tahsisi, Akraba Evi ya da Kira

İsveç'te konut politikaları yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Bu uygulama 1990'lı yıllara kadar beşikten mezara refah devleti anlayışının bir uzantısı olarak temel

bir hak gibi sürmüştür, ancak 1990'lı yıllardaki kriz sonucu, en önemli kısıtlamalar bu alanda yapılmıştır. Konut yardımı politikaları 1930'larda uygulamaya girmiştir. Ancak zaman içinde aile politikaları ve konut politikalarındaki değişim nedeniyle hedefler değişmiştir. Şimdiki uygulamaların ana amaçlarından biri ekonomik olarak zayıf olan hane halklarının elverişli konut şartlarında yaşamasını temin etmektir (Erdal, 2012).

Önerilen çözümlerden biri Milyon Konut Programıydı (1965). Bu program kapsamında 1 milyon konut yapıldı. Bununla birlikte, bu konutlar, aileler için uygun olmadıkları ve estetik açıdan yeterince hoş olmadıkları için orta sınıf bir İsveçli için bile çekicilikten yoksundu. Daha sonra bu evlere göçmenler ve düşük gelirli İsveçliler yerleşmiştir (Akarçay, 2019).

1980'lerde göçmen toplama bölgelerinde yeni bir barınma politikasının (tüm İsveç'in mültecileri dağıtma politikası) getirilmesiyle, göçmenler büyük şehirlerin merkezlerini terk etti. Birincisi göçmenler, İsveç'in kuzey kesimlerinde sekiz ay süren kış mevsimi ve elverişsiz barınma ve çalışma koşulları nedeniyle yerleştirildikleri belediyelerde yaşamak istemiyorlardı. İkincisi, İsveçliler yerleştikleri belediyelerde etnik ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldılar. Göçmenlerin bu bölgelerden, büyük şehirlere taşınmayı istemesinin etkileri birçok alanda hissedilmiştir. Bu etkilerden en önemlileri olarak, konut kiralamaya yönelik devlet sübvanselerinin oldukça azaltılmasını, konut ödeneklerinin kesilmesini ve Konut Bakanlığı'nın kapatılmasını saymak mümkündür (Grand & Szulkin, 20022'dan akt. Akarçay, 2019: 14). 1990'ların konut politikalarında ise, muhafazakâr olan Moderate Parti'nin konut kiralamada devlet desteğini azaltması veya ödenekleri kesmesi sonucu kiralık ve satılık konut fiyatlarının artması yönünde yaşanmıştır. Bu durum geliri düşük göçmenlerin şartlarını daha da kötüleştirmiştir. Kültürel, demografik, sosyal ve ekonomik koşullar temelinde etnik dışlamalar geçmiş yıllara göre giderek artmıştır (Akarçay, 2019: 214). Konut sorunu, toplumu hem ekonomik sınıflar olarak hem de yerliler ve göçmenler olarak ayırtmaktadır (Lundborg, 2013).

İsveç'in göç politikasının, konut konusundaki yansıması hakkında, katılımcılardan KK07 Stockholm gibi büyük şehirlerde ev bulamadığını, küçük şehirlerde ise yerleşebilecekleri evlerde eşya olmadığını aşağıdaki sözlerle açıklamıştır.

Bizden önce, gelen mültecilere, tüm eşyaları olan evlerde oturma imkanı sağlamışlar. Biz geldiğimizde bu tip evler bitmişti, kamplar vardı. Göçmenler var orada sadece. Orada yine eşyalı daireler veriyorlardı ama biz istemedik. Başta Stockholm'ü istedik ama orada ev kalmamıştı, herkes orayı istiyordu. Sonra akrabalarımıza yakın olalım diye Bollnäs'i istedik, devlet bize eşya sağlayamayacağını yalnızca daireyi sağlayabileceklerini söyledi biz yine de kabul ettik. Yemek yardımı vardı kan parası diyorduk, normalde onunla sadece yemeği karşılayabiliyorsun ama biz kendimizi sıktık, akrabalarımız da yardım etti, o yardımlarla eşyalarımızı aldık yavaş yavaş (KK07).

Katılımcılardan KK03 da Stockholm'de yaşamak istemesine rağmen, devletin orada bir ev sağlama imkânının olmadığını beyan etmiştir.

Başta akrabalarda kaldım, devlet ev de sağlamıştı ama kullanmıyordum. Çünkü ev, akrabalarımın olduğu şehirde değildi, Stockholm'de de okul okumak istiyordum. Devlet Stockholm'de ev vermedi (KK03).

KK12 ise kendisinden önce giden akrabalarının tecrübelerinden faydalanarak, konut sorununu daha oraya ulaşmadan çözmüştü:

Ben konut sorunu yaşamadım, çünkü konutu devletten beklemedim, önce bir ev bulup ondan sonra göç ettim. Ev bulma konusunun zor olduğunu gelmeden mutlaka bir yer ayarlamam gerektiğini akrabalarım söylemişti (KK12).

KK04, günümüzde konut sorununu, sosyal hayatta yaşadığı problemlerle anlatmış ve İsveç devletinin politikasını şu şekilde eleştirmiştir.

Banliyöleşme var, konut sorunu büyükşehirlerde inanılmaz bir ölçüye ulaşmış durumda, ikinci el kiralama seçeneklerinde de inanılmaz bir rant var, kiracılar, başkasının evini göçmenlere iki katı fiyatlara veriyorlar. Bize yakın bir yer var eskiden orada oturuyorduk çok temiz bir yerdi, şu anda olayların en yoğun olduğu yerlerden biri, her hafta araba yakılıyor, adam vurma olayları oluyor, akşamları

oradan geçmiyoruz. Bu devletin yanlış yerleştirme politikasının bir sonucu, göçmenleri eşit dağıtmalı ülkeye (KK04).

4.4.Göç Etmemek ya da İyi ki Göçmüş Olmak

Göç olgusunun her aşaması insan üzerinde farklı farklı izler bırakmaktadır, bu sebeple her aşamanın ayrı ayrı ele alınması gerekir. Göçmenlerin, göç kararını almasının altında birçok travma yattığı gibi, göç sürecinde ve göç sonrası yaşantılarında da onları etkileyen birçok etken mevcuttur. Yaşanan kültürel şok, yurt, hısım ve akraba özlemi bunların en önde gelenleridir.

Katılımcılardan KK07, İsveç'e göç etmeden önce İskenderun'a gelmiş olmayı bir avantaj olarak gördüğünü şu şekilde anlatmıştır.

İsveç'e göç etmeden önce, İskenderun'a göç etmiş olmamızın faydasını gördüm, ailemden uzak kalabilmeye İskenderun'da alışmıştım, başka kültürleri görmeye de alışmıştım. Mardin'den doğrudan İsveç'e gitmiş olsaydım daha zor olurdu. Eskiden iletişim kurmak zordu, İsveç'e ilk geldiğimde uzun bir süre ailemle iletişime geçemedim ve İsveç'ten çıkmamıza da izin verilmiyordu. Uzun bir süre, “ben gerçekten kimim?”, “benim ailem var mıydı?”, “benim kardeşlerim var mıydı?” diye kendime soruyordum (KK07).

KK03, aldığı karardan pişmanlık duymadığını, kendisini İsveç'e adapte ve ait hissettiğini aşağıdaki sözlerle ortaya koymuştur.

Memleketteki hayatını bazen özölüyorsun ama memleket de eskisi gibi değil, dostluklar, sosyal hayat eskisi gibi değil o yüzden İsveç'e geldiğim için çok memnunum. Bir göçmen olarak kendimi İsveç'e İsveçlilerden daha ait hissediyorum. Çünkü ben haksızlıklara hiç sessiz kalmıyorum, kurallara uymayan herkese sesimi yükseltiyorum. İsveçliler benim kadar sesini çıkarmıyor haksızlıklara, göçmen kimliğimden dolayı böyle oldum (KK03).

Katılımcılardan KK12; coğrafi koşulların da kendisini zorladığını anlatmıştır:

Başlarda çok zordu, iklime alışamadım, ömrümde aracımın camından buz kazımak zorunda kalmamıştım. Bir de 2 yıl boyunca Türkiye’ye dönersem başvurumun reddedileceğini söylediler. Ama akrabalarımın burada olması iyi oldu, onlarla konuşup görüştükçe rahatlıyordum (KK12).

Ailemi başlarda çok özliyordum, sadece onları özlemek zordu onun dışında her şey güzeldi, iyi ki gelmişim İsveç’e (KK04).

Daha sonra, Türkiye’ye dönmüş olan katılımcılardan KK12, ailesinin, göçle beraber dağıldığını, karısıyla ayrılmalarını ve bunun ona pişmanlık hissi verdiğini şu sözlerle ortaya koymuştur.

Yani haliyle insanlar sıkıntı yaşadıkları zaman bazen hani ‘keşke gelmeseydim’ falan diyebiliyor. Ben de oraya gittiğimde, gitmeden önce karşılaşılabileceğim ihtimalini yüksek olarak gördüğüm sorunların yanında bazı hesaba katmadığım şeyler de karşıma çıktı yani ailevi sıkıntılar yaşadım, eşimle sorunlar yaşadım, orada yeni bir düzende eşim bu düzeni kendi lehine kullanarak aile düzenini bozdu işte evliliği bitirme çabasına girdi haliyle bu da benim hesaba katmadığım şeylerdi bu tür şeyler yaşanınca ister istemez insan ‘keşke gelmeseydim’ ya da ‘niye geldim?’ diye düşündüm (KK12).

4.5. Yeni Bir Dil Öğrenme Süreci ve Eğitim

İsveç, 1980 sonlarına doğru, talebin arttığı üretimin ise sınırlı kaldığı “darboğaz” adı verilen ekonomik süreçten geçiyordu, bu yüzden iş gücüne ve üretime ihtiyacı vardı. İnsani ve diğer birçok sebepten ülkesine kabul ettiği göçmenleri ekonomik hayata kazandırma İsveç için bulunmaz bir çözümdü. Bu sebeple hem göçmenlerin adaptasyonunu hızlandıracak hem devlete ekonomik yükünü azaltacak hem de ekonomiye katkı vermelerini sağlayacak çözüm, göçmenlere meslek öğretmektir. İsveç de bu çözümü uyguladı. Göçmenlere özel maaşlı meslek eğitimleri açtı, ayrıca göçmenlerin meslek eğitimlerinin ardından girecekleri işlerde, dil

eğitimlerinin önünün kesilmemesi için, özel ücretli eğitim izinlerini de İsveç devleti tarafından koordine edildi.¹⁴

İkinci kuşak göçmenler ya da çok küçük yaşta göç etmiş birinci kuşak göçmenlerin eğitim hayatları ve eğitim tecrübeleri daha olumlu olmuştur. Onlara kıyasla belirli bir yaştan sonra göç eden göçmenlerin, eğitim hayatlarını geliştirmekten ziyade, para kazanıp geçinme telaşına düştükleri görülmektedir. Bu hususla ilgili, katılımcılardan KK17 ile KK15'nin açıklamaları, farkı ortaya koymaktadır.

Bizim için okumak kolaydı, ilk ve ortaöğretimi de burada gördüğümüz için. Ben üniversitede Sosyoloji bölümündeydim. Kendi isteğimle kendi işimi kurmak istediğim için bıraktım, ama okumamızın önünde bir engel yoktu. Okullarda da farklı bir muamele görmüyorduk (KK17).

...ben hep çalışmak zorunda kaldım, kendimi geçindirmek zorunda kaldım, çıkan masrafları ödemek zorunda kaldım yani ödemem gerekiyordu diye çalışmak zorundaydım hep bu yüzden okul okuyamadım o benim canımı çok sıkıyordu mesela ama gençlerle genel olarak benim sohbetim okulda olsun iş yerlerinde olsun iyi idi... (KK15).

Küçük yaşta göç etmiş olan KK09'nın, eğitim hayatında ve kariyerinde ilerleyişi ve başarılı bir noktaya gelmiş olması da göçmenlerin kariyer ilerleyişinin önünde bir cam tavan¹⁵ olmadığını ortaya koymaktadır.

Ben üniversite mezunuyum şu anda da master yapıyorum bir sorun yaşamadım eğitim hayatımda ama çocukken bir öğretmenim ben yabancıyım diye bana arkadaşlarımdan düşük not veriyordu hep bunu bireysel olarak sadece bir kişide yaşadım genel bir durum değildi (KK09).

¹⁴ Fact Sheets On Sweden: The Sweden Economy, <http://www.lysator.liu.se/nordic/mirror2/SI/security/factsheet.html> Erişim Tarihi: 11.12.2022

¹⁵ Bkz. S. A. Davies-Nettley. (2016). Women Above The Glass Ceiling: Perceptions On Corporate Mobility And Strategies For Success. *Gender & Society*, 339-355.

İsveç ürettiği politikalarla dil eğitiminin her zaman üzerinde durmuş bu alana fazladan önem vermiştir. Göç konusunda yaptığı reformlar incelendiğinde de bu husus ortaya çıkmaktadır. İsveç'te göçmenlerin, bir yerde çalışırken, İsveççe öğrenimi için gördükleri derslere katılmak istemeleri halinde, işverenin buna karşı herhangi bir engel koyması yasaklanmıştır. Bunun yanında, dil eğitimine gittikleri süreler tam zamanlı olarak çalışmışlar gibi maaşlarına yansıtılmaktadır. İsveç ayrıca gün içinde gidemeyen veya gitmeyi tercih edemeyenler için, gündüz eğitimlerinin yanında gece dil eğitimleri de sunmaktadır. İsveç'e göç etmiş Türkiye kökenli kişilerin %54,3'ü iyi veya çok iyi seviyede İsveççe konuşabilirken, %28,5'i yeterli seviyede İsveççe bilgisine sahiptir. Yalnızca %17,2'lik bir bölümü yetersiz seviyede İsveççe konuşmaktadır (Bayram vd. 2009: 90).

Katılımcılardan KK07, dil öğrenmenin, göçü kolaylaştırdığından şu sözlerle bahsetmiştir:

Başlarda çok zorluk yaşadım, gerçekten çok zordu. Dil öğrenmek için çok uğraştım, derslerim başlamamışken bile kitaplar almıştım onlardan çalışıyordum, dili öğrenmeye başladıkça, hayat daha az zor gelmeye başladı. Bir yıl falan sürdü konuşabilecek kadar öğrenmem (KK07).

Katılımcılardan KK01, İsveç devletinin, göçmenlerin dil öğrenmesi konusuna özel bir önem verdiğini ve bununla ilgili politikalar geliştirdiğini şu sözleriyle açıklamıştır:

Devlet bizim dil öğrenmemize çok önem veriyordu, çalışırken dil kursuna gittiğimizde onun için de maaş veriyorlardı. Hatta benim belim geçici olarak sakatlandığında bir yıl boyunca, çalışmamama rağmen, dil kursuna gittiğim için maaş ödemem yapılıyordu. Sadece İsveççe değil, göçmenlerin ana dili konusunda da eğitimler veriyorlardı. Tüm göçmenlerin çocukları kendi ana dilini haftada 3-4 saat okulda eğitim olarak alabiliyordu...

...6 ayın sonunda kendimi İsveççe ifade edebiliyordum, okula başlayınca baya konuşuyordum (KK01).

Devlet hiç ayırmıyor, Afrika'dan gelene de Türkiye'den gelene de Romanya'dan gelene de anadilini öğrenme seçeneği sunuyor. İsveççeyi hızlı öğrendim yani alışverişimizi yapabiliyordum, insanlara adres sorabiliyordum (KK02).

İngilizce biliyordum, o bana çok yardımcı oldu, İsveççeyi öğrenmem de 1-1,5 yıl sürdü, dil zorluğu yaşamamam da kolay alışmamı sağladı, burada yaşamayı kurallara uymayı kafama koymuştum o yüzden bir zorluk çekmedim (KK03).

“İsveççe zor, kendi işimde çalıştığım için işi bırakıp kurslara da çok gidemedim, dili tam olarak öğrenmiş sayılmam, 1 yılın sonunda kendimi ifade edebilir hale gelmiştim ama çok ilerletemedim (KK08).

Katılımcılardan KK12, yaklaşık 30 yıldır İsveç'te yaşamasına rağmen, hala İsveççeyi tam olarak öğrenemediğini anlatmıştır.

“Dili öğrenmede ben de haliyle biraz zorluk yaşadım ilk başta bir heyecan da vardı aslında dil öğrenmeye yönelik ama biraz işlemler uzayınca işte oturma ile ilgili cevap gelmeyince, üstüne üstlük ufak tefek sorunlar da çıkınca, az çok da soğuma olunca haliyle dili öğrenme hevesi de düşüyor. O yüzden kendimi kurtarabilecek şekilde, günlük birçok konuşmayı yapabilecek şekilde öğrendiğim halde yine de yetmediğini düşünüyorum (KK12).

Katılımcılardan KK01, iş hayatına dahil olmasının, dil öğrenme sürecini ve dolayısıyla adaptasyonunu nasıl kolaylaştırdığını anlatmıştır.

Biz gittiğimizde, dil öğrenmemiz de hızlanır diye ücretsiz meslek kurslarına kaydımı yaptırdım, orada hemşirelik öğrendim ve 5 yıl hemşire olarak da çalıştım, çalıştığım sırada dil kursuna gittiğim süreler de maaşımdan kesilmiyordu çalışmışım gibi ödeniyordu. Hala birçok akrabamdan daha iyi İsveççe konuşur yazarım, bu hemşire olarak çalışmış olmamdandır (KK01).

4.6. İktisadi Faaliyet Alanları

İsveç'in 2005-2016 yılları arasında işgücü verileri incelendiğinde Avrupa dışından gelen göçmenlerde işsizlik oranında bir artış görülmektedir (Akarçay, 2012: 217). Erken yaşta göç etmiş veya ikinci kuşak olan göçmenlerin, belirli bir yaştan sonra İsveç'e gelenlere kıyasla daha fazla iş ve kariyer imkanı olmuştur. Kendi tercihlerini göre, eğitim hayatına devam edenler de olmuştur, kendi tercihleriyle eğitim hayatını bırakıp, ticarete atılanlar da katılımcılardan KK17 ve KK09 ekonomik ve kariyer anlamında görece iyi konumda kişilerdir, onlar bu noktaya gelişlerini aşağıdaki sözlerle anlatmıştır.

Ben, kendi şirketimi kurdum İsveçli arkadaşım ile beraber. İş hayatına atıldım, üniversiteyi bırakıp. İş hayatında, göçmen olmamla ilgili bir sıkıntı yaşamadım ama iş başvurularında göçmen olduğu için reddedildiğini düşünen arkadaşım çok belki kendi işimi kurdum diye sıkıntı yaşamadım. Ama İsveç'in iş hayatındaki politikalarını sevmiyorum, vergileri, prosedürleri çok zorlu, birçok girişimci arkadaşım, başka ülkelere taşındı buna büyük şirketler de dahil IKEA, Spotify gibi (KK17).

Ben iki okulun müdürü olarak görev yapıyorum şu anda. Göçmen olmamın benim için dezavantajı iş hayatında hiç olmadı çok şükür. Çok hızlı bir şekilde yükseldim ve benim patronların her zaman destek verdiler bu konuda hatta diyebilirim ki onlar beni yükseltti yani (KK09).

4.7. Etnisiteye Göre Algı: Onlar Öyle Bunlar Böyle, Biz Şöyleyiz

Göçmenlerin birçoğu yapılan görüşmelerde, son dönemde olumsuz izlenim yaratan göçmen sorununun göçmenlerin gelmiş olduğu ülkelerle bağdaştırmıştır. Örnek vermek gerekirse, Somali, Afganistan ve Suriye kaynaklı göçmenlerin kendi ülkelerinde yaşamış oldukları psikolojik travmaların ve kendi ülkelerinde hakim olan şiddet ortamının, İsveç'te suç işleme şekliyle kendini gösterdiğini, toplumda göçmenlere karşı olumsuz algının bu ülkelerden gelen göçmenlerden kaynaklandığını vurgulamışlardır.

Yani, evet. Somali gibi bazı ülkelerden göçmenlerin İsveç kültürüne adaptasyonlarının daha zor olduğunu pratikte görüyoruz. Bu direkt onlardan kaynaklı mı bilmiyorum, belki de onlardan önce gelen göçmenlerin şartları daha iyiydi, şu anda göçmenler arasında işsiz sayısı 700.000 bu kadar fazla göçmen olması da onların adaptasyonuna devletin yeterince bütçe ayırmamasına sebep olmuş olabilir (KK18).

Bence çok suç işliyorlar aynen doğru (göçmenleri kastederek) o da şeye bağlı, 13-14 yaşında gelen sadece 2-3 sene burda kalan bir göçmen ailesi ilk önce dediğim gibi hiçbir şekilde şansı yok neden? Çünkü anaları, babaları hiçbir şekilde güzel bir iş bulamıyorlar hemen. Ondan sonra buranın sistemini bilmiyorlar yani çocuklarına güzel bir hayat kuramıyorlar hemen. Lazım yani birkaç sene lazım bu çocuk için. Demiyorum %100 herkes böyle ama neden göçmen çocukları da suç işliyorlar? Çünkü görüyorlar İsveç, İsveçli çocuk iPhone 10 iPhone 11 alıyorlar tabi o da bakıyorlar şimdi onun babası da iPhone 10 alamaz çocuk nasıl yapacak? Bu topluma göre onunda şeyi olması lazım bir telefonu olması lazım ne yapacak? Belki bir telefon orda buluyor cebine koyuyor diyor benimdir. Burada bir göçmen olarak biz de göçmenlerdeki suça yatkınlığı görüyoruz. Filistinli çocuklar suça daha yakın, Somali'ler daha yakın. Neden? Bilmiyorum. Onun kültürüne mi bağlı? Anne ve babasıyla gelmemiş mi? O yatkınlıklar var. Bi de şey var şimdi Somali'nin bizim kültürümüzde de var ya aşiret kültürü, ondan çete kültürü adapte oluyorsun yani çünkü doğaldır, sen bir gruba bağlısın, bu grup kendi kendine yani sisteme göre değil aşiret kültürü biraz böyledir. Somali'de baya var. Suriyelilerde de var. Kürtlerde de var ama daha düşük şimdi, daha önce baya vardı (KK05).

Burada katılımcı, göçmenleri tek bir topluluk olarak görmeyip, göçün kaynağı ülkeye göre göçmenleri sınıflandırıyor, teoride ırksal ayrılmış gibi gözükse bu yaklaşım ise çalışmanın içine girince, ırksal bir ayrımcılıktan ziyade kültürel bir ayrımcılık olarak tanımlanabilmiştir.

Kendileri de Müslüman olan göçmenlerin, farklı coğrafyalardan gelen diğer Müslüman göçmenlerle ilgili bazı yorumları aşağıda sunulmuştur:

Tam olarak gelen özellikle son dönemde gelen göçmenler İsveç'e uyum değil de İsveç'i kendilerine benzetmeye çalıştılar. Yani diyelim ki bazı kurallarına uymuyorlardı mesela özellikle İsveç'te fazla hırsızlık, gasp olayları yoktu mesela o şeyler daha fazla arttı gibi. Kurallara uymama... (KK16).

Onlar(Son 10 yıllık dönemde gelen göçmenleri kastederek) mesela geldiklerinden sanırım onları gönderenler ya da getirenler onlara çok abartmışlardı yani “oraya gidin, istediğiniz her şeyi size verecekler, mecburlar, şöyle yapacaklar böyle yapacaklar” diye onlar da mesela bunu şey yapmaya çalıştılar ‘siz mecbursunuz bize bakmaya, mecbursunuz şunu almaya, vermeye’ yani bir de özellikle Afganistan’dan gelenler orada mesela kızlar erkekler hep ayrı bütün bayanlar hep kapalı ama İsveç’e geldiklerinde böyle açık kızları, bayanları gördüler mi çok sarkıntılık oldu (KK15).

4.8. İsveçlilerin Gösterdiği Ayrımcılık

Katılımcılardan bazıları hiçbir zaman ayrımcılığa uğramadıklarını beyan etmişlerse de yer yer ayrımcılığa uğradığını beyan etmiş katılımcılar da olmuştur bu hususa ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur. Yaşadığı bazı tecrübeler şu şekilde olmuştur.

Çocukken biraz tabi ayrımcılık vardı. Çünkü sen biliyorsun geldiğinde zaten onlar gibi değilsin. Yani görünüş olarak onlar gibi değilsin. Görüntü olarak %100 biliyorsun oradan değilsin. Ondan dolayı biraz kültür farklılığı olduğu için sistemin biraz daha dışına kayıyorsun (KK19).

Çalıştığımız yerde sıklıkla gelip giden müşteriler olurdu, bu müşteriler bizim dükkanımıza geldiğinde selamlaştırdık, şakalaştırdık samimi davranırlardı, ancak onları başka yerlerde İsveçli arkadaşlarının yanlarında gördüğümüzde selam verdiğimizde samimi davranmazlardı sanki uzaktan tanıyorlarmış gibi göz ucuyla selam

verir geçerlerdi, bu bana dışlanmış hissettirirdi. Bunlara sıklıkla denk geldim (KK12).

Yani başlarda çalışma üzeri giden arkadaşlar çok kötü şartlarda çalışıyorlar, açık sözlü olmak gerekirse biraz kötü muamele de görüyorlar iş veren tarafından. Çok böyle minnetkâr, radikal, yani bizim insanlarımız kadar merhametli değiller. Burada vatandaş olan zaten 3-0 önde sonradan gidenler için çünkü o çalışmasa da İsveç hükümeti ona yardım ediyor yani. Sosyal destek alabiliyor, ev kirasıdır, aylık bir miktar para olsun. Sonradan gidenler gerçekten de bir 5-6 yıl büyük çileler yaşıyor (KK13).

Ben doğrudan, ırkçı bir vaka yaşamadım gizli bir ırkçılık var, ismim görünüşüm itibariyle İsveçli olmadığım anlaşılıyor bu sebeple İsveçliler başta bana soğuk yaklaşabiliyor ancak çocukken geldiğim için kültürlerine iyi adapte olduğumdan ve İsveççem anadil düzeyinde olduğundan sonradan o bariyer aşıyor (KK17).

İsveçlilerin belki de genel olarak bilmiyorum İskandinav ülkelerinde insanlar kolay kolay yabancıları kendi içlerine kabul etmezlerdi diye hiç İsveçli arkadaşımız olmadı. Benim herhalde İsveçli hiç arkadaşım olmadı. Devlet memurlarından da ayrımcı muamele gördüm. Bizim işte dosyamızda cevap çıkmadı acaba ne zaman çıkar?’ diye sordüğümüzda ‘işte belli değil şu an inceleme devam ediyor’ ‘ne zaman çıkacak’ dediğimizde ‘belli değil dedim zaten size, bekleyeceksiniz, beklemek istemiyorsanız geri dönün, gidin, nereden gelmişseniz gidin orada bekleyin’ falan, o tarzda cevaplar aldık yani birkaç defa 3-4 defa bu şekilde cevap verildi. İlkinde bu cevap bana verildiğinde bende bir kırılma oluştu artık yani İsveç’e dönüp orada kalmaya dönük bir kırılma oldu, hevesim kırıldı, isteğim kırıldı ve geri dönmeye de bir istek güçlendi, tam aksine artık (KK12).

4.8.1. Hibrit/Melez Kültür

Bu başlıkta göçmenlerin, iki kültürü kıyaslamalarının ardından, iki kültürden de hangi özellikleri alıp hangi özellikleri bıraktıklarını, bu sentezde hangi faktörlerin etkili olduğu değerlendirilecektir. Diğer bir ifade ile melez kültürü inşa ettiğini belirtmiştir.

Bir gün eşim geldi eve dedi ki sana bir şey anlaticam aklımlı yitirecektim. Dedim ne oldu, dedi ki bir kadın gördüm  ırılı ıplaktı. (G lerek) Nasıl yani dedim, kadının biri hem g neşleniyormuş hem de camı siliyormuş ama orada ayıp falan gibi kavramlar farklı olduğu için hiç çekinmeden üstsüz bir şekilde camını temizliyordu. Orada normalmiş ama eşim şok olmuştu (KK01).

 sve  kültüründe şunu kabul edemiyorum; aile olarak, aile bağlarının fazla olmamaları, herkesin kendi başına hareket etmeleri, 18 yaşından sonra kendi ayakları üstünde durmayı yani aileye bağlı olmamayı. Bizde  ocuklarımız mesela 30-40 yaşında da gelse sürekli  ocuk gibi geliyor bize, sürekli kontrolümüzde olmasını istiyoruz ama onlarda öyle bir şey yok (KK06).

Yani biz  sve  kültürüne adapte olduk oranın, yani şöyle diyebilirim tamamen kendi kültürümüzle yoğurarak adapte oldum. Tamamen onların kültürüne Adapte olarak veya ben bir K rk kimliği olarak da o şekilde de yaşamıyordum Türkiye'de de. Böyle bir karma kültür olarak yaşıyorum ve bundan da çok mutluyum. Çünkü doyurucu geliyor hem Kürt kültürü var Türk kültürü var  sve  kültürü var, yani bana göre kültürlerin en iyi yönlerini alarak yaşamımıza sokmamızdır (KK04).

Kadın erkek konusunda, beni en çok şu şaşırttı, ilk gittiğimizde kadınların ve erkeklerin kahvede yanyana oturduğunu görmek beni şaşırtmıştı bir de otobüs ş f r  kadın gördüğümde de şaşırmıştım (KK01).

Aile kavramına bakınca zaten 'iyi ki biz böyle değiliz' diyorsun. Mesela o cimrilikleri de var  sve lilerin, bir restorana gittiler mi

herkes; anne, baba, çocuklar herkes ayrı ayrı kendi parasını öder, çocuklar 18 yaşına geldiğinde aileleri çıkarır onları evden ya kira ödeyecekler evde, yemeklerinin parasını ödeyecekler ya da o evi terk edecekler o şekilde mesela. Beğenmiyordum bu hareketlerini... (KK15).

İşletme yerim oldu burada- bir örnek verebilirim- bir aile geldi 2 çocuğuyla gelip yemek yemek istediler, önce baba siparişini verdi parasını ödedi oturdu sonra karısı geldi baktı o da ödedi kendi parasını diğer çocuk da baktı o da ödedi parasını bir çocuk baktı baktı baktı gitti oturdu. Dikkatimi çekti böyle çağırdım çocuğu dedim” Aç değil misin?” “Açım.” Dedi, “Niye sipariş vermedin.” Dedim, “Param yetmiyor.” Dedi. Anne, baba kardeşi de orada oturup yemek yiyor yani böyle o da bakıyor yani, çok tuhafıma gitmişti. Sonra çocuğu çağırdım dedim “Ne kadar paran var?” al dedim istediğin yemeği söyle ben sana ikram edeyim dedim, sevinerek aldı götürdü. Baktım yani çocuk orada aç kalır anne baba yiyor kardeşi yiyor o da bakıyor. Yani onların kültür şeyleri (Kültürlerinden bahsederek). O çok tuhafıma gitmişti. Yani bunu kabullenemiyorum (KK06).

Yani biz İsveç kültürüne adapte olduk oranın, yani şöyle diyebilirim tamamen kendi kültürümüzle yoğurarak adapte oldum. Tamamen onların kültürüne Adapte olarak veya ben bir Kürk kimliği olarak da o şekilde de yaşamıyordum Türkiye’de de. Böyle bir karma kültür olarak yaşıyorum ve bundan da çok mutluyum. Çünkü doyurucu geliyor hem Kürt kültürü var Türk kültürü var İsveç kültürü var, yani bana göre kültürlerin en iyi yönlerini alarak yaşamımıza sokmamızdır (KK04).

2013 yılında Göker tarafından gerçekleştirilen çalışmanın nitel bulgusu göç edenlerin iki kültür ya da iki kimlik üzerine olan algılarını ve hislerini ortaya koymaktadır.

“Hani benim demek istediğim oraya geldiğimde oraya bağlıyım, oraya geldiğim zaman belli bir süre yaşadktan sonra insan İsveç’i özlüyor. Böyle bir çelişki böyle bir ikililik içerisindeyim. Hem

İsveçliyim hem de Türküm, ama ne İsveçliyim ne de Türküm böyle bir çelişki var yani zor yani [E.S.– 26 – İsveç].” Göker, 2013: 224).

4.8.2. Bir “Damgalama” Aracı Olarak Göçmen ve Suç/Suçluluk

Göç ve suçla ilgili olarak yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Adli antropoloji, suç antropolojisi, kriminoloji gibi alanlara konu olan göç ve suç arasındaki korelasyonu tespit etmeye çalışır. “Çoğu ülkede göçmenlerin kriminal davranış yönelimli oldukları, göçmenlerin yerli doğumlu olanlardan daha fazla suç işledikleri veya işlenen suçların önemli bir oranının göçmenler tarafından işlendiğine dair yaygın bir algının/kanaatin egemen olduğu dikkat çekmektedir.” (Kızmaz, 2018: 564). Beckley, Kardell ve Sarnecki (2017: 41) İsveç'teki göçmenlik ve suçluluk konusundan 1970'lerden beri yapılan araştırmaların analizinin sonucunda İsveç'teki göçmen suçluluğunun, çoğunlukla İsveç'in göçmenlere tepkisine ve göçmenleri kabulüne bağlı olduğu belirtir. Sosyokültürel hayatın bir parçası olarak suç ve adalet sistemi de göçmen konusunun önemli bir başlığını oluşturur. Ayrıca göçmenlerin göç ülkelerine olan etkileri arasında suç konusu her zaman ekonominin ardından gelen en büyük başlık olmuştur. Göçmenler, birçok ülkede suça meyilli olmakla itham edilmiş ve aleyhlerine yapılan birçok propaganda ve provokasyon bu temel üzerine inşa edilmiştir. Göçmenlerle suç arasında kurulan bu ilişki bazen, istatistiki verilere dayanırken, çoğu zaman da önyargılara, medya ve siyasetçilerin yarattığı algılara ve yanlış değerlendirmelere dayanabilmektedir. Suç bu yönleriyle siyasal bir malzeme haline de gelmiş ve birçok politikacı bu konu üzerinde geliştirdiği politikalarla halk desteğini arkasına almaya çalışmıştır.

Katılımcılardan KK03, şu sözlerle SD Partisinin yükselişinin sebebine değiniyor.

Bazı göçmenlerin, İsveç'in düzenini bozduğuna katılıyorum, İsveç devletinin onlara yardım etmeye mecbur olduğunu düşünüyorlar, devletten beklentileri çok yüksek, sosyalde çalışanlara (İsveç Göç ve Sosyal Yardım Dairelerini kastederek) kötü davranıyorlar. SD'nin yükselişini yeni gelen göçmenlerin bu tavırlarına bağlıyorum. Bir yerde, onlara oy veren İsveçlilere hak veriyorum. Hatta bazı göçmenler bile onlara oy veriyor (KK03).

Göçmenlerin İsveçlilerden daha fazla suç işlediğine katılıyorum ama bunu bilerek yapmıyorlar, birçoğu gerçekten savaştan, terörden kaçıp gelmiş, psikolojileri bozuk ve bazen de yaptıklarının suç olduğunu bilmiyorlar (KK07).

Bazı yabancı kesimler bu partinin (SD'yi kastederek) yükselmesine sebep oldu. Onları kışkırttılar, büyümesine sebep oldular. Sosyal hayata uygun olmayan tavır ve giyimleriyle İsveçlileri kışkırttılar. Mademki bu ülkeye taşındın, bu ülkede kendi ülkeni yaşamaya çalışmayacaksın, bu ülkenin kurallarına uyacaksın. Göçmen aileleri çocuklarına hiç sahip çıkmıyorlar. Göçmen çocukları çok fazla suç işliyor özellikle madde kullanımı, çeteleşme, hırsızlıklar (KK03).

Bazen çekiniyorum, bazı göçmenlerin suç işlemeleri toplumda huzursuzluk yaratıyor acaba bizim de başvurumuzu etkiler mi diye düşünüyorum. Zor oluyor, ben kurallara uyuyorum ama uymayan göçmenler yüzünden bize de kötü bakıyorlar (KK12).

İç güvenlik teması, kimlik merkezli toplumsal güvenlik anlayışından farklı olarak, göçmenlerin o ülke içerisinde hayatını sürdüren ve radikal sağ partilerce ülkenin “gerçek sahibi” olarak gösterilen vatandaşların gündelik yaşamlarındaki güvenliklerine tehdit oluşturmalarıyla alakalı söylemi ifade etmektedir. Bu bağlamda göç güvenikleştirme politikasıyla ele alınırken, aynı zamanda göçmenler de suçlanma-suç öznese durumuna getirilme sürecine dâhil edilmektedirler.

SD Partisi, ırkçı ve faşist bir harekettir. Popülizm tüm dünyada arttı, SD de bunun gibi, yabancı karşıtı söylemleri, göçmenlerin olumsuz davranışlarıyla birleşince onlara oy kazandırdı ama bu yanlış. Göçmenlerin %20'si sorunluysa, kalan %80'i de bu ülkenin kalkınmasını sağlamıştır (KK04).

Bu noktada 11 Eylül saldırıları da bir milat olarak değerlendirilebilir. Bu saldırıların akabinde artık göç açıkça güvenikleştirilmiş, göç iç güvenlik sorunu olarak ele alınmaya ve kamuoyuna yansıtılmaya başlanmıştır (Mudde, 2012: 11). Artık göçmenler sadece adi suçlarla değil, terör bağlantılı suçlarla da ilişkilendirilmektedirler. İç güvenlik konusu, göçün durdurulmasına ilişkin kamuoyu

yaratmak için kullanıldığı gibi vize ve giriş-çıkış konularının sıkılaştırılması, kimlik kontrolleri ve takibin arttırılması gibi sıkılaştırıcı denetimler için de meşrulaştırma aracı olarak kullanılmıştır. Bir noktadan sonra “yabancı” ya da “göçmen” kavramından “yabancı terörist” kavramıyla benzer algı yaratmaya yönelik yararlanılmaktadır (Mandacı, Nazif ve Gökay Özerim, 2013).

İsveç’te artan göçmen oranıyla artan suç oranı arasında bir kıyas yapılırken, korelasyon gösteren bu iki veri doğrudan, “göçmenlerin suça yatkınlığı” olarak yorumlanmamalıdır. Nitekim iki tablo arasındaki korelasyon da tahmin edildiği kadar güçlü değildir. Ancak 2017 yılında İsveç’te bir suç işlediğinden bahisle makul şüphe ile hakkında soruşturma yapılan kişilerin %58’i göçmenlerden ibarettir (Göran Adamson, 2020). İsveç’te yükselişte olan SD Partisi hükümetin, bu tip istatistikleri bilinçli olarak sakladığını göçmenlerin suça karışma oranlarını gösteren istatistiksel çalışmalar yapmadığını ileri sürmektedir. Nitekim BRÅ (İsveç Milli Suç Önleme Konseyi) tarafından bu konuyla ilgili son çalışma 2005 yılında yapılmıştır ancak bu çalışmada SD Partisinin iddialarının aksine, bir suçla itham edilen kişilerin çoğunluğu iki ebeveyni de İsveç’te doğan kişilerden ibarettir ayrıca ebeveynlerinden biri ya da ikisi yabancı ülke doğumlu olan kişilerin büyük çoğunluğunun da herhangi bir suçla itham edilmediği ortaya konmuştur¹⁶.

Göçmenlerin suça katılımının daha çok olduğu algısı çeşitli sebeplerden kaynaklanıyor olabilir. Birincisi göçmenler, sırf göçmen oldukları için belirli önyargılarla, çeşitli suçlarla tanıklar veya mağdurlar tarafından daha çok itham ediliyor olabilir. Kendi ülkelerinde suç olmayan davranışları göç ülkesinde oranın kanunlarını bilmediklerinden tekrarlıyor olabilirler, göçmenlerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar, ayrımcılığa uğramaları veya topluma yabancılaşmaları gerçekten de onları suç işlemeye itiyor olabilir. Suç istatistikleri ülkelerin kendi ceza kanunlarına bağlı olarak gelişmektedir. Örneğin İsveçli bir kişi eşinin kendisinin rızası olmadan son bir yıldır kendisiyle cinsel ilişkiye girdiğini ihbar ederse bu ihbar istatistiklere 365 ayrı suç ihbarı olarak geçmektedir. Ayrıca dünya genelinde suç oranları büyük ve kalabalık şehirlerde daha yüksektir, göçmenlerin de yaşamak için bu tip şehirlere yerleşmesi göçmenler arasındaki suç oranlarına ilişkin ortalamaları

¹⁶ BRÅ The Swedish Crime Survey

arttırıcı bir unsur olabilir. (Swedish Crime Survey 2021, Bra) Bunların yanında adalet sistemi göçmenlere karşı daha sert işliyor olabilir.

Göçmenler, bir suç işlediğinde ya da tepki gören bir şey yaptıklarında, sanki hepimiz böyleymişiz gibi oluyor, kanunlara, kurallara uygun yaşamamıza rağmen bazen bizi de suçlu görüyorlar (KK07).

Belirli suçları maalesef %80-90 göçmen çocukları işliyor. Bu ailelerinin sahip çıkmamasından, benim kızım da göçmen çocuğu ama master yapıyor, 5 dil biliyor. Ben de sahip çıkmasaydım belki o da böyle olurdu. İsveç insan haklarına saygısından dolayı bir yabancı suç işlediğinde bunu “yabancı yaptı” diye haber yapmıyor böyle istatistikler de tutmuyorlar (KK03).

Suç oranlarının artmasının sebebi, göçmen ailelerinin belirli bir yerde toplanması, çocukların eğitim ve iş olanaklarının olmaması, bunun çocukları çeteleşmeye götürmesidir. Çeteleşmeyle birlikte gelen toplumsal baskı ile, aileler de çocukları kontrol altına alamayınca, çocuklar kriminalize oluyor. Eğitim düzeyinin düşük, göçmen sayısının çok olduğu bazı yerlerde suç inanılmaz artmış ve bu da göçmen karşıtlığına sebep oluyor, her şeyin sebebini göçmenler olarak görüyorlar. Ama bu durum geçmişe göre biraz düzeldi bir ara çok artmıştı. Çeteler genelde birbirleriyle çatışıyor, kavga ediyor. Bu kişilerin hiçbiri İsveç kültürüne adapte olamamış, kendi kültürlerini yürütmeye çalışınca böyle oluyor. Aslında kültürler zenginliktir (KK04).

Burada bir katılımcının yorumu, diğerlerinden ayrılarak, suç motivasyonları konusunda yorum yapmamıza olanak sağlamıştır.

...Bilmiyorum sanki bir yerden okudum, gördüm, küçük şeyleri göçmenler yapıyor işte; hırsızlık ne bileyim böyle küçük. Büyük cezaları alan bu banka soyma bilmem ne, bunu İsveçliler yapıyor (KK09).

Bu algı, göçmenlerin suç işlemelerinin dezavantajlı konumundan kaynaklandığına işaret etmekte, göçmenlerin genellikle ufak tefek, maddi menfaat amaçlı suçlar işlediklerini ortaya koymakta, İsveçlilerin ise böyle ufak tefek maddi menfaatlere ihtiyaç duymadığından, daha büyük suçlar söz konusu olduğunda fail konumunda olduklarını göstermektedir. Bu da insanların suça yatkınlığının; ait oldukları milletten ziyade, ihtiyaç duyulan şeye göre artıp azaldığını, suç işlemede milliyet karakteristiklerinden ziyade, bulundukları dezavantajlı konumların önplana çıktığını göstermektedir.

4.9. Göçmen Olarak İsveç'in Göç Politikası Algısı

Göçmenler ağırlıklı olarak genç nüfustan oluştuğu için, genç nüfusun iş hayatında ve sosyokültürel hayatta görünürlükleri daha fazla olduğundan göçmenlerin görünürlüğü de paralel olarak artmaktadır. Bu göç ülkesi yerel halkında göçmenlerin gerçekte olduklarından daha fazlaymış gibi bir algıya sahip olmasının sebepleri arasındadır.

Her şey çok farklıydı. Daha havalimanındayken, polislerin ellerinde 2 çuval oyuncakla gelip biz işlemlerimizi yaparken çocuklarla oynaması beni çok duygulandırdı. Türkiye'de böyle değildi, geldiğimiz yıllarda devlet insanlara böyle yaklaşıyordu (KK07).

İsveç kültürü böyledir böyle yapmalısınız gibi dayatmalar yapmadılar, istediğin gibi davranabilirdin, kültürünü yaşayabilirdin. Gittiğimiz şehirde çok yabancı yoktu, hepsi İsveç'liydi (KK01).

Nereye gitsek, tercüman lazım oluyordu bu biraz alışmamızı zorlaştırdı, ama 1-2 sene sonra kolaylaştı dili öğrenince. İsveç'in kanunlarını saygıyla karşıladık, onların ülkesinde yaşıyorduk, mecburen kanunlarına adapte olduk. Kanunlarında olumsuz bir şey yoktu zaten. Herkesin İsveçli olması, uyumumuzu kolaylaştırdı (KK02).

Burada (İsveç'te) kendimi daha huzurlu hissediyorum. Türkiye'de kadın olmak zor, hatta şu dönemde haberlerden görüyoruz daha da zor yine bizim dönem iyiymiş. Ölürsen buraya gömün beni diyorum aileme... (KK04).

“Kendinizi bir İsveçli olarak görüyor musunuz?” **Sorusuna cevaben:**

“.....hayır İsveçli değilim, olamam da. Ben neysem oyum ama burada da çok mutluyum burası bana yuva gibi hissettiriyor ama bu İsveçliyim demek değil”.

Katılımcılara, İsveç’in göç politikalarını değerlendirmede bir perspektif oluşturabilmesi amacıyla, “İsveç’in göç politikasında değişiklik yapma şansları olsaydı neleri değiştirecekleri” soruldu.

İsveç bize çok iyi davrandı, İsveç’in göç politikalarıyla ilgili hiçbir şeyi değiştirmezdim. Değiştirecek hiçbir şey yoktu. Misafir komşumuz geliyordu, devlet bize tercüman yolluyordu anlaşılabilmemiz için (KK01).

Hiçbir şeyi değiştirmeye gerek yoktu. Buna itiraz edecek kişi kör olmalı (KK02).

Ben olsaydım, uluslararası bir hak var, şartları var, ben bunların dışında hiçbir göçmeni almazdım. Devletin araştırması lazım, sahte belgelerle gelenler var, kötü niyetli insanlarla dolmaya başladı bu ülke (KK06).

İsveç göç politikası ile ilgili değiştireceğim şey başta dindir, burada dini kötüye kullanan insanlar var, belirli sayıda kişi bir araya gelip cami kurmak istediğinde devlet buna izin veriyor ama bu camilerin bazıları, bazı terör örgütlerine üye yetiştiriyor. İsveç bu kadar özgürlükçü davranmamalı bunları denetlemeli. Bu kötü niyetli kişiler göçmen çocuklarını da kötü etkiliyorlar (KK03).

Eğitim politikasını değiştirdim, yabancılardan burada kendi kültürlerini yaşamaya çalışması sosyal hayatı bozuyor, gençler erken yaştan itibaren eğilmeli. Belirli bir yaştan sonra gelen insanları eğitmen imkânsız, belirli bir yaştan sonra gelenleri kabul etmezdim, gelecekse bile bu kişilerin eğitilmiş insanlar arasından seçilmesini isterdim (KK04).

4.10.Yeni Karşılaşmalar, Eskiyle Kıyaslama

İsveç ve Türkiye gerek tarihsel gerek sosyolojik gerek dini gerekse yaşayış olarak oldukça farklı iki ülkedir. Göçmenler de gittikleri toplumun kültürünü değerlendirirken kendi kültürlerine kıyası referans aldıklarından dolayı, “kültürel şok” diye tabir edilen durumun çalışmada çokça karşımıza çıktığı katılımcıların aşağıdaki sözlerinden anlaşılmaktadır.

Bir gün eşim geldi eve dedi ki sana bir şey anlaticam aklımı yitirecektim. Dedim ne oldu, dedi ki bir kadın gördüm çırlıçıplaktı. (Gülerek) Nasıl yani dedim, kadının biri hem güneşleniyormuş hem de camı siliyormuş ama orada ayıp falan gibi kavramlar farklı olduğu için hiç çekinmeden üstsüz bir şekilde camını temizliyordu. Orada normalmiş ama eşim şok olmuştu (KK01).

İsveç kültüründe şunu kabul edemiyorum; aile olarak, aile bağlarının fazla olmamaları, herkesin kendi başına hareket etmeleri, 18 yaşından sonra kendi ayakları üstünde durmayı yani aileye bağlı olmamayı. Bizde çocuklarımız mesela 30-40 yaşında da gelse sürekli çocuk gibi geliyor bize, sürekli kontrolümüzde olmasını istiyoruz ama onlarda öyle bir şey yok (KK06).

Yani biz İsveç kültürüne adapte olduk oranın, yani şöyle diyebilirim tamamen kendi kültürümüzle yoğurarak adapte oldum. Tamamen onların kültürüne Adapte olarak veya ben bir Kürk kimliği olarak da o şekilde de yaşamıyordum Türkiye'de de. Böyle bir karma kültür olarak yaşıyorum ve bundan da çok mutluyum. Çünkü doyurucu geliyor hem Kürt kültürü var Türk kültürü var İsveç kültürü var, yani bana göre kültürlerin en iyi yönlerini alarak yaşamımıza sokmamızdır (KK04).

Kadın erkek konusunda, beni en çok şu şaşırttı, ilk gittiğimizde kadınların ve erkeklerin kahvede yan yana oturduğunu görmek beni şaşırtmıştı bir de otobüs şoförü kadın gördüğümde de şaşırmıştım (KK01).

Aile kavramına bakınca zaten ‘iyi ki biz böyle değiliz’ diyorsun. Mesela o cimrilikleri de var İsveçlilerin, bir restorana gittiler mi herkes; anne, baba, çocuklar herkes ayrı ayrı kendi parasını öder, çocuklar 18 yaşına geldiğinde aileleri çıkarır onları evden ya kira ödeyecekler evde, yemeklerinin parasını ödeyecekler ya da o evi terk edecekler o şekilde mesela. Beğenmiyordum bu hareketlerini... (KK15).

İşletme yerim oldu burada- bir örnek verebilirim- bir aile geldi 2 çocuğuyla gelip yemek yemek istediler, önce baba siparişini verdi parasını ödedi oturdu sonra karısı geldi baktı o da ödedi kendi parasını diğer çocuk da baktı o da ödedi parasını bir çocuk baktı baktı baktı gitti oturdu. Dikkatimi çekti böyle çağırdım çocuğu dedim” Aç değil misin?” “Açım.” Dedi, “Niye sipariş vermedin.” Dedim, “Param yetmiyor.” Dedi. Anne, baba kardeşi de orada oturup yemek yiyor yani böyle o da bakıyor yani, çok tuhafıma gitmişti. Sonra çocuğu çağırdım dedim “Ne kadar paran var?” al dedim istediğin yemeği söyle ben sana ikram edeyim dedim, sevinerek aldı götürdü. Baktım yani çocuk orada aç kalır anne baba yiyor kardeşi yiyor o da bakıyor. Yani onların kültür şeyleri (Kültürlerinden bahsederek). O çok tuhafıma gitmişti. Yani bunu kabullenemiyorum (KK06).

4.11. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, bir toplumun belirlediği erkekler ve kadınlar için uygun bulunduğu rol, davranış, aktivite ve özellikleri ifade eder. Anderson (2010:23) "Toplumsal cinsiyet, kültür, tarih ve toplumsal normlar tarafından şekillendirilir ve zaman ve yer bazında değişebilir" diyor. Toplumsal cinsiyet kavramı, insanların eğitim, iş ve sağlık gibi alanlardaki deneyimlerini, fırsatlarını ve sonuçlarını doğrudan etkiler.

Toplumsal cinsiyet, insanların belirli bir cinsiyet için beklenen davranışlar, tutumlar ve değerler konusunda eğitildiği ve bu eğitimin insanların hayatı boyunca etkisi olduğu anlamına gelir. Connell (2005:67) "Toplumsal cinsiyet, insanların cinsiyet rollerine göre tanımlanmasını ve bu rolleri yerine getirmeye çalışmasını içerir.

Bu, cinsiyetle ilgili toplumsal beklentiler ve normların insanların davranışlarını nasıl etkilediğini gösterir" der.

Toplumsal cinsiyet aynı zamanda cinsiyet eşitsizliğini de içermektedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlik, toplumsal cinsiyet normlarının yansımasıdır ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın sonucudur. Grimshaw (2002:12) "Toplumsal cinsiyet kavramı, bu eşitsizliği anlamaya ve çözmeye çalışan birçok farklı disiplin tarafından ele alınan bir konudur, bu disiplinler arasında sosyoloji, psikoloji, feminist teori ve hukuk bulunur" der.

Şeker ve Uçan (2016, s.204), kadınların rol değişimini ve ekonominin etkisini şu şekilde ifade eder: "Göç sürecinde geleneksel rollerini yerine getirmekte zorlanan erkeklere karşılık kadınlar mekânsal hareketin ve ekonomik özgürlüğün mümkün kıldığı yeni olanaklara kavuşurlar, başka bir ifade ile toplumsal cinsiyet rollerine dayalı ilişkilerde denge, kadının daha fazla hak elde ettiği yeni bir noktada sağlanır." Aradan geçen uzun yılların ve zorlayıcı koşulların, kısmen uyarılmanın etkisi ile kadının kamusal alanda söz sahibi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

"Toplumsal cinsiyette ise kadın ile erkek arasındaki farklar toplumsal ve kültürel değerlere göre şekillenmektedir. Bireyler toplum tarafından kendilerine verilen cinsiyetçi rollere göre hareket eder " (Yıldırım, Ergüt ve Camkıran, 2017: 38). "Toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyetin biyolojik özelliklerinden bağımsız olarak kadın ve erkeğin toplumsal algılanışlarına ve kültürel olarak kadın ve erkek olma sürecine işaret etmektedir "(Demez, 2005: 29).

"Toplumsal cinsiyet, erkeklerin ve kadınların öznel kimliklerinin sadece toplumsal kökenlerini belirgin kılmanın bir yoludur. Bu tanımlamada "toplumsal cinsiyet", cinsiyeti olan bir bedene zorla kabul ettirilmiş bir toplumsal kategoridir." (Scott, 2007: 11). "Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki toplumsal, kültürel, ekonomik, politik ve davranışsal tüm farklılıkları içermektedir" (Yüksel, 2001: 73). Erkekliğin ve kadınlığın "doğal haller" olmayıp, kültürel pratikler olduğunu unutmamak gerekir (Atay, 2004:19-20).

4.11.1. Göç ve Toplumsal Cinsiyet

Göç ve toplumsal cinsiyet konuları, insan hakları, ekonomik ve sosyal etkileri, kültürler arasındaki uyum sorunları gibi birçok faktör nedeniyle önemlidir. Göç eden

kadınlar, ülkelerine göre farklı sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarda yaşamaktadır ve bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinde değişikliklere neden olabilir (Mahler, 1981; 497-514). Örneğin, göç eden kadınların çoğu, anavatanlarındaki toplumsal cinsiyet rollerinden farklı bir rol ve sorumluluk üstlenmek zorunda kalabilir. Bu durum, ekonomik ve sosyal statülerinde de değişikliklere neden olabilir (Safir, 1980: 624-640). Ayrıca, kültürler arasındaki farklılıklar, göç eden kadınların kendilerini ifade etme ve kültürlerine bağlı kalma becerilerinde de zorluklar yaşamasına neden olabilir (Rumbaut ve Ima, 1988:187-207). Bu nedenle, göç ve toplumsal cinsiyet konuları araştırma konuları arasında yer almalı ve göç eden kadınların durumları hakkında daha fazla bilgi toplamaya çalışılmalıdır. Araştırmalar, göç eden kadınların hayatlarını nasıl etkilediğini ve bu etkilenmelerin nasıl azaltılabileceğini anlamaya yardımcı olacaktır (Pedraza, 1991; 833-857).

4.11.2.Göç Öncesi Durum

Göç öncesinde, katılımcıların evlilik hayatlarında, ataerkil (patriarki) olarak adlandırılabilir yaklaşımın hakim olduğunu söylemek mümkündür. Kadınlara ve erkeklere yine kadınlar ve erkekler tarafından belirli cinsiyet rollerinin gereklerini yerine getirme yükümlülüğü yüklenmiş ve bu kalıplar içerisinde hareket etmeleri beklenmiştir. Buna örnek olarak, göç edip etmeme kararını ailede erkeklerin vermesi, erkek eş göç ettikten sonra çocuklara bakma yükümlülüğünün kadında olması, erkek eşin akrabalarının kadının giyimine karışması gibi örnekler verilebilir.

Bazı erkek katılımcılar sözleriyle, göç öncesinde ev işlerine karışmadıklarını, temizlik işlerine bakmadıklarını ve kadın eşlerinin çalışmadığını ortaya koymuştur.

KK03, göç ettikten sonra değişen fikirlerini aşağıdaki sözlerle açıklamıştır.

Bulaşık da yıkarım, ev de temizlerim çünkü burada öyle memleket gibi değil. “Aaa sen evi temizledin kılıbık oldun.” Değil. Çünkü hayatı ortak paylaşıyorsun, bütün sorumlulukları ortak paylaşıyorsun. Bütün bir evin yükü de az değil yani, çamaşırymış, bilmem neyiymiş, yemeğiymiş, bulaşığıymış... Yani artık bence bulaşık yıkamışsın, evi temizlemişsin, yok çocuğun altını değiştirmişsin o tür şeylerin bence kapanması lazım yani (KK03).

Toplumsal cinsiyet üzerine biraz konuşulduktan sonra, KK04, İsveç'te sorun olmayan ama Türkiye'de sorun olabilecek bir konu sorulduğunda aşağıdaki yanıtı vermiştir.

Diyelim ki be bir erkek arkadaşım ile oturup herhalde bir kahve, çay bile içemezdim herhâlde. Tefe koyarlardı. Yani çok geri yani, Türkiye o konuda çok geri... (KK04).

Göç ederken önce tek başıma hareket ettim, eşime ben bir şekilde orada yasal olarak oturmaya başlayınca seni ve çocukları getiririm dedim (KK06).

4.11.3. Göç Sonrası Paylaşım

Bu başlıkta göçmenlerin göç ettikten sonra, değişen kadın erkek rolleri, göçmenlerin toplumsal cinsiyet konusuna bakışları ve 2. Neslin bu konu hakkındaki düşüncelerine yer verilecektir.

Şimdi şöyle, hani şaka bir yana mesela yengene bir şey olsa ona yardım edersin. Bu eşlikten öte bir şeydir. Bulaşık da yıkarım, ev de temizlerim çünkü burada öyle memleket gibi değil. “Aa sen evi temizledin kılıbık oldun.” Değil. Çünkü hayatı ortak paylaşıyorsun, bütün sorumlulukları ortak paylaşıyorsun. Bütün bir evin yükü de az değil yani, çamaşırymış, bilmem neyiymiş, yemeğiymiş, bulaşığıymış... Yani artık bence bulaşık yıkamışsın, evi temizlemişsin, yok çocuğun altını değiştirmişsin o tür şeylerin bence kapanması lazım yani. Ben onu artık şey görmüyorum yani, burada da öyle artık kimse yadırgamıyor. Artık erkekler bebeği arabasına koyar gezdirir dışarıda yani anormal karşılanmıyor (KK03).

Eşi hakkında konuşuyor) Yapıyor, yardım ediyor yani. Bulaşık yıkıyor sadece yemek yapmıyor bilmiyorum deyip kaçıyor, onun dışında yapıyor temizlik de yapıyor, bulaşık da yıkıyor (KK04).

Kadın erkek konusunda, beni en çok şu şaşırttı, ilk gittiğimizde kadınların ve erkeklerin kahvede yan yana oturduğunu görmek

beni şaşırtmıştı bir de otobüs şoförü kadın gördüğümde de şaşırmıştım. Kadın erkek konusunda bu farklılıklara alışmam zor olmadı, çünkü olması gereken buydu, bir de babam beni Türkiye’de de biraz erkek gibi büyüttü, babam bana araba sürmeyi öğretmişti, silah kullanmayı öğretmişti (KK01).

(Eşi hakkında konuşuyor.) İş arkadaşlarıyla yemeğe giderler, eğlenceye giderler. Beraber, topluluk olarak giderse garip gelmiyor. Çünkü alışıyor insan ister istemez ama tabii ki arkadaşlık şeyine (ilişkisini kastederek) bağlı tabii ki, iş arkadaşlığı olabilir, başka arkadaşlık olabilir. Garipsemiyorum artık yani böyle güvendiğimiz için artık birbirimize rahatsızlık verici bir şey olmuyor (KK06).

Yani biz doğduğumuz, büyüdüğümüz zaman yani daha çok kendi evimizde, Türkiye’de, her şeyin temizliğini, çamaşırımızı, bulaşığımızı hep annemizin yaptığını, yıkadığını gördük. Ama bu ülkede kadınla erkek o kadar eşit ki birbirlerine yardım etmek zorundalar yani ama bunu da tabii şuna bağlıyorum şimdi genelde zaman baktığımızda Türkiye’de önceden hep erkekler çalışırdı bayanlar ev hanımı diye, öyle gördük yani ama İsveç’te bayanlarla erkekler eşitler yani, ikisi de çalışıyorlar, ikisi de aynı şartlarda aynı hayatı yaşıyorlar. Yani sonuçta bir erkek evdeyse erkek yapıyor, kadın evdeyse kadın yapıyor, ikisi de evdeyse fark etmiyor bölüşüyorlar işleri ama Türkiye’de daha çok- yani öncesi için söylüyorum- şu an net yüzdesini bilmediğim için, erkek gidip çalıştığı için bütün işi kadınlara bırakıyorlardı bir de tabii Türkiye’de “Ben bulaşık yıkamam, ben çamaşır yıkamam.” Dediğim oluyordu yani kendim açımdan söyleyeyim ama bu ülkeye geldiğimde bu fikrim kesinlikle ve kesinlikle değişti yani (KK10).

KK04, göç sonrası eşinin akrabalarıyla daha yakın ilişkiler içerisinde olmasından kaynaklı olarak, kendi üzerindeki toplumsal cinsiyetten kaynaklanan baskının orada ilk zamanlar arttığını aşağıdaki sözlerle anlatmıştır.

İlk geldiğimiz yıllarda konuşuluyordu ben etek giydiğim zamanda bile, boyu bile konuşuluyordu (akrabalarını kastederek) yani, ben Türkiye’deyken daha rahat daha güzel giyinirdim (KK04).

Şimdi şöyle, gerçekten o çevre baskısı var burada biraz yani daha çok farklı bir kültür içinde yaşadığın için, o yüzden çevre baskısının etkisi daha fazla burada. Yani bazı şeyleri kendin için yaşamıyorsun sanki o çevre sana ne diyecekse kendini ona göre adapte ediyorsun. Mahalle baskısı diyorlar ya hani deyim yerindeyse (KK03).

4.12.Aynı Kalanlar/ Korunanlar/Değişenler

Yaşam döngüsünün en önemli unsuru olan doğum, erginleme, evlenme ve ölüm ritüellerinin yanı sıra askere gönderme gibi özel günlerde giyilen giyim kuşam ait olunan topluluğun kültürünü yansıtır. Bu giysilerde kullanılan renkler, biçimler, giysi tamamlamayıcılar ve diğer geleneksel her tür giyim kuşam pratiği geleneksel öğretilerde, toplumun yadırgamayacağı doğrultuda gerçekleşir. Gelenek ve göreneklerin etkisi ile gelişen bu giyim anlayışında zaman ve mekân dışı bir algı söz konusudur. Buna simge toplumlarının yaşam biçimleri içinde gelişmiş olan giyim kültürünün konuları olarak değerlendirmek gerekmektedir. Simge toplumlarında doğum- yaşam ve ölüm ile belirlenen yaşam döngüsünde üretim ve çevresinde gelişen her tür gelenek “üreme ve soyun devamlılığı” esasına göre biçimlenir. Bu yöndeki her tür temenni geleneksel giyim kuşam parçalarında kullanılan renk, desen, biçim ve form sembolizminde kendisini gösterir (Şahin, 1999) Kültür, insanın varoluşu boyunca yıllar içinde biriken gelenek, görenek ve yaşam biçimlerini içerir. Ayrıca kültür, sosyal aktörlerin ve her düzeydeki insan etkileşiminin kendi kimliğini oluşturmaya da hizmet eder. Kimlik siyaseti bağlamında kültür genellikle insan eylemine rehberlik eden değerler, normlar ve dünya görüşleri olarak anlaşılır. Kültür, uluslararası ilişkiler disiplininde devletlerin birbirleriyle etkileşiminde önemli bir faktördür. Bu kültürel farklılıklar bireylerin, grupların ve devletlerin iletişim ve iş birliği becerilerini zorlayabilirken, 21. yüzyılda kültür daha fazla dijital unsur içeren bir duruma evrilmektedir. Özellikle son yıllarda küreselleşmenin de etkisiyle kültür, çağdaş değerlere hizmet etmekte ve ulusal, dini ve etnik kimlik için önemli bir mücadele alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda uluslararası göç kültürel etkileşimi de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda kendi kültürleri göç ettikleri ülkenin kültürü ile etkileşim

halindedir. Bu noktada kültürleşme kavramı ortaya çıkmaktadır. Zamanla, kültürler bazen asimile edilir ve bazen de göç yoluyla bütünleşir. Göç edilen ülkenin göçmenlere karşı tutumu burada önemlidir. Çünkü gösterilen tavır bazen göçmenlerin ülkeye entegrasyonunu desteklerken bazen de dışlanma durumu ile karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde sosyal, siyasi, ekonomik, güvenlik gibi birçok konuda olumsuz getirileri olduğu görülmektedir.

Giyim, kuşam kültürden kültüre yukarıda açıklanan sebeplerle farklılık göstermektedir. Küreselleşme ile dünya genelinde giyim kültürü birbirine yaklaşırsa da hala bir insanın giydiği kıyafetler kendisiyle ve kendisinin aidiyetiyle ilgili mesajlar içerebilmektedir. Bu sebeple, göç eden toplulukların giyim alışkanlıkları da çalışmanın önemli başlıklarından biri olarak değerlendirilmiştir.

Herhangi bir giyimde fark yoktu giyimde. Zaten biz daha ilerdeydik onlarda giyimde. Giyime fazla önem vermeyen bir topluluk İsveç topluluğu. KK06

Düğünlerimiz aynı Türkiye'deki gibi bir salon tutuyoruz, yemekli düğünler veriyoruz halaylar giysiler her şey aynı. Takı kültürü de devam ediyor (KK01).

Aynı şeyi aylarca giy ne kimse sorar ne sen kıyafeti önemsemiyorsun öyle yoksa var ya burada istediğin gibi giyinebilirsin, istediğin gibi kuşanabilirsin, yani öyle bir şey değil (giyim sorunu olmadığını kastederek). Ama gösteriş yok. Türkiye'de daha çok dikkat ediyorsun (KK03).

...Çünkü bizde giyim aynıdır ha burada ha orada aynı Giyim şeyi (tarzını kastederek) aynıdır... (KK11).

Çalışmada da katılımcıların söylemlerinde, kültürlerini korumaya yönelik reflekslerinin daha baskın olduğu görülmüştür.

Şimdi (biraz uzatarak) bazı insanlarımız çok çabuk değiştiler. Yani kendi kültürlerini unutarak... Ama genel olarak mesela kendi çevremiz ve ailemizi göz önüne aldığımızda misafirperverliği seven bir topluluğuz, onu devam ettirmeye çalışıyoruz, tabii ki eksiklerimiz olabilir onu göremiyoruz yani yaptıklarının eksiklerini

göremiyorsun ama yaptığımız şeylere (davranışları kastederek) göre yine de misafirperverliğe çok önem verdiğimiz için devam ediliyor, İsveç'te de devam ediliyor (KK06).

Westin ve Dingu-Kyrklund (2000)'a göre diğer Avrupa ülkelerine kıyasla İsveç, daha özgürlükçü, kurumsal ve organize entegrasyon politikalarına ve belediyelere sahiptir. Ayrıca göçmenler konusunda halkın daha olumlu kanılara sahip olduğu bir ülkedir ancak bunlara rağmen entegrasyon süreciyle ilgili bazı zorluklar yaşamaktadır.

4.12. Geçiş Ritüelleri

Toplumların alışkanlıkları, görenekleri, törenleri, anma günleri, ritüeller (evlilik, ölüm ritüelleri) vb. yine ulusallık kavramını belirleyen “tipik” özelliklerle karşımıza çıkarlar (Kasap, 2019: 45).

Geçiş dönemleri, insanın sadece kendisinin değil toplumu meydana getiren diğer bireylerin de beklentilerinin tazelenmesine, zenginleşmesine vesile olur (Eroğlu, 2017: 258). Gordon Marshall'a göre ritüel “uygun zamanlarda yerine getirilen ve sembollerinde kullanılabildiği sık sık tekrarlanan bir davranış modelidir. Ritüellerin etkili olduğu başlıca toplumsal alanlardan birisi dindir, ancak ritüelin etki alanı seküler ve gündelik yaşama kadar uzanır (Marshall, 1999: 623).

Bayramlar bir cemaatin bütün üyeleri tarafından paylaşılan ve “insanlar, gruplar, mekanlar ve doğal görüngülerin bir bitişiklik ilişkisi içinde olduğu ve bu ilişkiyi temasa ve ortak yakınlıklara dönüştürdüğü katılım aracılığıyla ortaya çıkan” (Tambiah, 2002, 148). Van Gennep'in (1960) geçiş dönemleri için tayin ettiği ayrılma, liminalite (eşik) ve bütünleşmeden ibaret üç aşamayı benimsemekle birlikte “geçiş törenleri”, bireye; tanımlanmış belirgin bir durumdan bir başkasına geçişte yardımcı olmak (Çobanoğlu 1999: 160). Toplumsal birliğin kazanılması ve yeniden üretilmesinde dinin ve ritüellerin üstlendiği işleve farklı araştırmacıların vurgu yaptığı bilinmektedir (Assmann, 2015: 65; Atay, 1996: 122; Atay, 2016: 49)

Göçmenlerin geçiş ritüelleri antropoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi alanlarda geniş çapta incelenmiştir. Bu ritüeller genellikle, göçmenler yeni çevrelerinde ve sosyal çevrelerinde gezinirken bir kültürel uyum ve kimlik oluşumu sürecini içerir.

Antropolog Clifford Geertz, "Kültürlerin Yorumlanması" adlı kitabında göçmen geçiş ritüelleri kavramını ele alıyor. Geertz, bu ritüellerin göçmenler için "kendileri için yeni bir yer duygusu, yeni bir benlik duygusu, yeni bir topluluk duygusu yaratmanın" bir yolu olduğunu savunuyor (Geertz, 1973, 456). Bu ritüellerin göçmenlerin yeni kültürlerini anlamaları ve içinde kendilerine yer edinmeleri için önemli olduğunu belirtiyor.

Sosyolog Alejandro Portes, "Göçmen Amerika: Bir Portre" adlı kitabında göçmen geçiş ritüelleri kavramını ele alıyor. Portes, bu ritüellerin göçmenler için "yeni sosyal bağlar ve yeni ağlar yaratmanın" bir yolu olduğunu savunuyor (Portes, 1995, 23). Göçmenlerin bu ritüelleri yeni ülkelerindeki başkalarıyla bağlantı kurmak, yeni ilişkiler kurmak ve yeni bir topluluk duygusu oluşturmak için kullandıklarını belirtiyor.

Psikolog Mary P. Koss, "Geçiş ve Adaptasyon: Göçmen Deneyimi" adlı kitabında göçmen geçiş ritüelleri kavramını ele alıyor. Koss, bu ritüellerin göçmenler için "göç etmenin stresi ve belirsizliğiyle başa çıkmanın" bir yolu olduğunu savunuyor (Koss, 2000, 45). Bu ritüellerin göçmenlerin yeni çevrelerine uyum sağlamaları ve yeni ülkelere ait olma duygusu bulmaları için önemli olduğunu belirtiyor. Sonuç olarak, göçmenlerin geçiş ritüelleri göçmenlik deneyiminin çok önemli bir yönüdür. Bu ritüeller, göçmenlerin yeni çevrelerine uyum sağlamalarına, yeni kimlikler oluşturmalarına ve yeni bir topluluk duygusu oluşturmalarına yardımcı olur.

4.12.1. Çocuklar Nasıl İsimlendiriliyor?

İsimler, toplumsal hafızadan ve kültürel bellekten evrilerek ortaya çıktıklarından toplumsal yapıda, kültürde meydana gelen değişimleri de içinde barındırmaktadır. Bu nedenle isimler ve isimlendirme gelenekleri her kültürde farklı anlamlarla yüklüdür. Özetle kişilerin ve toplumların isimlendirme tercihi popüler kültür, medya, aile, etnik kimlik, din, ideoloji ve politika gibi değişkenlerden etkilenir (Şahin, 2017). Çoğu zaman isimlendirme öteki gruplardan farkı ortaya koyma işlevine sahip olması yanı sıra seçilmiş olan ismin kullanımı etno-dinsel kimliği yansıtmada da etkilidir (Harrison, 1999: 69).

Goethe Dichtung und Wahrheit'ta göre, "insanın özel adı, sadece onun üzerinde asılı duran, sağını solunu çekeştirebileceğiniz bir palto gibi değildir, aksine

kendi derisi gibi ona uyum sağlayarak gelişmiş, zarar vermeden soyulması ve sıyrılması mümkün olmayan, insanın üzerine tam oturan bir elbisedir (Yalçınkaya, 2015: 364). According to Yonge (1863) “we shall find the history, the religion, and the character of a nation stamped upon the individuals in the names they bear (Close, 2012: 1).

Her çocuk kendisine verilen isimle diğer bireylerden ayrılır ve tek başına bir birey olarak kabul edilir, ayrıca isimler genellikle çocuğun, toplumdaki yeri, cinsiyeti, sınıfı, dini ve etnik kökeni hakkında bilgi verir. Yonge (1836)’ye göre “Bir ulusun tarihini, dinini ve karakterini, o ulusun bireylerinin taşıdığı isimlerden yola çıkarak bulabiliriz.” Doğal ve kültürel bir ortama bakıldığında, somut veya soyut ismi olmayan hiçbir şey yoktur. Gündelik hayatta, bu isimleri, haklarında pek de düşünmeden kullanıyoruz. Oysa her insan kendi ayırt edici ismine sahiptir ve bu isimler onları özel hayatında da kamusal hayatlarında da adeta bir kimlik gibi ayırt etmeye yarar. Goethe Dichtung ve Wahrheit’e göre “Bir insanın ismi, o insanın omuzlarında asılı bir ceket gibi değil tersine, üzerine tam oturan muhteşem kesilmiş, cildi gibi kişinin kendisine zarar vermeden çıkarılabilecek veya bir kenara asılamayacak bir elbisedir”. Antropolojik insan isimlendirme(antroponom), etnonim, topnimi çalışmaları, sınırlı bazı antropologların konuyu işaret etmesine rağmen 1960’lara kadar herhangi bir ilgi görmedi. Kişi isimleriyle ilgili çalışmalara, antroponom denilir. Antroponom, soy bilimi, sosyoloji ve antropolojiyle ilişkili bir alandır. Ulusların tarihine ve karakterine bile açıklama getirmeye vakıf görülen bu konunun, göç olgusunun içerisindeki değişimine değinmek de çalışma için önemli gördüğümüz bir noktaydı. Yukarı açıklandığı üzere, isimler insanların hem bireysel olarak, birçok karakteristiği hakkında bilgi verirken hem de toplumsal olarak, aidiyetlerine, dinlerine veya tarihlerine ilişkin bilgi verir. Dolayısıyla, göç etmiş bir topluluğun isimlendirme alışkanlıklarındaki değişiklikler kendilerinin bile fark etmediği bilinçaltılarında gerçekleşen aidiyet hissindeki değişimlere ışık tutabilir. Gerçekten de katılımcılar arasında çocuklarına isim verme kriterlerinin değişmesi bu önermeyi doğrular niteliktedir.

Bir çocuk doğduğundaki altın takma, ziyaret etme gibi geleneklerimiz aynı Türkiye’deki gibi devam ettiriliyor (KK01).

Biz ben kendi çocuklarıma şey isim koyduğumda düşünüyordum dedik “buraya uygun ama yine bize göre “yani şimdi Bunyamin, Bunyamin Kürtçe var bizim akrabaların da akrabalarımız falan da var ama burda Benjamin gibi kullanabiliyorsun ondan oturu Bunyamin’in ikinci adi var o da %100 kurtce Heval diye arkadaş manasıyla şimdi Bünyamin’in adı Bünyamin Heval (KK05).

Çocuğumuzun ismi Roza. Sadece Kürtçe anlamı çok güzel olduğundan dolayı öyle koyduk başta. Ama sonradan tabi “Rosa” z ile değil de s ile burada da olan bir isim bunu da bildiğim için daha da uyumlu olduğunu düşündük. Avrupai bir isim olması Roza açısından da kolaylık olacağını düşündük (KK04).

İş başvurularında ismimiz yabancı olduğu için orada arkadaşlarım çok zorluk çekti. Ben öyle bir şey yaşamadım çok şükür, benim ismim hiçbir zaman benim için bir engel olmadı. Tabii okuduğum okullar, üniversite yardımcı oldu bana o konuda hani iş bulma konusunda ama arkadaşlarım, en çok, en zor olan bu isim konusu, iş başvurma konusu, iş bulma, en zor olan o. Bu durum bende çocuklarıma İsveççe isim koyma isteği uyandırdı. Ben çocuklarıma Türkiye’de Kürt isimlerini koymadım yani böyle isimler buldum. (Liam ismini kastederek) (KK09).

Bizim zamanımızda biz kendi kültürel isimlerimizi veriyorduk ama bizim çocuklarımız, Avrupai isimler koymayı tercih ediyor, bazen 2 dilde de anlamlı diller de seçilebiliyor. Bazı akrabalarımız gerçek ismi Türkçe olmasına rağmen, İsveççe isim kullanıyorlar bu bazen iş hayatında yabancı gibi gözükmemek için bazen de sosyal ortamlarda farklı gözükmemek için oluyor (KK01).

Bazı isimlerin daha avantajlı olduğunu düşünüyorum. Çocuğuma Robin ismini verdim. Bazıları hani ben baba olduğumda adını Hasan yapsam, Muhammet yapsam, yarın büyüse iş konusunda biraz problem çıkabilir diye düşündüm. O zamanlar öyle idi tabii ki bu zamanlar fazla öyle değildir bence. Yani eğitime göre, mesleğine göre herkes eşit (KK11).

Şimdi kendi dilimize hasret kaldığımız için kendi adıma söylüyorum Kürtçe isimleri veriyorum. Çünkü Türkiye’de veremediğimiz isimleri burada kendilerine verdik. Yani okullarda iş yerlerinde kendi Kürtçe isimleriyle çağırılıyorlar KK06.

Ben çocuğuma Millian ismini verdim bu Avrupalıların kullandığı bir isim. Çocuğumun ismi yüzünden önyargıya maruz kalmasını istemedim. Eğer onun hayatını biraz bile kolaylaştıracaksa illaha Türkçe ya da Kürtçe isim olsun diye directmem, onun için bunun iyi olacağını düşündüm (KK17).

Çocuğumun ismi Kürtçe. Ama aileden aileye değişiyor mesela biz çocuklarımızla ana diliyle önce konuştuk, sadece ana dilini öğrendiler ondan sonra İsveç okuluna gidip İsveççe konuşmaya başladılar. Okula giderken mesela biz onlara Kürtçe ders de istedik, haftanın bir günü Kürtçe ders görüyorlardı. Bu bütün insanlar için geçerli mesela Somali’den de gelsen Türkçe de istesen, hangi dilden istiyorsan onlar haftanın bir gününü özel ders senin için ayarlıyorlar, bir öğretmen tutuyorlar bunun için (KK15).

4.12.2. Düğünlerimiz Aynı Türkiye’de ki gibi

“Kolektif kimlik bağlamında, törensel içeriğin kolektif hayatı nasıl düzenlediğini akılda tutarak, aile ve evlilik törenlerine yeniden bakarsak; evliliğin törensel içerimlerinin, kolektifin içinde bulunduğu sosyal düzeni güvenceye aldığını belirtebiliriz” (Depeli, 2009: 57)

“Toplumsal düzene yaslanan törensel uygulamalar, aslında gündelik yaşamın inanç ve değer sistemlerini düzenlerler; gündelik hayatın akışını denetim altına alırlar. Evlilik töreni ailenin kutlanması olarak, toplumsal cinsiyet olarak kadınlığı, erkekliği hatta çocuğun pozisyonunu ve aile içi ekonomiyi düzenler” (Depeli, 2009: 59).

İlk kuşak göçmenler, genel olarak göç etmeden önce evlilerdir, pek azı orada evlenmiştir ve bu evliliklerde yine kendi kültürlerinden bazen de akraba kişilerle olmuştur. İkinci kuşağın ise evliliklerinde kendi kültürlerinden olmayan kişilerle evlilik daha yaygındır bu konu hakkında değerlendirilmeye yer verilecek b başlıkta,

göçmenlerin başka kültürlerle evlilikleri konusunun hayatlarında yarattıkları etki de değerlendirilecektir.

Ben 1 yaşında geldim İsveç'e dolayısıyla İsveç'te doğdum diye bile düşünebiliriz, tamamen buranın kültürüyle buranın diliyle büyüdüm, İsveçli kız arkadaşım da oldu, İspanyali da ama onların düşünce yapısıyla bizimki evlilik konusunda biraz farklı, bizim Kürt kültüründe, eşimin benim anneme babama saygı duyması, sözlerini önemsemesi önemli, annem babam bizi ziyarete gelince onları iyi karşılaması önemli, bunu İsveçli birinde bulsam onunla da evlenebilirdim ama tesadüf oldu yine Kürt kökenli birinde buldum, bu Kürt olduğu için değildi bu tip kriterlerime uyduğu içindi ve iyi anlaşabildiğimiz, birbirimizi sevdiğimiz içindi (KK17).

Düğün, bir çiftin ebediyen beraber yaşama kararını, tanıdıkları ve dostları ile birlikte kutladıkları eğlencedir. Dünyanın her yerinde, farklı kültürlerde farklı şekilde gerçekleşir. Hep aynı kalan en önemli noktaları, çiftin artık birbirlerine ait olduğunu gösteren sembollerin önemli bir rol oynamasıdır. Ayrıca çiftin velilerinin, bu beraberlik ile memnun olduklarını göstermeleri de çoğu kültürde önemlidir. Antropolojik bakış açısında düğünlerin kültürdeki yeri çok önemlidir ve o kültür ve o kültürün tarihi hakkında bize birçok mesaj verir. Bu sebeple, düğünlerin göçten nasıl etkilendiğinin incelenmesi çalışma için önem arz etmektedir.

Düğünlerimiz aynı Türkiye'deki gibi bir salon tutuyoruz, yemekli düğünler veriyoruz halaylar giysiler her şey aynı. Takı kültürü de devam ediyor (KK01).

Düğünlerimiz tabii ki ön planda kendi dilimizde olduğu için Kürtçe. Ama mesela ortanca oğlanı ben evlendirdiğim için her türlü müzikle gelen misafirlere, kültürlere göre az da olsa zaman ayırdık yani. Bu Arap müziği olsun, İsveç müziği olsun, yabancı müzik çeşitleri olsun, İran müziği olsun. Gelen misafirlere göre eğlenmeleri için o şeyi (Kültürel birlikteliği sağlamaya çalıştığını kastederek) göz önüne alarak yaptım yani. Mozaik gibi bir düğün oldu diyelim (KK06).

Düğünlerde vefatlarda falan hâlâ Türkiye'deki gelenekleri sürdürüyoruz (KK04).

Düğün salonuna kadar Türkiye'deki bir alana benziyor, halaylar aynı halaylar, çalan şarkılar aynı şarkılar, giyimler aynı giyimler Türkiye'deki kültür orada düğün konusunda devam ediyor (KK03).

Benim eşim de Kürt kökenli ben de. Bizim düğünümüz Türkiye'deki düğünler gibiydi, Türk, Kürt, Arap, İsveçli birçok misafirimiz vardı düğünde o sebeple her dilden müzikler çaldık. Her kültürün danslarını ettik ama giysiler de usuller de Türkiye'deki düğünler gibiydi, eşim yabancı olsaydı o zaman İsveçlilerin yaptığı tarzda bir düğün yapardık, bu biraz kiminle evlendiğinle alakalı (KK17).

4.12.3. Cenazemiz Türkiye'de ki gibi

“Ölüm, toplumsal gerçekliğin üzerine kurulduğu önemli olgulardan birisidir. Ölmenin başladığı andan ölüm sonrasına kadar uzanan süreci kapsayan bu alan, aynı zamanda insanlar arasında karşılıklı sosyal ve simgesel bir ağ ören gerçekliği de ifade etmektedir. Ölüme verilen tepkilerin kültürel topluluklar için ortaklığı, kişinin kaybıyla oluşan boşluğun ve kaybın kapatılması için toplulukların çeşitli pratikler oluşturmasıdır” (Sağır, 2016: 3).

Geçiş ritüellerinden birisi olan ölüm hem biyolojik hem de sosyal anlamda kişinin ait olduğu sosyal bağlardan koparak silinip gitmesidir (Uhri, 2018). İnsanlığın yaşam döngüsünde ayrılmaz parçalardan biri olan ölüm, başından beri üzerinde düşünülmüş ve tanımlamaya çalışılmış bir olgudur. İnsanlar aslında ölümü düşünerek hayatın anlamını deşifre etmeye çalışmışlardır. Bu nedenle ölüm, geçmişten geleceğe tüm kültürlerde, topluluklarda ve dinlerde ciddi bir olgu olmuştur. Nitekim çalışmada katılımcıların da sözlerinden anlaşılacağı üzere göç eden insanlar dahi bu konuda kültürlerini aynen devam ettirme hassasiyeti göstermişlerdir.

Ölüme ilişkin adetlerimiz de aynı devam ediyor, mevlüt okuma yemek verme hepsi aynı devam ediyor bu geleneklerimizi bırakmadık (KK01).

Cenazeler, Türkiye’deki gibi devam ediyor. Müslümanların aldığı bazı topraklar vardır, aynı Türkiye’deki gibi. Millet gidiyor orada Müslüman şartlarına göre cenazelerini gömüyorlar (KK11).

Tabii tabii tabii, cenaze gelenekleri devam ediyor. Hatta daha çok birbirlerini sahipleniyorlar (KK03).

4.12.4. Kutsal Günler: Bayramlar

Dini bayramları bazen fark etmiyoruz bile, hiç bayram gibi olmuyor, herkes çalışıyor. Tatil olmaması bunda etkili tatil olsa yine toplanırdık kutlardık (KK01).

Hayır, dini bayramlar kutlanmıyor. Sadece kendi ailemiz arasında, tanıdıklarımız arasında ya ziyaret ya da telefon mesajlarıyla. Zaten genellikle burada bayramlarda çalışma devam ediyor. Mesela Türkiye’de bayram tatili, burada tatil olmuyor (KK06).

Pek değil. Ama ilk başlarda gidiliyordu, yapılıyordu, gidip bayramlaşıyordu. Ama bu son on yıldır öyle bir şey yok. Kalkmış. (Dini bayramların kutlanılıp kutlanılmadığı sorulunca) (KK04).

4.13. Özlenilen Şeyler: Anavatandan Tatlar ve Mutfak

Göç eden bireylerin evde olma duygusu gıdaların tadı, rengi ve içeriği aracılığıyla anlamlı hale dönüştürmektedir (Mintz ve Du Bois, 2002:99). Böylelikle “yemek kültürü bir toplumda yiyeceğin üretiminden tüketimine kadar izlediği süreç ve bu sürece bağlı olarak ortaya çıkan maddi, manevi kültürel öğelerin oluşturduğu önemli bir kültürel sistemdir” tanımlaması (Şahin, 2003; Şahin, 2010).

Toplumların yeme-içme konusundaki alışkanlıklarının arka planında pek çok neden yatmaktadır. Her şeyden önce yeme sadece fizyolojik değil, aynı zamanda psikolojik, ekolojik, ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel süreçlerin kesişmesi olarak ele alınabilir (Beardsworth ve Keil, 2011: 21). Buna paralel bir açıklama ise, yemek yemenin, bireyin hayatındaki günlük fizyolojik bir aktivite olduğu ancak buna ek olarak toplumun sosyal, politik, ekonomik ve estetik bakış açıları üzerine derin etkisinin varlığı olduğudur (Sobreira, Garavello ve Nardoto, 2018: 7). Her toplumun kendine özgü yemek ve mutfak kültürü bulunmaktadır. Çevre, dinsel inanç, kültürel

edinimler, sosyal ve etnik gruplar, eğitim düzeyi ve kültürel miras gibi nedenler yeme mutfağı şekillendirir (Şahin, 2003: Şahin, 2010). Bir iletişim şekli olan misafirlik ve misafirlikte belirli kuralların tekrarları sayesinde kültür hatırlanabilir kılınır. İşte bu yolla, “toplumlar öz imgelerini hayali olarak oluştururlar ve yarattıkları hatırlama kültürü ile bu imgeyi kuşaktan kuşağa iletirler.” (Assmann 2001: 23). Kuşaktan kuşağa iletilen nesnelerden birisi iletişim sistemi, prestij göstergesi, bir durum ve davranış (Barthes, 1997: 21) olarak da tanımlayabileceğimiz yeme geleneğidir. Poole (2003: 12) biçimsel olarak farklı formlarla günlük yaşamın içinde yer bulan yemeğin ritüel ve kutlamalarla, duygusal ve hatırlamaya yönelik işlevselliğiyle nasıl önemli bir yeri olduğuna vurgu yapar. Kurulmuş ilişkileri devam ettirmek komşuluk, arkadaşlık dostluk gibi kurumların da devamlılığını sağlar. Bu kurumlardan biri olan dostluk, ister küçük ölçekli toplumların akrabalık ve soy ilişkileri olsun, isterse modernitenin kurumsallaşmış biçimleri olsun, toplumsal yaşamın “yapılandırıcı yapılarını” oluşturan bağlarla yakından ilişkilidir (Beer ve Gardner, 2015).

Bu başlıkta göçmenlerin, yemek kültürlerinin ne yönde değiştiği hakkında bilgi verilecektir. İsveç’e giden göçmenlerin Türkiye’yle ilgili en çok gıda ürünlerini özledikleri ve Türkiye’den gelen akrabalarından bunları talep etmesi konusunda teorik temellendirme yapılacaktır.

Helal mı? Haram mı?

Başta yemek yerken zorlanıyorduk, haram mıdır helal midir bilmiyorduk. Sorduğumuzda da neyi sorduğumuzu anlamıyorlardı (KK02).

Evde yapılmış burada yapamadığım diyelim ki biraz biber salçası, otlu peynir çünkü onu biz yiyemiyoruz, diğer bölgelerde de yiyemiyoruz. Kuzenim getiriyor bir parça ondan getirmiştik bir de özel bir yarım kilo kadar tereyağı, başka da bir şey getirmiyorum çünkü burada da var diyorum. Özlediğim şeyleri gittiğimiz yerde yiyelim o zaman tadı damağımızda kalıyor ben buna inanıyorum (KK04).

Özlüyorum ya toprağı, akrabaları, yemekleri, kültürü, havayı işte her türlüşünü insan özlüyor orada (KK11).

Şimdi eskiden Türkiye’den gelenlere (gölerek) baklava getirmelerini tavsiye ediyorduk, şimdi o sorun da ortadan kalktı, şimdi burada bir Antepli bir arkadaş var o bir yer açmış Türkiye’deki baklavanın aynısını, o yüzden şimdi açılan büyük mağazalar var Türkiyeliler tarafından olsun Araplar tarafından olsun yani Türkiye’de olan her şeyi burada alabiliyoruz yani. O konuda bir sıkıntımız olmuyor (KK06).

İsveç’e dönerken orada olmayan yemekleri götürüyoruz, bulgur mercimek peynir, salça götürüyoruz (KK02).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 Pandemisi sebebiyle, yüz yüze değil de siber etnografi ya da netnografi olarak adlandırılan nitel çalışma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, katılımcıların duygu durumlarını anlayabilmek, konuşulan konuların onlara hissettikleriyle, sözleri arasındaki uyumu veya çelişkiyi gözlemleyebilmek bir nebze daha zor olmuştur, ancak teknolojinin verdiği görüntülü ve sesli görüşme, kayıt alma imkanlarıyla bu zorluklar aşılmış bir noktada da daha biz araştırmacıları daha dikkatli ve detaycı olmaya itmiştir.

Göçün nedenleri birçok farklı tasnife tabi tutulmuştur, çalışmada incelenen göç tipinin ise, zorunlu göç ana kategorisinde, politik göç olarak sınıflandırmak mümkün, katılımcıların sözlerinden kesitler bu gözle incelenince, her göçmenin göç olgusundan beklediği sonucun farklı olduğu, beklentilerin karşılanması veya göç etmekten duyulan memnuniyetin farklı olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğu önce sığınmacı daha sonra mülteci statüsünde bulunmuş kişilerdir, çalışmadaki kişilerin kalan kısmı ise düzenli göçmendir, enteresan bir şekilde her ne kadar gittikleri tarihlerin farklılığı da bu sonuca sebebiyet vermiş olabilse de sığınmacı/mülteci statüsündeki göçmenlerin, göç tecrübelerinin düzenli göçmenlerden daha olumlu olduğu, adaptasyon ve resmi kabullerinin daha hızlı olduğu gözlemlenmiştir. Burada, bizim yorumumuz; sığınmacı/mülteci konumundaki kişilerin gitmekten başka çaresinin kalmaması sebebiyle gittiklerinde yolunda giden her durumun onların beklentisinin üzerine çıktığı ve olumlu hisler yarattığı, ancak düzenli göçmenlerin, belirli beklentilerle gitmelerinin onların beklentileri karşılanmayınca bu durumları olumsuzluk olarak yorumladıkları yönündedir.

Çalışmada, göçün kaynağı Mardin şehridir, bazı göçmenler basamak olarak İskenderun şehrinde de bulunmuşlardır. Mardin, tarihten bu yana demografik olarak, birçok farklı etnik kökenden ve dinden insanın uyum içerisinde yaşamış olduğu bir şehir olduğundan, göçmenlerin gittiği ülkelerde, ülkenin yerli halkının, kendi kültürlerinde alıştıklarının çok dışındaki hareketlerine dahi hoşgörülü yaklaştıkları ve anlamaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Kendilerine yabancı olan bu kültüre karşı asla, düşmanca veya dışlayıcı bir yorumda bulunmamışlardır. Aynı şekilde İskenderun da

yukarıda sayılan yönlerden Mardin’le benzerlik gösterdiği gibi Mardin’e göre daha Avrupai bir yaşamın hakim olduğu bir şehirdir. Katılımcılar da İsveç’e gitmeden önce İskenderun’da bulunmalarını, çeşitli yönlerden bir avantaj olarak yorumlamışlardır. Bu yönlerden bazıları, başka bir yerde yaşamaya alışmak, aileden uzakta olmaya alışmak, insanların daha “açık” giyinmesine alışmak, turistlerin da olduğu bir şehir de yaşamak olarak katılımcılarca sayılmıştır.

Göçün sebebini birçok katılımcı 12 Eylül 1980 Darbesi olarak göstermiştir. Darbe dönemleri dünyanın hemen her yerinde, demokrasinin işleyişini durduran, anayasanın çiğnendiği, birçok insan hakları ihlalinin gerçekleştirildiği dönemler olarak yorumlanırlar, 12 Eylül 1980 Darbesi de bunun bir istisnası değildir. 1980 Darbesi, Türkiye siyasi tarihinde ve Türkiye sosyo-kültürel yaşantısında, birçok şeyi köklü şekilde değiştirmiş, kendi mağdurlarını, kendi kazananlarını, kendi mazlum ve kendi zalimlerini yaratmıştır. Darbe döneminde ülkede birçok insan hakkı ihlal edilmiş, birçok anayasal hak çiğnenmiş ve demokratik düzen lağvedilmiştir. Bu dönemde en büyük zorluğu şüphesiz ki darbe hükümetiyle aynı ideolojiyi, aynı dini veya aynı etnik kökeni paylaşmayan insanlar yaşamıştır. Bu zorlukların, çeşitli sebeplerle katlanılmaz hale gelmesi hem dini farklılıklara sahip olan kesimlerin, hem etnik farklılıklara sahip olan kesimlerin hem de ideolojik farklılıklara sahip olan kesimlerin, ülke dışına göçüyle sonuçlanmıştır. Katılımcıların çoğu, yaşadıkları siyasi ve sosyal baskıları aşmak için ilk çözüm olarak yurt dışını görmemişler, ilk önce ülke içinde yer değiştirerek İskenderun’a gitmişlerdir. Ancak burada hayat kurma çabaları sürerken, işkence, haksız gözaltıları ve siyasi baskılar peşlerini bırakmamış ülkeyi terk etmekten başka kendilerine bir çözüm bulamamışlardır. Çalışmada katılımcılar, genellikle Kürt etnik kimliğine sahip kişilerdir, çoğunlukla da kendilerini demokrat veya sol eğilimli olarak tanımlamaktadırlar. Bu da onları darbe döneminde birden fazla dezavantajı olan konuma sürüklemiştir. Bu vatandaşlar, pek çok maddi- manevi baskıya maruz kalmış hatta, bazı vakalarda bu durum işkenceye kadar gitmiştir. Katılımcıların, İsveç’i seçmesindeki en önemli faktör de memleketlerinde bulamadıkları insan hakları ve demokrasi ortamına kavuşmak olmuştur.

Katılımcıların göç yoluna çıkışta, iki farklı yöntem izledikleri gözlemlenmiştir. Bazı erkek katılımcılar, eşlerini ve çocuklarını göçün tehlikeli gördükleri yollarına sokmak istememiş, öncelikle yalnız hareket ederek bir şekilde İsveç’e ulaşmaya çalışmış daha sonra İsveç’e yerleştiklerinde ailelerini oraya çağırmışlardır. Bazı

katılımcılar ise göçün ilk anından itibaren aileleri ve çocuklarıyla beraber hareket etmişler ve İsveç'e beraber giriş yapıp yerleşmişlerdir. Ailesiyle beraber hareket edenlerin daha kısa süreçlerde göçü gerçekleştirdiği ailesinden ayrı yalnız hareket edenlerin ise yılları bulan bir göç süreci yaşaması, iki tarafın da neden bu tercihleri yaptığını ortaya koymaktadır, göç için daha kolay ve kısa bir süreç öngören erkek katılımcılar, ailesiyle, beraber hareket etme kararı alırken, göçün sancılı geçeceğini ve uzun süreçlere yayılacağını öngören erkek katılımcılar önce yalnız hareket etme kararı almıştır. Burada toplumsal cinsiyet rolleri açısından, geleneksel bir bakış açısının katılımcılara hakim olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmada, toplumsal cinsiyet izlenimlerinin, yaşanılan toplum ve habitata göre değişmekle beraber, bazı tabularına insanlarla beraber taşındığı görülmüştür. Birlikte göç eden eşlerin, göçten sonra birbirlerine attıkları toplumsal cinsiyet rollerinde, pek bir değişiklik olmadığı ancak "kıskançlık" diye tabir edilen, kadın erkek ilişkilerinde diğer eşi kısıtlama hareketlerinin terkedildiği ve daha Avrupai bir bakış açısına geçtikleri anlaşılmıştır. Bu da insanların eşlerine biçtikleri toplumsal cinsiyet rollerinde, kendi hissiyatlarından ziyade, içinde bulunan kültürün etkili olduğunu ve "insanlar ne der?" düşüncesinin önemli bir yer kapladığını ortaya koymuştur.

Göçte, çoğunluklu olarak, insan haklarına saygılı, göçmenleri kabul etme olasılığı yüksek ve Türkiye'de karşılaşılan zorluklarla karşılaşmayacak olan ülkeler tercih edilmiştir. Avrupa Birliği genel olarak bu tanıma uymaktadır ancak, İsveç, Norveç, Danimarka gibi Nordik diye tabir edilen ülkeler bu konularda bir adım daha ön plana çıkmıştır. Çalışma İsveç'e giden göçmenleri konu almıştır.

İsveç, tarih boyunca göçe yaklaşımıyla diğer ülkelerden farklı bir ülke olarak öne çıkmıştır. 20. Yüzyılda Avrupa Birliği'nin diğer ülkelerinden farklı olarak, İsveç'in göç akınlarına maruz kalması 1940'lı yıllara dayanan Finlandiya göçüyle başlamıştır. İsveç, göç ve göçmen konularında ilk sınavı Finlandiya göçüyle vermiş ve göç konusuna her zaman gerekli önemi vermiştir.

İsveç siyasetçileri, 21. Yüzyılın başlarına kadar, çok kültürcü söylemi ön plana çıkarmış ve eğitim sistemi içerisinde çokkültürlülüğü olumlayan müfredatlar işlenmiştir. Birçoğu bu dönemden önce göç etmiş katılımcıların da göç tecrübeleri buna paralel olarak olumlu olmuştur ve kendilerini İsveç kültürüne adapte olmuş hissetmektedirler. Ancak 21. Yüzyılın başlamasıyla göç tecrübeleri de değişmiştir.

İsveç halkında 21. Yüzyılın başlarına kadar göçün olumlu algısı daha yüksekken, özellikle Sahra altı Afrika ülkelerinden ve Ortadoğu'dan başlayan zorunlu göç dalgaları, İsveç'in göçmenlere ilişkin politikalarını istediği düzeyde uygulayamamasıyla sonuçlanmış ve kültürel entegrasyondan, dil eğitimine uyumlanması iyi sağlanamamış bir göçmen nesli ortaya çıkmıştır. Geçmiş yıllarda aldığı düşük hacimli göçlere karşı, insan hakları merkezli, ekonomik ve sosyal desteklerin üst düzey olduğu bir politika izleyen İsveç, sayısı gittikçe artan göç akınları karşısında izlediği politikaları istediği şekilde ortaya koyamamış, göçmen entegrasyonunu geçmişte olduğu kadar iyi sağlayamamıştır. Bu da yeni gelen göçmenlerle, eski göçmenler arasında kültürel ve tecrübesel bir fark yaratmıştır.

Entegrasyonun eskisi kadar iyi sağlanamamasıyla beraber, göçmenlerin “ötekiliği” halk nezdinde ön plana çıkmış ve bazı siyasetçiler tarafından çıkartılmıştır. Aynı zamanda başarısız entegrasyon, gettolaşma, kriminalleşme gibi sonuçları da beraberinde getirdiğinden, göç konusu iç siyaset malzemesi haline gelmiştir. İç siyasi baskılar ve Avrupa Birliği genelinde yaşanan ekonomik sallantılar karşısında hükümet göç konusundaki tutumunu ve göçmen entegrasyonuna ayırdığı bütçeleri değiştirmek zorunda kalmış, göç paradoksal bir problematik haline gelmiştir. Burada paradoksal kelimesinin kullanılmasının temelinde yatan sebep, göçmen karşıtı tutum ve göçmenlere düşük bütçeler ayrılmasıyla, göçmenlerin negatif etkisinin azaltılamayacağı aksine daha da artacağı düşüncesine vakıf olunmasıdır.

Bunların bir sonucu olarak, farklı dönemlerde İsveç'e göç eden göçmenler, farklı göç tecrübeleri yaşamış ve İsveç'in göç politikalarını farklı şekilde değerlendirmiştir. 1990 ve öncesinde gelen göçmenler, kendilerinin İsveç toplumuna daha hızlı uyum sağladıklarını, 2010 sonrası gelen göçmenlere göre, toplum kurallarına daha özen gösterdiklerini ve İsveç devletine daha fazla minnet duyduklarını belirtmişler ve kendilerini yani “önceden” gelen göçmenleri 2010 sonrasında gelen göçmenlerden ayırmışlardır. Bunun yanında, göçmenlerin suça karıştığı yönündeki algının ve İsveç Demokratları partisinin yükselişini de yine 2010 sonrası gelen göçmenlerden kaynaklandığını ve bundan kendilerinin de rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu noktada, çalışma için önem arz eden “kültürel ırkçılık” olgusunun ortaya çıktığı kanaatindeyiz. Daha eski tarihlerde İsveç'e gelmiş olan göçmenlerin hemen hepsinde, yeni gelen göçmenlere karşı bir tutum ve ön yargı görülmüştür, bunun sebebi sorulduğunda ise, İsveç kültürüne adapte olmamaları neden olarak

gösterilmiştir. Halbuki, zamansal olarak daha uzun süre adaptasyon şansı yakalamış önceki kuşak göçmenler, adaptasyonlarında oldukça ilerlemiş ve yeni gelenlere göre çok avantajlı bir konuma gelmişlerdir. Öyle ki bu uyum, kendilerini bir Avrupalı olarak hissetmelerine, görmelerine ve değerlendirmelerine sebep olmuştur, bu elbette ki mümkündür ancak, kültürel ırkçılık bu değerlendirmenin yeni gelen göçmenlere karşı ön yargı oluşturmasıyla beraber devreye girmektedir. Uyum sağladığına inanan göçmenler, adeta kendilerini daha üst olan Avrupa kültürüne ait görmüş, yeni gelen göçmenleri de daha alt kültürlerde ısrar etmekle suçlamışlardır, bu suçlama da temelde kültürel ırkçılık olarak anılan ayrımcılığın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Çalışmada, adaptasyon farklı yönleriyle incelenmiş, yer yer adaptasyonun çok da masum olmadığı, asimilasyona vardığı noktalar tespit edilmiştir. Bunun en önemli örneğini, 2. Kuşak göçmenlerin çocuklarının isimlendirmesinde tamamen Avrupa isimlerine yönelmesinde ve 2. Kuşak göçmenlerin çocuklarının çoğunlukla Türkçe veya Kürtçe bilmemesinde görmekteyiz. Bunun yanında, katılımcıların; giyim, bebek doğumu, düğün, cenaze, damak tadı, akrabalık ilişkileri gibi konularda, Türkiye'deki geleneklerini ve alışışlıklarını devam ettirdikleri bu konuda göçün 2. Kuşağının dahi bu geleneklerin dışına çıkmadığı gözlemlenmiş, kültürlerde doğumun, evliliğin ve ölümün ne kadar önemli bir yere konumlandırıldıkları bir kez daha ortaya konulmuştur.

İsveç, göç konusuna tarihte bir problematik olarak yaklaşmazken, göçten yararlanan ve göçü olumlayan bir ülkeydi ancak, konjonktürün bir getirisi olarak ve iç siyasal baskılara karşı bir tepki olarak değiştirilen göç politikaları, diğer gelişmiş ülkeler gibi İsveç'in de göçe bir problematik olarak bakmasına sebep olarak, konuyu çözümsüzleşme yoluna itmiştir. Nitekim İsveç'e 1990'lı yıllarda göç eden göçmenlerle 2010'lu yıllarda göç eden göçmenlerin yaşadığı tecrübeler oldukça farklıdır. Çalışmaya konu araştırma boyunca, göçmenlerin ekonomiye olumsuz etkisi veya suça meyletmesiyle ilgili elle tutulur verilere rastlanamazken, aksini ortaya koyan verilere çalışmada yer verilmiştir. Ancak İsveç'in politikalarını göçü bir problematik olarak ele alma yönünde değiştirmesiyle bu durumun devam edip etmeyeceği belirsizdir. Göçmenlere karşı gösterilen bu olumsuz tutum, göçmenlerin "ötekileşmelerine" "yabancılaşmalarına" sebep olarak aslında olmayan, önyargılara dayanan bu olumsuzlamaların gerçeğe dönüşmesine de sebep olabilir.

Nitekim, göç konusuna ayrılan bütçenin azalmasıyla konut sorununa da yeterli bütçe ayrılamamıştır. Konut sorununun yarattığı Banliyöleşme, İsveç açısından göç olgusuna dair en büyük problemlerden biri haline gelmiştir. Çünkü, Banliyöleşme, göçmen gençler arasında çeteleşmeye, İsveçlilerde göçmen karşıtlığına sebep olmakta, işlenen suçlar ve burada yaşayan insanların toplumdan bağımsızlaşmasıyla hem ekonomik hayatı hem de sosyokültürel hayatı olumsuz etkilemiştir.

Çalışmada göç ve suç konusunun, siyasi hayata etkisi incelenmiş, göçmenlerin dünyanın geldiği noktada birçok ülkede siyaset için bir metaya dönüştüğü, üzerinden siyaset yapılan, oy devşirilen bir konu olduğu tespitine varılmış bunun da göçmenlere karşı olumsuz algıyı ve düşmanlığı beslediği sonucuna ulaşılmıştır.

Göç konusunun olumlu bir tecrübeye dönüşmesi her şeyden önce entegrasyon çalışmalarının etkinliğiyle alakalıdır, İsveç'in her ne kadar altyapısal olarak, 2011 yılından itibaren gerçekleşen göçmen akınına hazırlıklı değildiyse de entegrasyon politikalarından ve göçe ayırdığı bütçeden taviz vermeyerek bu akınlara ilişkin çalışmaları zamana yayarak aşabilecek olduğu düşüncesindeyim. Hem oluşturulmuş algılar sebebiyle halklar hem de yükselen göçmen karşıtı radikal siyasi partiler bu sorunların aşılmasını engelleme yönünde tavır almaktadır. Bu sebeple göçmen sorunu ülkeler için kalıtsallaşan bir sorun haline gelerek 21. Yüzyıl boyunca da bir problematik olarak görülmeye devam edecek gibi gözükmektedir.

KAYNAKLAR

Araştırma-İncelemeler

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adamson, G. (2020). "Migrants and Crime in Sweden in the Twenty-first Century". *Society Dergisi*, 57, 9-21.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Akarçay, P. (2019). "İsveç'te Göçmen Politikaları ve Entegrasyon". *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 211-212.
- Akarçay, P. (2019). "İsveç'te Göçmen Politikaları ve Entegrasyon". *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 207-222.
- Akça, İ. (2013). "Türkiye'de Ordu-Siyaset İlişkisi", A. Demirel ve S. Sözen (Ed.), *Türk Siyasal Hayatı 7. Ünite*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 170-199.
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). "Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul". *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akyol, E., Kılıç, E. C., Akın, Ö., Yaşayan, Ö. ve Önal, R. N. (2018). "Farklı bir göç rotası: Kulu-İsveç Örneği". *Turaç Hakalmaz*, HIST 200-9 (2018-2019 Fall), 1.
- Anderson, K. G. (2010). *Theorizing Gender in Development*. 23
- Anık, M. (2011). *Çokkültürlü Bir Toplumda Kimlik Algısı: İsveç'te Yaşayan Türk Göçmenleri Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anık, M. ve Şahin, K. (2016). "The Turks in Sweden in the Triangle of Acculturation, Integration and Homeland". *Turkish Studies*, 11(2), 29-56.
- Anık, M. (2008). *Çok Kültürlü Bir Toplumda Kimlik Algısı: İsveç'te Yaşayan Türk Göçmenler Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Apak, H. (2014). “Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin Örneği”. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Apak, H. (2014). “Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği”. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Appadurai, A. (1996). *Genel Olarak Modernite: Küreselleşmenin Kültürel Boyutları*. Minneapolis: Minnesota Üniversitesi Yayınları.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Aras, R. (2005). *Migration and Memory: Assyrian Identity in Mardin Kerboran/Dargeçit*. (Unpublished master's thesis), Istanbul Boğaziçi University Social Sciences Institute.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı Hatırlama ve Politik Kimlik*. (Çev. Ayşe Tekin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Atay, T. (1996). *Batı’da Bir Nakşi Cemaati Şeyh Nazım Kıbrısı Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atay, T. (2004). ““Erkeklik” En Çok Erkeği Ezer!”, *Toplum ve Bilim*, (101), 11-30
- Atay, T. (2016). *Din Hayattan Çıkar: Antropolojik Denemeler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydemir, S. ve M. C. Şahin (2017). “Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz”. *Journal of Islamic Research*, 28(3): 359-371.
- Aydın, B. (2019). “İsveç Siyaseti ve Türkiye Kökenli Göçmenlerin Katılımı”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(1), 71-108
- Aydın, B. (2019). “İsveç Siyaseti ve Türkiye Kökenli Göçmenlerin Katılımı”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(1), 71-108.
- Aydın, B. (2019). “İsveç Siyaseti ve Türkiye Kökenli Göçmenlerin Katılımı”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(1), 71-108.

- Aydın, S. (2003). “Göç”. *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. I. Ağabeyoğlu Tuncay (Çev.), Ankara: Hece Yayınları.
- Baser, B., ve Levin, P. T. (2017). *Migration from Turkey to Sweden: İntegration, Belonging and Transnational Community*. London: Bloomsbury Publishing.
- Bayram, N., Nyquist, H., Thorburn, D. ve Bilgel, N. (2009). “Turkish Immigrants in Sweden: Are They Integrated?”, *IMR*, 43(1), 90-111.
- Beckley, A. L., Johan Kardell ve Jery Sarnecki (2014). “Immigration and crime in Sweden”. *Routledge Handbook on Crime and International Migration*, London: Routledge Publishing, 41-54.
- Beckley, A. L., Kardell, J. ve Sarnecki, J. (2017). *Immigration and crime in Sweden*. In The Routledge Handbook on Crime and International Migration, London: Routledge. 41-54
- Bossetta, M. (2012). *Cultural Racism Without Race: An Exploratory Insight Into the Discrimination and Self-Perception of the Sweden Democrats*. (Master of Arts). Lund: Lund University.
- Bourdieu, P. (1984). *Ayrım: Zevk Yargısının Sosyal Bir Eleştirisi*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brubaker, R. (1992). *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brubaker, R. (1992). *Fransa ve Almanya'da Vatandaşlık ve Ulusluk*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Budak, F. ve Korkmaz, Ş. (2020). “COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği”. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.

- Bulut, M. (2019). "Immigrants' Access to Resources: the Case of Syrian Immigrants in Turkey". *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 90-99.
- Castelli, F. (2018). "Drivers of Migration: Why Do People Move?". *Journal Of Travel Medicine*, 25(1), 1-7.
- Castles, S. M. ve Miller, M. J. (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. B. U. Bal ve İ. Akbulut (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. B.U. Bal ve İ. Akbulut (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Chambers, I. (2005). *Göç, Kültür, Kimlik*. İ. Türkmen ve M. Beşikçi (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kimlik ve Kültür*. İ. Türkmen ve M. Bardakçı (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Clair, M. ve Denis, J. S. (2015). "Racism, Sociology of". *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 9, 857-863.
- Close, H. L. (2012). Hello, I Love You, Won' t You Tell Me Your Name?: An Anthropological Investigation of Naming. *Senior independent Study Theses*. The College of Wooster Libraries Open Works.
- Cohen, J. ve Sirkeci, I. (2016). "Migration and İnsecurity: Rethinking Mobility in the Neoliberal Age". J. G. Carrier (Ed.), *After the Crisis, Anthropological Thought, Neoliberalism and the Aftermath*, Routledge, 96-113.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.
- Connolly, W. E. (1995). *Kimlik ve Farklılık*. Çev. F. Lekesizalın, İstanbul: Ayrıntı.
- Çağlayan, M. (2016). Cumhuriyet Taşrasında Geleneksel Üzerine Modern Şehirleşme: Mardin Örneği. *Uluslararası Medeniyet, Şehir Ve Mimari Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri*, İstanbul, 1-22.

- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları ve Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, (17), 67-91.
- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (17), 67-91.
- Çağ-Sağlam, T. & Yaşar, M. (2017). Teoride, Pratikte ve Araştırmalarda Öteki ve Ötekileştirme. *Electronic Turkish Studies*, 12(3).
- Çakır, M. (2019). “Kültürel (Yeni) Irkçılık Nedir? Kuramsal Bir Değerlendirme”. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 11-24.
- Çataloğlu, S. ve Bulut, M. (2019). “Artificial Borders And Nationalism: Turkmen Migration from Iraq to Istanbul”. M. Bulut ve K. Şahin (Eds.), *Anthropological Perspectives On Transnational Encounters In Turkey: War, Migration of Coexistence*, London: Transnational Press London, 19-31.
- Çelebi, V. ve İnal, A. (2020). “Covid-19 Pandemisini felsefi açıdan değerlendirmek ve Anlamak”. *Turkish Studies*, 15(6), 297-322.
- Çetin, B. (2012). “Antakya ve İskenderun-Dörtüol Çevresinde Suburbanizasyon (Banliyöleşme)”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 259-282.
- Çetin, B. (2013). Hatay’da Kentleşmenin Seyri (1940-2009) ve Mekânsal Dağılışı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 231-258.
- Çetin, B. ve Coşkun, M. (2020). “Hatay’a Yönelik İskânlarda (1960-2007) Göç Yönetiminde Yaşanan Yetersizliklerin Kültürel Adaptasyon ve Mekân Aidiyetine Etkileri”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 103-118.
- Çoban, E. (2015). “12 Eylül Askeri Darbesi ve Sonrası Bingöl’de Siyasal Yaşam”. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 5(2), 245-262.
- Çoban-İçağasıoğlu, A. (2011). “Göçmen ailelerin uyum süreci: Kaynaklar ve engeller”. Y. Özkan (Ed.) *Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı*, Ankara: Maya Akademi, 107-122.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınevi.

- Davutoğlu, S. (2008). *Değişen Yerleşim Alanlarına Göre Kent Bilinci: Mardin Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demez, G. (2005). *Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Depeli, G. (2009). *Almanyalı Türklerde Evlilik Törenlerinin Dönüşümü Kültürel Bellek, Aidiyet ve Kimlik*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Develi, E. S. (2017). “21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1343-1353.
- Döner, P. ve Şahin, K. (2021). “This is Not My Decision; I Have no Alternative. Perceptions and Experiences of Marriage Age and Family Planning Among Syrian Women and Men: A Primary Care Study”. *Primary Health Care Research & Development*, 22, 1-9.
- Dursun, D. (2000). *Ertesi Gün; Demokrasi Krizlerinde Basın ve Aydınlar*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Eagleton, T. (2011). *Kültür Yorumları*. Çev. Ö. Çelik. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Entzinger, H. (2000). “The Dynamics of Integration Policies: A Multidimensional Model”. (Editors: Ruud Koopmans ve Paul Statham). *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics: Comparative European Perspective*, Oxford: Oxford University Press. 97-118.
- Eraldemir, Z. (2013). *Türkiye’de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtöyöl Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay)
- Erdal, S. (2012). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Erder, S. (2006). *Refah Toplumunda Getto*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2015). “Avrupa’da Türkiye Kökenli Göçmenler ve ‘Euro-Turksbarometre’ Araştırmaları”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 108-148.
- Eroğlu, A. H. (2017). *Halk İnanışları*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Faist, T. (2000). “Transnationalization in International Migration: Implications for the Study of Citizenship and Culture”. *Ethnic and Racial Studies*, 23(2), 189-222.
- Geertz, C. (1973). *Kültürlerin Yorumlanması*. New York: Temel Kitaplar.
- Geertz, C. (1973,456). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Grimshaw, M. (2002). Intersecting Inequalities: An Introduction to the Complexities of Gender. In M. Grimshaw (Ed.), *Gender and Philosophy: Towards a Feminist Philosophy* (p. 1-19). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Günel, V. (2012). Mardin İlinden Verilen Göçün Akım Yönündeki Değişimi. *Journal of International Social Research*, 5(23).
- Harrison, K. D. (1999). Naming Practices and Ethnic Identity in Tuva. Chicago Linguistic Society 35(2): The Panels, Sabrina Billings, John P. Boyle, Aaron M. Griffith, eds. Chicago, IL: Chicago Linguistic Society: 69-79.
- Heckmann, F. ve Schnapper, D. (Editors) (2003). *The Integration of Immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence*. 1-45.
- Işık, G., ve Güneş, M. (2015). Çok Kültürlülüğün Mirasını Geleceğe Taşımak: Mardin Örneği. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu*, 449–462. Ankara.
- İçduygu, A. (2006). Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları. İstanbul: TÜSİAD.
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- İçduygu, A. ve Ünal T. (1998). “Türkiye’de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma”. *Türkiye’de İç Göç*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, Ö. (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. MiReKoc Araştırma Raporları 1/2014 Tübitak 1001_106K291, Eylül 2009, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- İnce, C. (2019). “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme” *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2581-2516.
- İsveç Dışişleri Bakanlığı (2017). “Facts About migration, integration and crime in Sweden”.
- Kalaycı, İ. (2014). Ortadoğu’dan Türkiye’ye Yapılan Göçler 1923-2000 (Irak ve Suriye göçleri). (Yayınlanmış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Källgård, A. (2005). “Fact Sheet: The Islands of Sweden”. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 87(4), 295-298.
- Kan, K. ve Kanmaz, M. (2022). “Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Göçün Etkileri”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (47), 59-7.
- Karataş, Z. (2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kasap, N. (2019). Arnold Van Gennep’in Ulusların Karşılaştırmalı El Kitabı Yapıtında Ulus Kavramının Ayırıcı Folklorik Simgeleri. *Milli Folklor*, 16(122), 41-49.
- Kaya, Y. (2022). *ABD’de Etnik-Kültürel Irkçılık: George Floyd’un Ölümünün ABD’nin Uluslararası İmajına Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kızmaz, Z. (2018). “Göç ve Suç Arasında Bir İlişki Var Mı?: Bütüncül Bir Bakış”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 562-599.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”. *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 164.

- Korkmaz, A. (2020). İsveç'te Türkler: Göçmenlik, Etnisite ve Din. Y. Coştu (Der.), London: Transnational Press London. 179-208).
- Koss, M. P. (2000). *Transition and Adaptation: The Immigrant Experience*. New York: Springer.
- Koss, MP (2000). *Geçiş ve Adaptasyon: Göçmen Deneyimi*. New York: Springer.
- Kozinets, R. V. (2010). "Netnography: Doing Ethnographic Research Online". Los Angeles: SAGE.
- Larrucea, C. V. (2015). 2 Historical and Demographic Considerations. *The Integration of Descendants of Migrants from Turkey in stockholm*, C. Westin (Ed.) Amsterdam: Amsterdam University Press, 25-41.
- Lee, E. S. (1966). "A Theory of Migration". *Demography*, 3(1), 47-57
- Lewin, P. ve Başer, B. (2017). The 50th Anniversary of the Beginning of Migration from Turkey to Sweden: Lessons Concerning Integration, Cohesion, and Inclusion. *Migration from Turkey to Sweden: Integration, Belonging and Transnational Community*. B. Başer ve P. Levin (Ed.), 1-31.
- Liebig, T. ve Von Haaren, F. 2011. Citizenship and the Socio-Economic Integration of Immigrants and Their Children. *OECD, Naturalisation: A Passport for the Better Integration of Immigrants?*, Paris: OECD, 23-57.
- Lundberg, I. (1991). *Kulubor i Stockholm En Svensk Historia*. Stiftelsen Sveriges Invandrarinstitut och Museum i Botkyrka, Invandrarminnesarkivet, Serie A, 4.
- Mahler, S. J. (1981). Women and Migration: The Social Consequences of Resettlement. *International Migration Review*, 15(3), 497-514.
- Mandacı, N. ve Özerim, G. (2013). "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi". *Uluslararası İlişkiler*, 10(39), 105-130.
- Martens, P. L. (1997). "Immigrants, Crime and Criminal Justice in Sweden". *Crime and Justice*, , Vol. 21, *Ethnicity, Crime and Immigration: Comparative and Cross-National Perspectives*, 21, 183-255.

- Massey, D. S. (1999). "Why Does Immigration Occur?: A Theoretical Synthesis". P. K. Hirschman ve J. DeWind (Eds.), *The handbook of international migration: The American Experience*, New York: Russell Sage Foundation, 34- 52
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., ve Taylor, J. E. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal". *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Massey, D.S. ve Espinosa, K.E. (1997). "What's Driving Mexico-U.S. Migration? A Theoretical, Empirical, and Policy Analysis". *American Journal of Sociology*, 102, 939-99.
- McAuliffe, M. ve Ruhs, M. (2017). 'Making Sense of Migration in an Increasingly Interconnected World' in IOM (2017) World Migration Report 2018, IOM: Geneva.
- Mintz, S. W. ve Du Bois, C. M. (2002). The anthropology of Food and Eating. *Annual Review of Anthropology*, 31(1), 99-119.
- Mudde, C. (2012). *The Relationship Between Immigration and Nativism in Europe and North America*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Mutluay, B. (2019). *12 Eylül 1980 Sonrası Türkiye'den İngiltere'ye Politik Göç (1980-1989)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nahya, Z. N. (2011). "İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, yerliler, Avrupalılar". *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 27-38.
- Naldemirci, Ö. (2022). "Idioms of Care: Ageing and Connectivity Among Older Turkish Migrants in Sweden". *Routledge Handbook on Middle Eastern Diasporas*, London: Routledge 341-350.
- Narowe, J. (1998). *Under One Roof: On Becoming a Turk in Sweden*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Ong, A. (1999). *Esnek Vatandaşlık: Ulusötesinin Kültürel Mantığı*. Durham, NC: Duke University Press.

- Ong, A. (1999). *Flexible Citizenship: The Cultural Logics of Transnationality*. Durham, NC: Duke University Press.
- Opper, S. (1983), “Multiculturalism in Sweden: a case of assimilation and integration” *Comperative Education Dergisi*, 19(2), 193-196
- Özalp, A. (2014). Ötekileştirme: Sembolik Etkileşimci Bir Bakış. *Toplum Bilim Dergisi*. 8(16), 227-235.
- Özbaş Anbarlı, Z. (2020). “Dijital Etnografi: Dijital Uzamı Anlamak İçin Bir Yöntem”. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 10(20), 87-113.
- Özensel, E. (2016). Bir Değer Olarak Bir Arada Yaşamak ve Öteki, Değerler Bilançosu. Edtl. H. H. Bircan ve B. Dilmaç. *Değerler Bilançosu-Beyaz Kitap*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları
- Özensel, E. (2020). Farklılıkların Birarada Yaşamasında Bir Sorun Alanı Olarak Ötekinin Ötekileştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (43), 369-378.
- Öztürk, M. ve Ertürk, D. (2013). Merkez–Çevre Yaklaşımı Bağlamında 1980 Sonrası Mardin Siyasetinde Öne Çıkan Ana Eğilimler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 207-228.
- Parin, S. (2019). “Toplumsal Bellekte Göç Olgusu: Türkiye Deneyimi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12(65), 683- 689.
- Patton, Ö. Q. (2015). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. New York: SAGE Publications.
- Pedraza, N. (1991). Gender and Migration: The Impact of Female Migration on Sending Communities. *International Migration Review*, 25(4), 833-857.
- Portes, A. (1995). *Göçmen Amerika: Bir Portre*. Berkeley: Kaliforniya Üniversitesi Yayınları.
- Portes, A. (1995). *Immigrant America: A Portrait*. Berkeley: University of California Press.

- Pred, A. (2000). *Even in Sweden: Racisms, Racialized Spaces, and the Popular Geographical Imagination*. Berkeley: University of California Press.
- Ragin, C., ve Chirot, D. (1999). "Immanuel Wallerstein'in Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji". T. Skocpol (Ed.), *Tarihsel Sosyoloji: Blochtan Wallerstein'e Görüşler ve Yöntemler*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 276-312.
- Ravenstein, E. G. (1885). "The Laws of Migration". *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Rumbaut, R. G., & Ima, K. (1988). The adaptation of Southeast Asian Refugee Women in the United States. *Gender & Society*, 2(2), 187-207.
- Safir, M. P. (1980). Women and Migration: The Feminine Face of a Global Phenomenon. *International Migration Review*, 14(4), 624-640.
- Sağır, A. (2016). Ölüm Sosyolojisi Bağlamında Yemek, Cenaze ve Ölümün Sofra Pratikleri Üzerine. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 271-298.
- Sarı, E. (2009). "Mardin'de Kültürlerarası İletişim ve Kültürel Kimliğin/Farkın İnşası". *Alternatif Politika*, 1(2), 227-259
- Scott, Joan W. (2007). Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi. Çev. A. T. Kılıç, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Spivak, G. C. (1999). *A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of the Vanishing Present*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Spivak, GC (1999). *Postkolonyal Aklın Eleştirisi: Kaybolan Günümüzün Tarihine Doğru*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Stark, O. ve Bloom, D. E. (1985). "The New Economics of Labor Migration". *The American Economic Review*, 75(2), 173-178.
- Sümer, G. (2001). "Türkiye'de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı", Der. F. Gümüşçüoğlu, *21. Yüzyılın Karşısında Kent ve İnsan*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Svanberg, I. (1999). "The Nordic Countries". D. Westerlund ve I. Svanberg (Eds.), *Islam Outside the Arab World*, Abingdon, UK: Routledge, 379–401.
- Şahin, K. (2003). Antakya Geleneksel Yemek Kültürünün Beslenme Antropolojisi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Şahin, K. (2010). Dini Kimliğin İnşasında Kutsal ve Tabu Olan Yiyecek ve İçeceklerin İşlevleri: Antakya Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Tambiah, S. J. (2002). Büyü, Bilim, Din ve Akılcılığın Kapsamı. Çev U. C. Akın, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Tawat, M. (2014). "Danish and Swedish Immigrants' Cultural Policies Between 1960 and 2006: Toleration and the Celebration of Difference". *International Journal of Cultural Policy*, 20(2), 202-220.
- Triandafyllidou, A. (2010). *Göçmenler ve Avrupa'nın Yeniden Yapılanması*. Londra: Routledge.
- Triandafyllidou, A. (2010). *Immigrants and the Restructuring of Europe*. London: Routledge.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (Ed.: B. Çiçekli), Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- Ünlütürk, Ö. (2015). "İrk" Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Adli Antropolojide Kullanımı. *Antropoloji*, (29) , 93-116.
- Van Gennep, A. (1960). *The Rites of Passage*. (çev. M. B. Vizedom ve G. L. Caffee) Chicago: The University of Chicago Press.
- Van Gennep, A. (1960). *The Rites of Passage*. Translated by Monika B. Vizedom, Gabrielle L. Caffee. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy In the Sixteenth Century*. New York: Academic Press, 347-49.

- Wallerstein, I. (2011). *Dünya Sistemleri Analizi*. E. Abadoğlu (Çev.). İstanbul: BGST Yayınları.
- Wimmer, A. (1997). Explaining Xenophobia and Racism: A Critical Review of Current Research Approaches. *Ethnic and Racial Studies*, 20(1), 17-41.
- Wren, K. (2001). "Cultural racism: something rotten in the state of Denmark?". *Social & Cultural Geography*, 2(2), 141-162.
- Yalçinkaya, B. (2015). Almanca ve Türkçe Ad Verme Gelenekleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55(1), 363-379.
- Yamanlar, Y. (2021). "Göç Kuramları Çerçevesinde İkinci Dünya Savaşı Sonrası Batı Avrupa'nın Göç Deneyimi". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 19(2), 553-583.
- Yıldırım, A. (2019). Günlük Yaşamda Farklılıkları Ötekileştirme Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım, E., Ergüt, Ö. ve Camkıran, C. (2017). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Konusundaki Farkındalığın Belirlenmesine Yönelik Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma". *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 37-46.
- Yılmaz, A (2014). "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri". *Turkish Studies*, 9/2, 1685-1714.
- Yılmaz, A. (2014). "Uluslararası Göç: Çeşitleri Nedenleri ve Etkileri". *Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa Birliği'nde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, N. A. (2001). *Tarkan Yıldız Olgusu*. İstanbul: Çivi Yazıları.
- Zamrazilová-Jakmyr, J. (1997). "Three decades of Turkish presence in Sweden". *Archiv Orientální*, 65(4), 331-342.

Web Kaynakları

Kane, H. (1995). "Leaving home. Society", May/June, 95, 12(4).
<http://search.global.epnet.com1>. (Erişim Tarihi: 24.12.2020).

BRÅ (2018), The Swedish Crime Survey, <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/swedish-crime-survey.html> (Erişim Tarihi: 25.04.2020).

International Migration Report 2018,
<https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr2018en.pdf> (Erişim Tarihi 22.06.2019)

SD-İsveç Demokratları Partisi 2011 Parti Program,
<https://sverigedemokraterna.se> (Erişim Tarihi: Nisan 2020).

T.C. İskenderun Kaymakamlığı, "http://iskenderun.gov.tr/iskenderun-sahil-kordonu" (Erişim Tarihi: 16.06.2020).

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ee.html>
(Erişim Tarihi: 15.05.2020).

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/anadoludaki-kucuk-isvec-40922803>
(Erişim tarihi: 18.06.2020).

-<http://www.ingermanland.nu/historia.shtml> (Erişim Tarihi: 10.06.2020).

<https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Statistics.html> (Erişim tarihi: Nisan 2020).

<https://population.un.org/wpp/Graphs/DemographicProfiles/Pyramid/752>
(Erişim Tarihi: 01.06.2020).

https://publications.iom.int/system/files/pdf/global_migration_indicators_2018.pdf. (Erişim tarihi:25.06.2020).

<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/02/sweden-democrats-far-right-anti-migrant> (Erişim Tarihi: 14.06.2020).

<https://www.thelocal.se/20190603/sweden-vulnerable-areas-decrease-positive-trends-police> (Erişim Tarihi: 20.06.2020)

Pew Research Center Analysis of Eurostat Data,
<https://www.pewresearch.org/> (E. Tarihi: Mart 2020).

